

OXUCUMA

*Bu kitab nə bağıdır, nə də ki, gülşən,
Şairdən balaca bir yadigardır.
Hər gözəl əsəri ürəkdən sevən
Özü də həyatda bir sənətkardır!*

*Oxucum! Diqqətlə oxu hər sətri,
Yaxşını, yamanı buyurub göstər!
Şair sevə-sevə yazsa da şeiri,
Başqası sevməsə o nəyə dəyər?*

*Mən basıb sinəmə söz rübabını
Deyirəm hər şeirim ətir saçaydı...
Hələ açmadığım neçə qapını
Təzə yaratdığım nəğməm açaydı!*

1964.

BAKI - 2015

ƏLİ TUDƏ

Azərbaycanın görkəmli şairi Əli Tudənin “Yanıqlı tütək” adlı bu kitabı sənətkarın çapı nəzərdə tutulmuş 20 cildliyinin 4-cü cildidir. Topluda şairin “Sənətkar və zaman” haqda düşüncələri, “Etiraf”ı, “Sözün qüdrəti”nə hörməti, “Aərbaycan yurdum mənim”ə məhəbbəti, “Ana təbiət”ə bağlılığı, “Poemalar”da Cənubi Azərbaycan xalqının mübarizəsi, istək və arzuları, Şimali azərbaycanlıların həyatı qələmə alınıb.

Əli Tudə

T11(15) Yanıqlı tütək. IV cild. – Bakı, “Azərbaycan” nəşriyyatı, 2015. – 344 s.

T 480400000–011(15) Sifarişlə
M 670(07)–2015

Əslən Ərdəbilin Çanaxbulaq kəndindən olan atası Qulu və anası Şahbəyim Şimali Azərbaycana köçmüş və Əli 1924-cü il yanvarın 31-də Bakıda anadan olmuşdur. Atası Qulu neft mədəində fəhləlik etmiş, sonra isə buruq ustası vəzifəsində yüksəlmişdir. Əli 1 yaşında olarkən atası, 5 yaşında isə anası dünyasını dəyişmişdir. O, nənəsi Qəribin himayəsində böyümüşdür. 150 saylı orta məktəbdə oxumuşdur. Bu dövrdə Bakı Pionerlər Sarayının nəzdində Osman Sarıvəllinin rəhbərlik etdiyi ədəbiyyat dərnişinin fəal üzvü olmuşdur. Artıq 13 yaşında ikən Əlinin ilk şeirləri Heydər Rzazadə imzası ilə "Kommunist", "Yeni yol" qəzetlərində çap olunub, radioda səslənib. 1938-ci ildə həmin ədəbiyyat dərnişinin nəşr etdiyi almanaxda da şeirləri dərc edilib. 1938-ci il repressiya dövründə 7-ci sinifdə oxuyarkən o, Cənubi Azərbaycan mənşəli olduğundan nənəsi ilə birlikdə İrana sürgün edilir. Təhsili yarımçıq qalır. İranda təsərrüfat işləri və fəhləliklə məşğul olaraq ağır həyat tərzi keçirir. Lakin şəxsi mütaliəsi, ədəbiyyata güclü meyli onda yazıb-yaratmaq həvəsini söndürmür. 50 ildən artıq bir müddət ərzində bircə gün belə olsun qələmini yerə qoymayan Əli Tudə enişli-yoxuşlu bir həyat və yaradıcılıq yolu keçmişdir. 1940-cı illərdə Cənubi Azərbaycanda

başlanan azadlıq hərəkatına qoşulub, silahı və qələmi ilə mübarizə aparır. Milli ruhlu şeirləri ilə xalqı istiqlala çağırır. 1944-cü ildə "Vətən yolunda" qəzetində Əli Tudə imzası ilə şeirləri çap olunur. 1944–1946-cı illərdə Ərdəbildə çıxan "Ziddi-faşist", "Cövdət" qəzetlərində, ədəbi almanaxlarda, Təbrizdə çıxan "Vətən yolunda", "Azərbaycan" qəzetlərində, "Şəfəq", "Azərbaycan" məcmuələrində, "Şairlər məclisi" almanaxlarında şeirləri müntəzəm çap olunmuşdur. O, "Hizbitudeyi-İran" partiyasının üzvü olur (1944). Bir ildən sonra, 1945-ci il sentyabrın 3-də Təbrizdə yaranan Azərbaycan Demokrat Fırqəsi sıralarına qoşulur. İran Xalq Partiyası Ərdəbil vilayət komitəsində təbliğatçı (1944–1945), Milli hökumət yarandıqdan sonra Təbrizdə Maarif Nazirliyində tədris şöbəsinin müdiri (1945–1946) işləyir. "Ana dili" kitabının tərtibi və çap olunmasında xüsusi rol oynayır. Sonra isə İran tarixində ilk dəfə olaraq Təbrizdə Milli filarmoniya yaradır, onun ilk və son müdiri olur. Mahal-mahal, kəndbəkənd gəzərək istedadları bu böyük mədəniyyət ocağına cəlb edir. Əli Tudə Cənubi Azərbaycan demokratik ədəbiyyatının yaradıcılarından biridir. İctimai-siyasi fəaliyyəti ilə bərabər şair öz qələminin qüdrətindən inqilabın nailiyyətlərinin qorunub saxlanması üçün ustalıqla istifadə edir. Yaradıcılığını, yüksək əqidəsini, mütərəqqi fikirlərini mübarizə yollarında məşələ çevirən Əliyə Təbrizin "Şairlər məclisi"ndə müdriklər tərəfindən Tudə, yəni Xalq təxəllüsü verilir. Milli hökumət onu ali mükafat "21 Azər" medalıyla təltif edir. O vaxt şairin cəmi 22 yaşı var idi və ilk şeirlər kitabı da çap ərəfəsində idi.

Lakin tale burda da öz qəddar hökmünü verdi. Bu xoş günlər, azadlıq və səadət uzun çəkmədi. Min bir əzabla, qanlar bahasına qurulmuş Milli hökuməti İran dövləti beşikdəcə boğdu. Şairin üsyankar ruhlu şeirlər kitabı mətbəədəcə yandırıldı. Tutulduğu anda məhkəməsiz-filansız qətlə yetirilməsi barədə şahın fərmanı verildi. Şair mübarizəni davam etdirmək və qayıtmaq məqsədilə öz məsləkdaşları ilə bir daha Vətəndən Vətənə mühacirət etmək məcburiyyətində qaldı. 1946-cı il dekabrın 12-də sərhəddə yazdığı "Mən nə gətirdim" şeiri Cənubi Azərbaycan mühacir ədəbiyyatının ilk nümunəsi oldu. O taydan gələn qardaş-bacılarımızın manifestinə, həyat məramına dönən bu şeir tez bir zamanda dillər əzbərinə çevrildi.

Milli demokratik hökumət irtica qüvvələri tərəfindən boğulduqdan sonra Bakıya mühacirət zamanı "Ədəbiyyat qəzeti" redaksiyasında ədəbi işçi vəzifəsində işləyir. Ona ali təhsil almaq imkanı yaranır. BDU-nun filologiya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirir (1947–1952). 1958-ci ildən Azərbaycan və SSRİ Yazıçılar İttifaqının üzvü, Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatında redaktor, Ali Partiya Məktəbində müdavim, "Azərbaycan" qəzetində (Azərbaycan demokratik fırqəsinin orqanı) ədəbi-şöbə müdiri olur (1952–1962). Sonra bütün həyatını bədii yaradıcılığa həsr edir. Ümumittifaq tədbirlərində, Moskvada Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənəti ongünlüyündə, Tbilisidə SSRİ Yazıçılar İttifaqının plenumunda və s. iştirak etmişdir. "21 Azər" (1946), "Əməkdə fərqlənməyə görə" (1959) medalları ilə mükafatlandırılmışdır. Azərbaycan Ali Soveti Rəyasət Heyətinin Fəxri

Fərmanı ilə təltif olunmuşdur (1984). Azərbaycan Yazıçı-
lar Birliyinin İdarə Heyətinin üzvü seçilmişdir (1960-cı
ildən). “Əmək veteranı” (1986), “Əməkdar incəsənət xadimi”
(1987) adlarına layiq görülmüşdür. 50 poemanın, 40-a yaxın
kitabın müəllifidir. Əsərləri özbək, qırğız, hind, ukrayna, rus,
ingilis və s. dillərə tərcümə olunub. Əli Tudə ömrü boyu
siyasi mühacir olaraq qaldı. Sovet pasportu daşımadı. Bir çox
yüksək titul və mükafatlardan məhrum oldu.

1996-cı il fevralın 26-da Bakıda vəfat etmişdir. Fəxri
Xiyabanda dəfn olunmuşdur.

REDAKTORDAN

Əli Tudəyə bir çox şair hələ sağlığında şeir həsr edib.
(Süleyman Rüstəm, Qabil, Nəriman Həsənzadə, Məmməd
Araz, Hökümə Billuri, Əliağa Kürçaylı, Haşım Tərhan və s.).
Haqqında məqalələr dərc olunub. (İlyas Əfəndiyev, Qılman
İlkin, Yusif Seyidov, Xəlil Rza, Cabir Novruz, Şamil Salma-
nov, Pənah Xəlilov və s.). Kitablar, elmi əsərlər nəşr edilib,
namizədlik dissertasiyaları yazılıb.

Əli Tudə haqqında layiqli fikirlər deyilib, yaradıcılığı
yüksək qiymətləndirilib, Azərbaycan ədəbiyyatı qarşısındakı
xidmətləri etiraf olunub. Ona ən çox inqilabçı, mübariz,
döyüşkən şair, məslək, əqidə, həsrət şairi, azadlıq aşiqi, Cənubi
Azərbaycan demokratik ədəbiyyatının çırağı, Azərbaycanın
bütövlüyü uğrunda yorulmaz fədai deyib, dünya azərbaycanlıları-
nın azadlıq şairi adlandırılıblar.

Bu fikirlərin hamısı doğrudur. Əli Tudə odlu-alovlu, xalqı-
nın taleyini düşünən, onun sabahına inanan şair olub. Ancaq
nədənsə sənətkarın lirikası haqda az deyilib, az yazılıb. Gözəl
lirik olması çox hallanmayıb. Əgər biz Əli Tudə yaradıcılığına
nəzər salsaq, onun yarısı mübarizlik motivlədirsə, yarısı da
lirikadır. Şairin yüzlərlə məhəbbət, təbiət, sənət, sənətkar,
uşaq aləmi haqda şeirləri, tərbiyəvi, fəlsəfi fikirləri, xalq
deyimləri, atalar sözləri, bayatılarla zəngin əsərləri mövcuddur.

Əli Tudə o şairlərdəndir ki, hər mövzuda yazmaq qabiliy-
yətinə malik idi və bu onun yaradıcılığında da əks olunur.
Məhəbbət, təbiət, Bakı, Xəzər, həm Cənubi, həm də Şimali
Azərbaycanın ayrı-ayrı guşələri, görkəmli şəxsiyyətləri, yaxın

adamlarına ithafları, fəlsəfi şeirləri həərəsi ayrı-ayrılıqda bir kitabdır. Bəlkə də bir deyil, bir neçə kitab həcmindədir.

Oxuculara təqdim olunan bu nəşr “Sənətkar və zaman” bölməsi ilə başlanır. Bu bölmədə şairin sənətə, qələmə hörməti, sədaqəti, bağlılığı, sənətkara qiyməti, qayğısı, zamanla ayaqlaşmaq, geri qalmamaq, hətta zamanı qabaqlamaq məsələlərinə toxunulur.

“Etiraf” adlı ikinci bölmə həssas duyğularla, incə hisslərlə zəngindir. Burda sənətkarın ətrafında baş verən hadisələrə baxışı, münasibəti, fikirləri, etirafları səmimiliyi ilə seçilir.

“Sözün qüdrəti” bölməsində şairin Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətləri, dünya ədəbiyyatının klassikləri barədə yazdığı bir sıra şeirləri toplanıb. Əli Tudə xalqının tarixi, yaradıcı simalarını heç vaxt unutmur, onları özünə örnək sayır, bu insanlarla fəxr edir.

Azərbaycan torpağına olan məhəbbətdən doğan “Azərbaycan yurdum mənim” bölməsində vətənimizin ayrı-ayrı guşələri haqda sevə-sevə yazılmış silsilə şeirlər təqdim olunub.

Azərbaycan ədəbiyyatında öz dəst-xətti ilə seçilən Əli Tudə təbiət vurğunuydu. Daima yurdumuzun əsrarəngiz ilahi gözəlliklərini vəsf etməkdən yorulmazdı. Dağları, daşları, çayları, gülləri, otları, quşları, heyvanları - ümumiyyətlə, Azərbaycanın hər biri bir dastan olan təbiət abidələrini sevə-sevə şeirə gətirirdi. Şairin poetik duyğuları ilin fəsillərini, müxtəlif təbiət hadisələrini, (qar, yağış, şimşək, xəzan, şəfəq) ağac və gülləri (palıd, çinar, bənövşə, lələ) özündə əks etdirir. Bu şeirləri oxuyanda istər-istəməz doğma torpağa bağlılıq, onun sinəsindəki ilahi nemətlərə məftunluq, min illərin təbiət abidələrinə heyranlıq hissləri baş qaldırır.

“Ana təbiət” bölməsində yurdumuzun bu gözəlliklərini göz bəbəyi kimi qorumaq, onu gələcək nəsillərə çatdırmaq, bütün təbii nemətlərdən yerli-yerində, qədərincə istifadə etmək tövsiyə olunur.

İLK DƏFƏ

Qələmin hikmət dolu
Sözləri varsa əgər,
Heç kəsə yox, ilk dəfə
Ağ varaqlara deyər.

O yaşayar min ömrün
Baharını, qışını...
Dönər barlı ağaca,
Yerə əyər başını.

Bəli! Ağıllı qələm
Başını əyə-əyə,
Sahibinin başını
Göyə qaldırar, göyə...

1968.

HƏRARƏT

Təbrizli şairə

Qardaş! Fikirsiz şeir
Məncə susuz bulaqdır.
Hərarətsiz fikirsə
Bir işıqsız çıraqdır!
Döyüşdə o hərarət
Səni isidir ancaq.
Kəlmələr güllə olur,
Misralar diş-diş daraq.
Bəli! Od saçmalıdır
Nəğmənin ahəngi də!
Göyə ulduzlar səpir
Zəfərin fişəngi də!

1976.

BİR QOŞMA

A dostum! Gördüyün hər hansı daxma
Dağı xatırlatmaz düzün üstündə.
Dağ görmək istəsən ətəkdən baxma,
Qalxıb zirvəsinə, gəzin üstündə.

Hardasa uzaqda bir maral mələr,
Ovçunun başına tufan qar ələr...
Ya dolu çantayla qayıdıb gələr,
Ya ölər saldıği izin üstündə.

Məclisdə qocalar danışar, gülər,
Cavanlar söhbətə qarışar, gülər,
Küsülü qalanlar barışar, gülər,
Yalnız kabab ağlar közün üstündə.

Aşiq hər sözündə mənə axtarar,
İncilərlə dolu dərya axtarar,
Böyük ideallı dünya axtarar –
Kiçik təbiətli sazın üstündə.

Sevgi dedikləri mötəbər olar,
Sanma hər adama müyəssər olar.
Payı gah ehtiyac, gah zəfər olar,
Sonadək yaşamaz nazın üstündə.

Şeirim çeşmələrlə yarışsın deyə,
Gözəl nəğmələrə qarışsın deyə,
Soyuq ürəklərdə alışsın deyə,
Mən də alışıram sözün üstündə.

1967.

SÖZ

Sanma tərif deyən bir insan kimi
Anamız həyatın məddahıdır söz.
Yox, ürəyi dolu bir sarban kimi
Yaxının, uzağın səyyahıdır söz.

Elə zənn etmə ki, o tez qocalır,
Yox, yox, bu dünyada tək göz qocalır.
Nə ürək qocalır, nə söz qocalır,
Bil ki, gümrahların gümrahıdır söz.

Yazılan bir əsər kəsərsiz olsa,
İnsan ürəyindən xəbərsiz olsa,
Sənət meydanında dəyərsiz olsa,
Yalnız müəllifin günahıdır söz.

O açar çiçək tək, yağar qar kimi,
Doğar ulduz-ulduz, dinər tar kimi,
Səsində bəşərin gücü var kimi
Şeir dünyasının allahıdır söz.

Şair, möhkəm bağlan ana torpağa,
Sözdən çələng düzəlt neçə oylağa...
Sözün qiymətini salma ayağa,
Unutma, tez sınıan sürahıdır söz.

Düşün ki, o Kürdür, Arazdır sənə,
Dünyada həm payız, həm yazdır sənə.
Qoca Füzulidən mirasdır sənə,
Şairin həm meyi, həm ahıdır söz.

Daim zinətidir gecə məclisin,
Vaxtı şadlıq ilə keçə məclisin!..
Neçə təntənənin, neçə məclisin
Mahuru, dilkəşi, segahıdır söz.

Hələ ölkələr var duman içində,
Dəmir barmaqlıqlı zindan içində –
İnsanlar boylanır həycan içində
Təsəlli umanın pənahıdır söz.

Ürəkdən gülüşə bilməyənlərin,
Silahla döyüşə bilməyənlərin,
Zəfərlə görüşə bilməyənlərin,
Döyüşdə alovlu silahıdır söz.

O gəzər dilində insan oğlunun,
Ömrünü bəzəyər cahan oğlunun...
Bəli, dağ oğlunun, aran oğlunun
Dünəni, bu günü, sabahıdır söz!

1969.

ŞAİRLİK

Deyirlər şair də bir qəhrəmandır,
Silahı qələmdir, bayrağı varaq.
O dolub-boşalan bir asımandır,
Günəşi gözlərə görünür ancaq.

Şair qoyma adı, yapma şöhrəti,
Təmtəraqpla dolu ləqəbi neylər?
Şair istedadı, şair qüdrəti
Bütün rütbələrə dəyməzmi məgər?

Şairin suyunu, çörəyini al,
O ölməz! Yenə də ilhama gələr.
Xəyal yollarında dayananda lal,
Qələmini alma, qələmsiz ölər.

Qələmlə yaşayır o sadə insan,
Şairin ürəyi qələmindədir.
O səni, o məni düşünən zaman
Demə ki özünün aləmindədir.

Öz düşüncəsiylə, öz sənətiylə
Bəzən o qaldırır dağı dağ üstə.
Neçə illik yolu söz sənətiylə
Bəzən başa vurur bir varaq üstdə.

Gərək qarlı-buzlu çağdan yazanda
Masa arxasında üşüyə şair.
Gərək ağ çalmalı dağdan yazanda
Yerində arabir tövşüyə şair.

Gərək lal baxışlı yasdən deyəndə
Bir sükut içində yaslana şair.
Gərək ağ yağışlı yazdan deyəndə
Öz iş otağında islana şair.

Gərək sor-sovqatlı bir qonaq kimi
Gedə oxucunun evinə şair.
Gərək təbəssümlü bir uşaq kimi
Harda sevinc görsə sevinə şair.

Şair vətəninin halal haqqını
Zamanın əlindən qoparsın gərək.
Səadət axtaran doğma xalqını
Daim arxasınca aparsın gərək.

Görüb öz yurdunun təntənəsini
Xeyrinə-şərinə yarasın şair.
Dünyanın ən zəngin xəzinəsini
Qiymətli şeirində arasın şair.

Bəli! Tox olmalı şairin gözü,
Şairə nə şöhrət, nə şan gərəkdir.
İlhamı çağlayan şairə, düzü,
Könlü istədiyi meydan gərəkdir.

Şairin sözləri xoş görünməsə
Demək o yazmağa qadir deyildir.
Yeri məclislərdə boş görünməsə
O adi adamdır, şair deyildir.

Şair lazım gəlsə öz gözləriylə
Sevgi dünyasını araşdırar da.
Küsü olan yerdə öz sözləriylə
İki sevgilini barışdırar da.

Axşamsız bir sabah sabah deyildir,
İstər şəfəqlənsə, istər çağlasa.
Ağlamaq insana günah deyildir,
Ancaq yaman dərddir şair ağlasa.

Deyirəm nə eşqin, nə də sənətin
Yoluna gözlərdən səpilməsin yaş.
Deyirəm heç yurdun, heç məmləkətin
Yaradan şairi ağlamasın kaş!

1974.

ŞAIR ÜRƏYİ

Düşünməkdən arabir beynimiz də yorulur.
Zamanın yükü altda çiyimiz də yorulur.
Oxumaqdan, yazmaqdan gözümüz də yorulur.
Yoxuşları aşmaqdan dizimiz də yorulur.
Ürək dincəlmir... Yanır sinədə atəş kimi.
Yorulmaq necə şeydir? Bilməyir günəş kimi.
Şairinsə ürəyi həmişə narahatdır.
Kainatın köksündə özü bir kainatdır.
O susmaz, güllə dinsə dünyanın harasında.
O sakit-sakit baxan ulduzlar arasında
Sükunətdən darıxan yalqız aya həyəndir.
Dağları, meşələri, dənizləri duyandır.
Şəhərlər orda açar nəhəng qanadlarını.
İstiqbala aparar doğma övladlarını.
Kəndlər orda böyüyər, gözəlləşər, varlanar,
Ulduz salxımlarıyla gecələr də nurlanar...
Zəmilər orda qalxar, dalğalanar dəniz tək.
Sünbüllər qızılbaşar şəfəqlərlə əkiz tək...
Bağlar orda yetirər ilkin novbarlarını.
Yaşadar beş yüz illik məğrur çinarlarını.
Quşlar orda oxuyar səhərin nəğməsinə.
Yerə-göyə car çəkər baharın gəlməsini.
Analar orda çalar körpəsinə laylanı.
Mələhətli səsinə heyran qoyar dünyanı.
Atalar orda verər övladına ilk yuva,
Oğluna xeyir-dua, qızına xeyir-dua.
Sevənlər orda çıxar görüşə çiçək ilə.
Təzə ailə qurar işıqlı dilək ilə...
Sərhədlər orda ancaq götürülər aradan.
Nə hicran qala bilər, nə hicranı yaradan.
İnsanlar orda kənd-kənd, şəhər-şəhər birləşər.
Bir şair ürəyində neçə aləm yerləşər!

1974.

YENƏ DƏ ÜRƏK

Sən hər hansı işə başlayan zaman
Dinlə ürəyindən gələn sədanı!
Bəlkə milyardlarla arzular daman
Bir dəniz içində yanan adanı...

Min dilək yaşayan gözündə, dostum,
Nə qədər xoşsa da diləyin hökmü,
Bu böyük dünyanın özündə, dostum,
Dünyadan böyükdür ürəyin hökmü.

Ürək! Min köz yansa yarasında da
Nə qorxar, nə susar, nə boyun əyər.
Yox, iki qılıncın arasında da
O öz dediyini yenə də deyər...

O bütün yollarda səninlə olsa
Təpə də sənindir, düz də sənindir!
Səninlə boşalsa, səninlə dolsa
Zəfər də sənindir, söz də sənindir!

Ürəyə qulaq as! Zəhmətin itməz!
Tufandan şığıyıb, oddan keçir o.
Özün səhv etsən də ürəyin etməz,
Axı, öz suyunu haqdan içir o.

Ancaq hər müşkülü daim azaldan
Fədakar ürəyi sən də əzizlə!
Bir də şirin ömrü vaxtsız qısaltan
Hiylədən, yalandan, pasdan təmizlə!

Məğrur yaşasan da sadə ol hər dəm,
Demirəm çörəyin minnətli olsun.
Kasıb yaşasan da dünyada nə qəm,
Çalış ki, ürəyin dövlətli olsun!

O odu sönməyən bir şimşək kimi
Qalsa da zülmətdə, düşsə də sisə,
Ömrün yollarında bir məhək kimi
Düzgün qiymət qoysun yaxşıya, pisə...

Sən haqqın yolundan bir an da dönsən
O yenə bu yola bağlayar səni.
Həyatda qalxdığın zirvədən ensən
O yenə zirvədə saxlayar səni.

1970.

SUSMASIN

Külək çəmənləri şallaqlayırsa
Bülbül kirməsin, çiçək susmasın!
Biri həqiqəti ayaqlayırsa
Həqiqət aşiqi gərək susmasın!

Ay öz işığını salsın örüşə,
Sular, axar sular dönsün gümüşə,
Təzə sevgililər çıxsın görüşə,
Göl dalğalanmasın, ördək susmasın!

Dağın çatılarda buzlanan qaşı,
Meydan oxuyanda tufana qarşı,
Ayağa qaldırsın torpağı, daşı,
Dərəyə qısılib ətək susmasın!

Sussun ildırım da, sussun sazaq da,
Baş qoyub uyusun ana torpaq da...
Bəzən yaxınlıqda, bəzən uzaqda
Həzin-həzin dinən tütək susmasın!

Tələtüm də sussun, ümman da sussun,
– Müharibə! – deyən insan da sussun,
Səsi qorxulusa, zaman da sussun,
Tək həyat nəğməli ürək susmasın!

Ürək yaradandır, ürək yazandır,
Dünyada ən gözəl dilək yazandır...
Gah odlu, gah da ki kövrək yazandır,
Ürəkdə danışan dilək susmasın!

1972.

MƏSLƏK

Hanı həyat qədər şirin bir nabat,
Bu sözü ilk dəfə Vaqif yazıbdır.
İşə bax! Şairi sıxsax da həyat,
O yenə həyata tərif yazıbdır.

Durnalı səmanın, o böyük ustad
Səthinə də baxıb, dərininə də.
Deyib mənim ömrüm, ey əziz həyat,
Acına da qurban, şirininə də...

Doğrudur, insanlar “həyatım!” deyər
Odu tapdalayıb, hisi udubdur.
Lakin döyüşəndə “muradım!” deyər
Məsləki həyatdan üstün tutubdur.

İnsanlar çalışıb təmiz diləyi
Alovda-tüstüdə ləkələnməsin.
Böyük məslək ilə dolu ürəyi
Güllə yağışında tikələnməsin.

Köhnəlmiş dövranı təzədən qurmaq
Könüldə ən ümdə dilək olubdur.
“Gözəl həyat!” deyə vuruşa durmaq
Özü də aləmdə məslək olubdur.

Öz məhəbbətimlə, öz sənətimlə
Həyat dostlarına havadaram mən.
Öz təbiətimlə, öz şöhrətimlə
Dəyişməz məsləkli nəğməkaram mən!

Həyat ümmandan da dərinidir, ancaq
Şairə həyatdan dərinidir məslək!
Həyat şəkərdən də şirindir, ancaq
Şairə həyatdan şirindir məslək!

Zaman mürəkkəbdir... Duyan insana
İndi azlıq edir adi bir ömür.
Dağı dağ üstünə qoyan insana
Hünər nə danışmır, inam nə demir?

Deyir bərəkətsiz zəmiyə bənzər
Ellər dünyasında gərəksiz həyat.
Deyir kapitansız gəmiyə bənzər
Yollar ayrıcında məsləksiz həyat.

Şairəm! Anamız torpağa bağlı,
Məsləkim sənətin cəsəretidir!
Sabahkı günəşli növrəğa bağlı
Məsləkim bəşərin səadətidir!..

1973.

UCA YER

Keşməkeşli həyatda
Nə alçal, nə sürün sən!
Koramal yox, qartal ol,
Uca yerdə görün sən!

Ucalıqdır hər ömrün
Hüsnü də, vüqarı da!
Uca yerdə qazılsın
İnsanın məzarı da!

Alçaq yer yaxınsa da
Gözə uzaq görünür.
Uca yer uzaqsa da
Gözə parlaq görünür!

1965.

YENƏ DƏ QƏLƏM

Mən elə çırağam, elə fanaram
Varlığım yoğrulmuş büllurdan mənim.
Mən elə palıdam, elə çınaram
Şöhrətim yaranmış qürurdan mənim.

Qələmim! Deyəsən təbiətinlə
Mənə bənzəyirsən aləmdə sən də!
Qışda isinirsən dəyanətinlə,
Yazda yuyunursan şəbnəmdə sən də!

Özün bilirsən ki, yoxdur dünyada
Nə mənşəb həvəsim, nə də ki, postum.
Yaxşı ki dostlarım çoxdur dünyada,
Ancaq sənsən mənim birinci dostum.

Sənətin dolaşığı yollarında sən
Bəlkə yorulubsan? Məni bağışla!
Ömrümü daşdın qollarında sən
Gah sözlə bəzədin, gah da naxışla.

Kim deyər qapalı bir insanam mən,
Sən ki şirindilli tərcümanımsan.
İlhamla yazılan bir dastanam mən,
Duyğumsan, hissimsən, həyəcanımsan...

Kimi arxalandı etimadına,
Kimi arxalandı şəxsiyyətinə.
Mənsə arxalandım istedadına,
Mənsə arxalandım həqiqətinə.

Sən də nə gündüzlər dincini aldın,
Nə də ki gecələr gözünü yumdun.
Yazdın... Vətən deyə xəyala daldın,
Nə tərif gözlədin, nə şöhrət umdun.

Yazdın... Misra-misra bəzəndi varaq,
Nə qədər tərifin açdın sirrini.
Dedin bəziləri dünyada ancaq
Borcla tərifləyir biri-birini.

Dedin tərifləyən yalnız vətəndir,
Kim deyər o mənim köməyim deyil.
Bugünkü borc tərif sabah gedəndir,
Təmənnalı tərif gərəyim deyil!

Sən ömür sürmədin yuxulu təki,
İstədin daima zirək olasan!
Bir bina uçanda qorxulu təki
İstədin altında dirək olasan.

Səllər kükrəyəndə kim deyər ki, sən
İstədin bir saman çöpü olasan?
Dağlar da andına baş əyər ki, sən
İstədin insana körpü olasan!

Dostlar döyüşəndə həqiqət deyər
İstədin sırada gümrah olasan!
Səngərdən od-alov qalxanda göyə
İstədin döyüşdə silah olasan!

Bəli! İstəmədin elin-obanın
Yanında sən dili qısa olasan.
İstədin ağ saçlı neçə babanın
Kövrək əllərində əsa olasan.

Nə zaman igidlər dar ayağında
– Yaşa vətən! – deyər yumdu gözünü,
Könül dəftərimin hər varaqında
Sən də yana-yana dedin sözünü.

Ürəkdən ağladın... Ağ varaq üstə
Mürəkkəbin axdı göz yaşı kimi.
Sükutla dayandın sən ayaq üstə
Adsız şəhidlərin baş daşı kimi...

Qələmim! Dayanma, hələ qabaqda
Enişli-yoxuşlu yollar görünür.
Sabahı günəşli ana torpaqda
Dərələr görünür, yollar görünür.

Deyirəm yarıda qırılmasın yol,
Sən yol ayrıcında qalma, amandır.
Diləyin sonsuzdur... Nə olursan ol,
Tək sərhəd dirəyi olma, amandır.

Deyirəm sən mənim hər muradımı
Öz nəğməndə çalan bir ney olasan.
Düşmən dağıtsa da son büsatımı,
Sən mənə dünyada hər şey olasan.

1974.

LAYLAY SƏSİ

Həddən artıq yorulsa
İlham, düşüncə, duyğu,
Varaqla bir kitabı,
Gözəl bir şeir oxu!
Ya da bir musiqiyə
Sən qulaq as bir qədər.
Yorğunluğun canından
Biryolluq çıxıb gedər.
Bilmirəm hansı insan
Belə demiş bir zaman:
Yorulmuşdum... Əlimi
Atdım kitab rəfinə,
Diqqətlə bir də baxdım
Kitabların səfinə...
Şeir kitabı tapdım,
Varaqladım əlimdə.
Oxudum... Dincəlmədi
Xəyalım da, könlüm də.
Qapadım varaqları,
“Ətirsiz yarpaqları”...
Musiqi dinləməkçin
Açdım radio-cihazı,
Dinlədim neçə dəfə
Dinlədiyim avazı...
Dinlədikcə hədəyə
Getdi həmən anım da,

Yorğunluğum elə bil
Donub qaldı canımda.
Birdən başqa otaqdan
Bir laylay səsi gəldi.
Sinəmi gah qabartdı,
Gah qarşdı, gah da dəldi.

Yat, daha yatdı yatan.
Qara dağdır günbatan...
Yat, şəhid dostlarına
Şeir yazacaq atan!
Alagöz oğlum, laylay,
Qurbanın olum, laylay.

Qaşlarının qarası –
Atanın öz misrası...
Üstündə bir millətin
Fikri, sözü, yarası...
Laylay a təkim, laylay,
Qayğını çəkim, laylay.

Saçın sarımtıl çətir,
İliq nəfəsin ətir...
Sən baharda doğuldun,
Dünyaya bahar gətir!
A körpə quzum, laylay,
Qanadlı arzum, laylay.

Hər ay böyüdükcə sən,
Saçımda artır ağ dən...
Qısalır ömür yolum,
Qızsın! Razıyam mən!
Təki sən böyü, laylay,
Anla hər şeyi, laylay.

Elə yanıqlı səslə
Oxuyan sevgilimdi,
Misralarda dillənən
İstəyim, nisgilimdi...
Laylay! Sən dağı-daşı
Titrədən kamanmısan?
Yoxsa ana könlündə
Kükreyən fəğanmısan?
Laylay! Laldır divarlar,
Xəbəri yox sözündən.
Yoxsa onlar hönkürüb
Daş-qum tökər gözündən.
Pəncərədən görünən
Ulduzlar deyil, xeyr!
Gecənin göz yaşdır
Yanağında titrəyir...
Laylay! İndi bildim ki,
Sən hər hansı rübabdan,
Sən hər hansı şeirdən,
Sən hər hansı kitabdan
Daha da təsirlisən,
Odlusan, ətirlisən!
Laylay! Nə zamandır ki,
Mən səni dinləyirəm.
Dışarımda susuram,
İçimdə inləyirəm.
Səni dinlədikcə mən,
Təzələnir fikrim də,
Təzələnir hissəm də,
Təzələnir şeirim də...
Bir axına çevrilir
Təbdəki durğunluğum.
Kinimin alovunda
Əriyir yorğunluğum!

Kütləşmiş ilhamımı
Nəfəsin itiləyir.
Məni sanki yeni bir
Döyüşə itiləyir...

1962.

NİYYƏT

Hərdən düşünürəm rahatlıq nədir,
Mən hər rahatlıqdan uzaq olaydım!
Ömür də kükreyir, ömür də gedir,
Deyirəm insana dayaq olaydım!

Göydə ağ ulduzlar kirpik döyəndə,
Şair otağında şeir deyəndə,
Arabir başını mizə əyəndə,
İlhamla yazılmış varaq olaydım!

Təşnə yorğun gözlə su gəzən zaman,
Günəş yanağına tər düzən zaman,
Bir içim sudan da əl üzən zaman,
Sinəsi aynalı bulaq olaydım!

İnsafsız adlanır haqqı itirən,
Deyirəm il boyu çiçək bitirən,
Neçə yol, neçə yol meyvə yetirən,
Bir yaşıl köynəkli budaq olaydım!

Yolçunun yoluna zülmət çökəndə,
Narahat könlünə möhnət çökəndə,
Odsuz gözlərinə həsrət çökəndə,
Odu şölələnen çıraq olaydım!

Ovcunda dünyanın alovu sönən,
Qanlı cəbhələrdən zəfərlə dönən,
Utancaq gəzişən, utancaq dinən
Ayaqsız əsgərə ayaq olaydım!

Övlad həsrətiylə yanan gözəlin,
Tez-tez nisgilini anan gözəlin,
Saçına ilkin qar qonan gözəlin,
Dərdini dağıdan uşaq olaydım!

Heyranam insanın hər zəfərinə,
Tarixi bəzəyən şah əsərinə!
Nolaydı insanın həm kədərinə,
Həm də sevincinə ortağ olaydım!

Hardasa igidlər dözüür hər şeyə...
Zağlı silahımı qaldırıb göyə
Döyüşə girəndə azadlıq deyə,
Başları üstündə bayraq olaydım!

Bir səslə ayağa qalxan dünyaya,
Bu gündən sabaha baxan dünyaya,
İstibdadın üstə axan dünyaya
Səadətdən gələn soraq olaydım!

1965

İMZALAR

Tarixin daş sinəsi
Dərin asıman kimi...
İmzalarsa sayrışır
Parlaq kəhkəşan kimi.
Tarixdə neçə-neçə
Sənətin sədası var.
Nizami vüqarı var,
Füzuli dühası var,
Vaqif təravəti var,
Fətəli sərtliyi var,
Ələsgər incisi var,
Nəsimi mərdliyi var.

O imzalar dururdu
Zülmətlər arxasında.
Gah doğur, gah batırdı
İllərin yaxasında...
O imzalar gəzirdi
Ürəkdəki söz təki.
O imzalar qalırdı
Kül altdakı köz təki.
Həqiqətdən yoğrulmuş
Günəşin işığında,
Nə qədər şairin də,
Nə qədər aşığın da,
İmzası üzə çıxdı
Qiyətli gövhər kimi.
Qara baxtı açıldı
Ağ donlu səhər kimi.
Bəzən Fərhada döndük,
Dağ yardıq, qaya çapdıq.
O imzaları gəzdik,
O imzaları tapdıq.
Biz onları yığanda
Hər zəhmətə tabladıq.
Azərbaycan deyilən
Xəzinədə topladıq...
Mənim də öz imzam var,
Şair çağrılır adım.
Tarixin şöhrətidir
Neçə-neçə ustadım.
Ürəyimdən, beynimdən
Boş fikirlər axanda,
Mən o ölməz, o əziz
İmzalara baxanda,

Bəzən özüm özümdən
Utanıram doğrusu.
Bəzən yerinə yetmir
İnsanın hər arzusu.
Bədbəxt o şairdir ki,
Dardır şeir fəzası.
Hələ öz sağlığında
Unudulur imzası.
Yaş keçir, gün doğandan
Gün batana gəlirəm.
İmzamı düşünəndə
Həyəcana gəlirəm.
Bəli! İmza ki, vardır
Möhürüdür şairin.
Yaşayan, yaşamayan
Öz ömrüdür şairin.
O istəsə parlayar,
O istəsə qaralar.
Düşünürəm ki, gərək
Yaratdığım misralar,
Öz çiyində daşıya
İmzamin siqlətini.
Yoxsa gözlərdən salar
Özü öz hörmətini.
Mənim imzam hələlik
Mötəbər olmasa da,
Mötəbər imzaların
Varisidir dünyada.
İmza hər əsər haqda
Deyilən son qərardır.
Şair – dünya, yazdığı
Əsərisə – bahardır...

1971.

BİLMƏDİM

Yazmaqçın ömrümün bir parçasını
Haradan başlayım sözə bilmədim.
İlhamın soyumuş kamançasını
Xatirələr tutdu közə bilmədim.

Sənə, doğma Təbriz, mehriban torpaq,
Savalan döşündən gəlmişdim qonaq.
Yazdım da, pozdum da qoynunda, ancaq
İstədiyim qədər gözə bilmədim.

Mənzilimiz uzaq, yolumuz daşdı,
Yaratmaq arzusu hər şeydən başdı.
İşlədim, yenə iş başımdan aşdı,
Mey nədir? Dadmadım, məzə bilmədim.

Səndə inqilablar sülalə kimi,
İstiqbal marşları şələlə kimi...
Al şərəblə dolu piyalə kimi
Qızıl güllərini üzə bilmədim.

Gördümsə mahtablı gecələrini,
Yaxşı tanımadım küçələrini.
Bir səhər novruzun qönçələrini
Hansı dost gətirdi bizə, bilmədim.

Dərdim “Bağmeşə”nin bağ salxımını,
Büllur gilələrin şax salxımını.
Şehli yasəməninin ağ salxımını
Yaşıl sinən üstə düzə bilmədim.

Dünya danışanda sərvətlərindən,
Kimlər yarımada nemətlərindən?
Məhəbbət nəğməli həyətlərindən
Sevgi odu düşdü gözə bilmədim.

Narahat qartaldır şair xəyalı,
Sevdim dörd yanını elli-obalı...
Lakin səhər-axşam Eynal-Zeynalı
Yaxından doyunca süzə bilmədim.

Səni qopardılar üzük qaşı tək,
Doldun gözlərimə sən göz yaşı tək...
Düşmənin başını ilan başı tək
Ağır yumruğumla əzə bilmədim.

Aşkar oğurlandı günəşim, ayım,
Oda həsrət qaldı ömür sarayım.
Şərqi silkələyən ahım-harayım
Neçin yayılmadı ərzə bilmədim.

Bəzən hicran çəkdim, bəzən ağrı mən,
Gəldim yuxuda da sənə sarı mən...
Səndən uzaqlarda, səndən ayrı mən
Necə deyim dözdüm? Dözə bilmədim.

Fəqət al günəşli sabah məndədir,
Həqiqət adlanan silah məndədir,
Günah səndə deyil, günah məndədir,
O vaxt bu hicranı sezə bilmədim.

1978.

UNUTMAMIŞAM

Hələ yazacağam gəldiyim yurddan,
Ata ocağımı unutmamışam.
Naxışı arzudan, parçası oddan
Döyüş bayrağımı unutmamışam.

Behzadın tablosu, Qətranın şeiri
Dünyaya tanıtdı sevdiyim yeri.
İndi dönməsə də keçmişim geri,
Sənət ocağımı unutmamışam!

Şeirim dil açanda dinclik uzaqdı,
Narahat ilhamım körpə uşaqdı,
Beşiyi səngərə dönən torpaqdı,
Körpə uşağımı unutmamışam!

Məndim Eynal-Zeynal dağana baxan,
Həm tülu, həm qürub çağına baxan,
Gözləri Gülüstan bağına baxan
Yazı otağımı unutmamışam!

Həyatda olmadı yada uyduğum,
Yalnız dostlarımdı mənim duyduğum.
Yolunda canımı girov qoyduğum
Gözəl növrağımı unutmamışam.

Mahnı oxuyanda Təbriz zəfərdən,
Ay buluddan çıxdı, insan kədərdən.
Bayram axşamına kənddən-şəhərdən
Gələn qonağımı unutmamışam.

Çarpışdım “haqq!” deyə meydanlarda mən,
Neçin yarpaq tökdüm tufanlarda mən?
Tarixi yaşadan dastanlarda mən
Ömür yarpağımı unutmamışam!

Mənsiz düşüncəyə dalan kəndimi,
Dodağı nəğməsiz qalan kəndimi,
Könlümə yanar od salan kəndimi –
Çanaxbulağımı unutmamışam!

Hanı Neştərinin kükrəyən çağı,
Hər iki tayında almalı bağı?
Yaylaqlar anası Savalan dağı –
Ana yaylağımı unutmamışam!

Nə qədər əzaba mən qatlanmışam,
Gah atdan düşmüşəm, gah atlanmışam.
Yalnız Vətən deyə qanadlanmışam,
Doğma torpağımı unutmamışam!

1978.

OLDU

Vətən! Yadındamı neçə xəzanda
Yarpaqlar boynunda sarı hil oldu.
Sənin baharına şeir yazanda
Körüklənən ürək, yanan dil oldu.

Susmadım, zindana qatılanda mən,
Dar ağaclarına dartılanda mən,
Döyüş meydanına atılanda mən
Ürəyim Savalan, sinəm Mil oldu.

Vicdanın azadlıq haraylarıyla,
Yürüdüm həyatın dolaylarıyla...
Bəzisi inqilab alaylarıyla
Mənzilə çatmamış yolda şil oldu.

Məndim zindanları sökən nəğməkar,
Şeir Gülüstanı əkən nəğməkar,
Fil çəkməz dərdləri çəkən nəğməkar
Fillər arasında nadir fil oldu.

Yarandığım nəsil qadir nəsildi,
Yaşadığım fəsil mübah fəsildi,
Səpdiyim toxumun cinsi əsildi,
Bəs niyə yeri daş, kəsək, gil oldu?

Mən dan ulduzunun timsalı baxtdım,
Günəşli sabaha inamla baxtdım.
Mənə bir səltənət gətirən baxtdım,
Min qurban aparan məşhur Nil oldu.

Dedim sən dəryasan, mən gilə, Vətən,
İlqarımı salma hər dilə, Vətən,
Gəlləm uzaqbaşı bir ilə, Vətən,
Bir il otuz iki yaşlı il oldu.

Vüsəl sorağında çaldığım nəğmə,
Yanıqlı səsinə daldığım nəğmə,
“Cəngi” havasına saldığım nəğmə
Sazda pərdə-pərdə qalxıb zil oldu...

1978

ETİRAF

Mən göydən nicat umub,
Gözümü döyməmişəm.
Bu dünyada heç nəyə
Başımı əyməmişəm.
Üstümə tufan gəlib,
Başımı əyməmişəm.
Üstümə vulkan gəlib,
Başımı əyməmişəm.
Səngərdə vuruşmuşam,
Başımı əyməmişəm.
Atəşdə qovrulmuşam,
Başımı əyməmişəm.
Mən dünyada hər zaman
Torpaqdan həyat alıb,
Üfüqdən vüsət alıb,
Qartaldan qanad alıb,
Məni nəvazişiyə
Öz qoynunda bəsləyən,
Azad, gözəl, bəxtiyar
Gələcəyə səsləyən,
Vətənin sevgisini,
Vətənin şəfqətini,
Vətənin qürurunu,
Vətənin şöhrətini
Döyüş meydanlarında
Daşımışam bayraq tək.
Kürəyimi Vətənə
Söykəmişəm dayaq tək...
Odur hər şeirimdə də
– Vətən! – Vətən! – deyirəm.
Başımı tək Vətənin
Qarşısında əyirəm!

Demirəm ağır yükü
Çiyimdən götür mənim.
Yox! Arzular könlümdə
Təzədən bitir mənim.
Mərmilərin şimşəyi
Od saçsa da başımda,
Mən düşmənin başını
Əyməliyəm qarşımda!
Aclığın, susuzluğun
Təşnəliyi yalandır.
Dünyada tək azadlıq
Təşnəliyi yamandır.
Vətən azad deyilsə,
Azad torpaq da yoxdur.
Üstü zəngin süfrəli
Şirin bulaq da yoxdur.
Vətən azad deyilsə,
Azad vicdan da yoxdur.
Taleyi zəncirlənən
Haqqa imkan da yoxdur.
Vətən azad deyilsə,
Azad sənət də yoxdur.
Şeirə yol, saza meydan,
Fikrə vüsət də yoxdur.
Vətən azad deyilsə,
Azad sevgi də yoxdur.
Gözəlliyi əks edən
Təmiz güzgü də yoxdur.
Vətən azad deyilsə,
Azad nəsil də yoxdur.
Fəsillər arasında
Barlı fəsil də yoxdur.

Kim bilməyir, Vətəndir
Aranın da anası,
Yaylağın da anası,
İnsanın da anası!
Deyirəm Vətənin də
Anası azadlıqdır.
Bütün qardaş dillərdə
Mənası azadlıqdır.
Azadlıq yoxsa əgər,
Vətən özü yetimdir.
Ürəkdə məhəbbəti,
Dildə sözü yetimdir!
Bəli! Hansı neməti
İstəsə doğma torpaq,
O neməti əvəzsiz
Azadlıq verir ancaq.
O həm narahatlığın
Bəhrəsidir dünyada,
Həm də arxayınlığın
Nəfəsidir dünyada...
Saçlarım ağarsa da
Payızın qrovu tək,
Özüm hələ yanırım
İnqilab alovu tək.
Sanma ki, yana-yana
Közlər salacağam mən.
Yox! Şölə çəkə-çəkə
Marşa dolacağam mən.
Düşməni azadlığın
Yolundan atanadək.
Babamın çatmadığı
Diləyə çatanadək.

ARZULAR

Azadlıq eşqiylə yanan ürəkdə
Ulduz karvanına dönər arzular.
İstər qar yağanda, istər küləkdə
Nə susar, nə də ki, sönər arzular.

Əriməz güneyə düşən qar kimi,
Min könül mahnısı çalar tar kimi...
Dünyaya bir dünya sözü var kimi
Gah zildə, gah bəmdə dinər arzular.

Sonra nəğmə-nəğmə düşər dillərə,
Öz gözəl ətrini qatar güllərə...
Kama çatsın deyə, yerdə yellərə,
Göydə şimşəklərə minər arzular.

O yanar, zülmətdə çaxmaqdan ötrü,
Diyardan-diyara axmaqdan ötrü,
Sulardan incilər yığmaqdan ötrü,
Ümmanın dibinə enər arzular.

O titrədən göyü, oyadar yeri,
Mirvariyyə dönər alınının təri.
Çətini, xəteri, zülməti, şəri
Öz böyük əzmiylə yenər arzular.

1968.

SAÇIN NƏ TEZ AĞARDI

I

Neçə zamandır ki, bilmirəm nədən
Sevgilim üzümə diqqətlə baxır.
O nəyə düşünür... Görürəm bəzən
Bir xəfif ah çəkir, sinəsi qalxır...

Sanki o nə isə demək istəyir,
Demək istəyir ki: "Sən gəncsən hələ.
Bəs qara saçında o tüklər nədir?
Gümüş tozumudur ağarır elə?..

İlk qızın bu payız gedəcək dərsə,
Arzun dünya qədər, ömrün bahardı!
Yoxsa qocalırsan, bilmirəm, nəyə
Sənin qara saçın vaxtsız ağardı..."

Yox, yox, o deməyir şikayətini,
O heç nə deməyir, mən duyuram, mən!
Xəyalından keçən hər niyyətini
Sakit baxışından oxuyuram mən!

II

Sevgilim! Bir yurdda yarandın ki, sən,
Dünya o ölkənin sorağındadır.
Azadlıq, ədalət, sülh, bahar, gülşən
Sənin doğma vətən torpağındadır!

Burda azadlığın bayrağı altda
Vicdanlar azaddır, insanlarsa tox!
Sən qəddar ərbabın şallağı altda
Ölən bir kəndlini görməmişən, yox!

Bir iş axtarmağa gedib obaşdan
Yastı daxmasına qayıdaraq gec,
Öz ac külfətindən yenə utanan
Pulsuz bir fəhlə də tanımırısan heç!

Sən azadlıq deyə döyüş zamanı
Nə oda, nə qana girməyəcəksən!
Axı sən azadsan! Elə dövranı
Görmədin, görmürsən, görməyəcəksən!

Körpələr rahatca yatır hər gecə,
Sən də yuxlayırsan! Düşünürəm mən...
Sanki otağımdan çıxıb səssizcə
O taya keçirəm Arazın üstündən...

III

Gah gözümlə torpaqda, qulağım səsdə,
Bir lal qəbristanda nələr duyuram!
Şəhid igidlərin məzarı üstə
Təzə çiçəklərdən əklil qoyuram.

Gah bir xiyabanda boş bucaqları
Axtarıram... Qərib bir adam tək.
Divar dibindəki ac uşaqları
Bağrıma basıram öz balam tək.

Gah bir dərbənddəki qapını döyüb
İçəri girirəm... Bir fəhlə dostum
Öz qara günündən nisgillə deyib
Danışır... Sənəmi yandırır odum...

Gah pəlçiq damların girib birinə
Bir kəndli dostumu yoxlayıram mən.
Vidansız darğanın qamçı yerinə
Bir məlhəm qoyaraq bağlayıram mən.

Gah da lal havanın dumanlığında
Məni öz yolumdan saxlayır bir səs.
Bir ana gecənin qaranlığında
Deyir: “– Oğlum haçan qayıdacaq bəs?”

Yox, gecdir... Çiyimdə ağır qəm yükü
Mən vida deyirəm öz torpağıma.
Yolların yorğununu bir yolçu tək
Yenə qayıdırəm öz otağıma...

Qayıdırəm... Gözüm yumulur daha,
Yatmaq istəyirəm, yox, yatmayıram.
Az qalır, az qalır indi sabaha,
Lakin... Dərdli olsa yatarmı adam?

Odur, yenə günəş üfüqdən qalxır,
Qızarır göy sular, sakit təpələr...
Gah qızıl, gah gümüş sırğalar taxır
Başı ağ cunalı oynaq ləpələr...

Sanki pəncərəmdə yanır min çətir.
Şəfəq salxımları al, yaşıl, sarı...
Mənimsə başımda təzə bir şeir
Qalxıb yeriyirəm masama sarı...

Yox, yatmaq yaramaz! Doğsa səhər də,
Son döyüşlər gedir öz vətənimdə...
Deyirəm, şeirimlə o son zəfərdə
Kiçik payım ola bəlkə mənim də.

IV

Bax! Anlar ömrümdən düşür bu sayaq,
Bir budaqdan qopan min yarpaq kimi.
Gəncliyim də keçir... Sanki bir uşaq
Qaçır, uzaqlaşır utancaq kimi...

Mən qələm çaldıqca millət yolunda
Dinliyim azalır, yuxum da qaçır.
Mən cığır açdıqca sənət yolunda,
Ağ tüklər başımda şırımlar açır...

Deyirlər qədimdə dahi bir şair
Qocaldı... Döşünə əyildi başı.
O düşündüsə də sabaha dair,
Gözləri aradı torpağı, daşı...

Biri soruşdu ki: “Axı, müttəsil
Daş-torpaq içində nə gəzirsən sən?”
Şair qəhərləndi... Dedi ki: “Qafil,
İtən gəncliyimi axtarıram mən!”

Mənsə gəncliyimi axtarmıram, yox!
Nə göyü gəzirəm, nə də ki, yeri.
Şığıyan bir şimşək, atılan bir ox
İnsan arzusuyla dönərmi geri?

Bilirəm, o dolmuş bir asimanın
Dan ulduzu idi... Alışdı, itdi.
Od içində yanan Azərbaycanın
Döyüş tarixinə qarışdı, itdi.

Məni düşündürən, sevgilim, inan,
Nə çörək qəmidir, nə pul niyyəti.
Yox, mənim saçımı vaxtsız ağardan
Vətən həsrətidir, Vətən həsrəti!

Mən döyüşəcəyəm, anam Təbriz də
Müzəffər Bakıyla dursun yanaşı!
Öpüb qucaqlasın təntənəmizdə
Qoy bacı bacımı, qardaş qardaşı...

Budur idealım! Bu uğurda tək
Mənim saçım deyil, göz bəbəyim də
Ağarsa ağarsın, nə qəm, o dilək
Yenə yaşayacaq öz ürəyimdə!..

Bakı, 1958.

KÖNLÜM

Nahaqqa düşməndir, haqqa sirdaşdır
Nifrəti, hörməti tutarlı könlüm.
Övladı olduğu xalqa sirdaşdır
Vətəni axarlı-baxarlı könlüm.

Öz doğma yurdunda yurdsuz yaşayıb,
Şöhrətsiz, rütbəsiz, adsız yaşayıb,
Ancaq zənn etmə ki, odsuz yaşayıb
Günəşli, ulduzlu, baharlı könlüm.

Dağ çəkə bilməyən dərdi çəkibdir,
Gözündən yaş deyil, odlar tökübdür.
Sənət gülşənində güllər əkibdir
Nəsimli, çəmənli, gülzarlı könlüm.

Başına hər qışın qarı düşübdür,
Bağrına ahlardan ağrı düşübdür.
Min şəhid dostundan ayrı düşübdür
Tufanlı sinəsi məzarlı könlüm.

Azadlıq eşqiylə o da saz çalır,
Qubarlı olanda sanma az çalır.
Yox, həm payız çalır, həm də yaz çalır,
Qubarı əridir qubarlı könlüm.

Bəzən yazılmamış varağa bənzər,
Bəzən tərənəli bulağa bənzər,
Bəzən döyüslərdə mayağa bənzər
Tüfəngli, fişəngli, qatarlı könlüm.

Tutulub-açılar asiman kimi,
Sevinib-bəzənər gülüstan kimi,
Bəli! Sirli yaşar bir insan kimi,
Hər günü müxtəlif qərarlı könlüm.

Durar keşiyində öz vicdanının,
Üzər dalğasında söz ümmanın...
Vurar naxışını hər dastanının
Zəhmətkeş əlləri qabarlı könlüm.

Dediyi nə yalan, nə əfsanədir,
Hər sadə sözü də xoş təranədir.
Bil ki, xırdalanmaz bir xəzinədir
Şüştərli, segahlı, qatarlı könlüm.

Nə tərifə uyar, nə də ənəma,
Dünyada sığınar yalnız ilhama.
Daima can atar böyük inama,
Hicran dağlarından hasarlı könlüm.

Hər aylı axşamı keçər yarıdan,
Rahatlana bilməz yenə ağrıdan.
Şeir süfrəsində nəğmə sarıdan
Yayda da, qışda da novbarlı könlüm.

Demirəm şan-şöhrət həvəskarıdır,
Bir yurdun yeganə sənətkarıdır.
Yox, yalnız həqiqət nəğməkarıdır
Tarixi sərdarlı, salarlı könlüm.

1969.

YAŞATDIĞIM XATİRƏLƏR

Bir işıqlı fanaram mən,
Səhər-axşam yanaram mən,
Yorğunluğu danaram mən,
Ürəyimdə dilə gələr
Yaşatdığım xatirələr.

Yox! Su səpər gözlərimə,
Qanad taxar sözlərimə.
Tovdan düşən gözlərimə
Ülkər olub işıq çilər
Yaşatdığım xatirələr!

Qucağında yatar güman,
Şirin vüsal, acı hicran.
Misralara dönən zaman
Nələr deməz mənə, nələr,
Yaşatdığım xatirələr?

Dərinləşər ümman kimi,
Vərəqlənər dastan kimi,
Bildiyini insan kimi
Mənim ilə yarı bölər –
Yaşatdığım xatirələr.

Tənha qalsam, sirdaşımdır,
Yola çıxsam, yoldaşımdır.
Dara düşsəm, qardaşımdır,
Od ayaqlar, qaya dələr
Yaşatdığım xatirələr...

Görər yazın güllərini,
Coşub-daşan sellərini,
Ömrün gənclik illərini
Sanki yenə məndən dilər,
Yaşatdığım xatirələr.

Xəyal deyil, həqiqətdir,
Anda sadıq məhəbbətdir.
Sanki ana təbiətdir,
Gül də açar, qar da ələr
Yaşatdığım xatirələr...

Addımlayar Vətənilə,
Əlvan sənət çəmənİLƏ...
Lovğalanmaz dūnənilə,
Sabahını yaxın bilər
Yaşatdığım xatirələr.

1974.

ŞEİR GECƏSİ

Doğma darülfünun. İlhamlar kimi
Təzəcə qızıdır şeir gecəsi.
Sinəsi söz dolu adamlar kimi
Məndən üç-dörd şeir deyir neçəsi.

Əziz darülfünun əzəmətilə
Ömrümün ilk fəxri, son iftixarı.
Həmişə cavanlıq hərərətİlə
Alovlu sevgimin öz yadigarı.

Fədai şairi savadlandırın
Dərin təfəkkürlü ana qucağı!
Sənət dünyasına qanadlandırın
Nadir şeiriyyətli zəka ocağı!

Gəlmişəm, sanma ki qucağında mən
Yalnız yaddaşımı çözləyirəm.
Keçən gəncliyimin sorağında mən
Yorğun ilhamımı təzləyirəm.

Nə həsrətim vardı, nə də ki, dərdim,
Dalğalı saçımda ağarmırdı dən.
Ancaq həyəcanla imtahan verdim
Nə qədər ağ saçlı müəllimə mən.

– 50 –

Müəllimim yaşda şairəm indi.
Demirəm çatmışam qələbələrə.
İşə bax! Mən özüm deyirəm, indi
İmtahan verirəm tələbələrə.

Bəli! Gah təkliflər, gah da suallar
Kiçik məktublarda üstümə yağır.
Dünyada hansı dağ – desin – mahallar
Səhnədə görünər kürsüdən ağır?

Neçəsi görsə də alın tərimi
Xırdaca bir məktub göndərir mənə.
Əzbərdən bildiyi köhnə şeirimi
Mənim öz dilimdən eşitsin yenə.

Alqışlar gurlayır. Aydın baxışlar
Hörmətlə dolsa da intizaram mən.
Ürəkdən gəlsə əgər alqışlar
Doğrudan dünyada bəxtiyaram mən.

Alqışlar növ-növdür. Bəzisi ancaq
Havadada yellənən əllərdən gəlir.
Bəzisi minnətli gözlərdən uzaq
Ürəkdə çalınan tellərdən gəlir.

O nədir? Şairin həyat pasportlu
Vətəndaş şeirinin əks-sədası!
Diləyi işıqlı, sözü sübutlu,
Sakini hörmətli sənət dünyası.

... Dəmətlə evdəyəm. Çiçək nəfəsi
Gah alınma dəyir, gah yanağıma.
Neçə oxucunun şeir həvəsi
Dalğa-dalğa dolur iş otağıma...

1974.

– 51 –

TƏKİ

Bir zaman düşünərdim
Saçlarıma dən düşür.
İşə baxın! İndisə
Qaşlarıma dən düşür.
Bəli! Sənət yolunu
Ağartdıqca hər an mən,
Nə vaxtsa saçıma da,
Qaşıma da düşüb dən.
Gör necə dönüb ömür
Atılan bir gülləyə.
Yox, inana bilmirəm,
Hələ çox var əllyə.
Bəlkə şair ömrünün
Başlayır qış mövsümü?
Bəlkə daha soyuyur
Şeiriyyətin nəsimi?
Elə isə sinəmi
Yandıran bu atəş nə?
Dilimdəki nəğmə nə?
Gözümdəki günəş nə?
Sanma zehni əməyin
Adi qurbanıyam mən.
Yox! Fikirlər əsrinin
Fikir sarbanıyam mən.
Axı, ağır fikirlər
Vaxtsız yağan dolu tək,
Saçı, qaşığı ağardır
Kainatın yolu tək...
Deyirəm qəribədir
İnsanın təbiəti.

Gah böyüyür,
gah da ki,
Kiçilir cəsarəti.
Başına od yağanda
Dursa da igid kimi,
Ağır fikirlər altda
Əyilir söyüd kimi.
Mən sənətin yolundan
Fikirlərlə keçmişəm.
Bu boyda dünyanı da
Fikirlərlə ölçmüşəm.
İndi ağ tüklər olub
Zəhmətimin mirası.
Mənim şövə saçımın,
Qaşlarımin qarası
Yazdığım misraların
Rənginə hopub ancaq.
O misralar ki, mənim
Könlümdən qopub ancaq.
Deyirəm qocalıq da
Gələsidir gənclik tək.
Ancaq vaxtında gəlsin
Səmərəli dinclik tək.
Yox, deyəsən qocalıq
Hesablaşmır insanla,
Hesablaşmır həyatla,
Hesablaşmır zamanla.
Qoy sənət yollarında
Şaxta baba olum mən.
Təki ilham pərimin
Saçına düşməsin dən...

BEYİN

Sən mənim yaşadığım
Kürədən də nəhəngsən.
Bu günə də gərəksən,
Sabaha da gərəksən!
Sən ana təbiətin
Bəlkə şah əsərisən?
Mən deyərdim insanın
Birinci rəhbərisən!
Sənin düşüncələrin
Sənin öz gözlərindir.
Kainat –
                    dəftərindir,
Ulduzlar -
                    sözlərindir!
Bəli! İndi göyü də,
Yeri də oxuyursan.
Günəşdəki, aydakı
Sirri də oxuyursan.
Ancaq sən unutma ki,
Dərin düşüncələrin,
Narahat gündüzlərin,
Yuxusuz gecələrin,
Ürəyin kürəsindən
Süzülməsə,
                    keçməsə,
İlhamın şəfəqindən
Özünə don biçməsə,
Məsləkinin naminə
Yanmasa alov kimi,
Həm yeri, həm də göyü
Üşüdər qrov kimi.

1967.

İKİLİKDƏ

Bir şeir həvəsiylə
Mən yanırım...
                    Şam yanır.
Yox! O yanda adi piy,
Bu yanda ilham yanır.
Ah, şam yanır, həyatda
Əbədi sönmək üçün,
Mən yanırım, əbədi –
Həyata dönmək üçün.
Bəli!
                    Şam ölümüyçün
Gildir-gildir ağlayır.
Mənim xəyalımdasa
Təzə ömür çağlayır...

1966.

ÖMRÜM

Qızıl şəfəqlərlə bəzənsin yaxan
Mənim gecə-gündüz alışan ömrüm!
Bəzən taleylə döyüşə qalxan,
Bəzən taleylə barışan ömrüm!

Yox! Haçan keçdisə günüm səfasız,
Nə mən namərd oldum, nə sən vəfasız.
Arzusuz, döyüşsüz, sözsüz, cəfasız
Nə şöhrət yaranır, nə də şan, ömrüm!

Demirəm sən bütün aləmi bəzə,
Tək ilhamla dolu sinəmi bəzə,
Şeiri, varağı, qələmi bəzə,
Körpə ulduzları sayrısan ömrüm!

Yox! Tənha yananlar bədbəxtidir, inan,
Hələ aydınlığa möhtacdır cahan.
Yerdə bir işartı gəzəndə insan,
Göydə doluxsunur kəhkəşan ömrüm!

Sən göl istəyənə ümman verməsən,
Qoşma gözləyənə dastan verməsən,
Günəş axtarana ünvan verməsən,
Dövrünün keçəcək pərişan, ömrüm!

Yaşa! Yerli-yersiz həycana düşmə,
Ölçüsüz, biçimsiz gümana düşmə,
Dağ ol, boz köynəkli dumana düşmə,
Ağ saçlı zamanla yarışan ömrüm!

Qəm yemə, uğrasan qarlı qışlara,
Can ver nəfəsinlə soyuq daşlara...
Çağlayan sulara, uçan quşlara
Nəğmə deyə-deyə qarışan ömrüm!

Sən havayı yanma ağ küləş kimi,
Batsan da dünyada bat günəş kimi.
Odların qaralsa sən atəş kimi
Yaşat ocağımda bir nişan, ömrüm!

1978.

İLLƏR

Uşaqılıq sinnini keçməmiş yaşım,
Sanardım ömrümdə nobardı illər.
Elə ki, sürətlə ağardı başım,
Gördüm ki, qanadlı çapardı illər.

– 56 –

Axşam miz dalında alışıdı mənle,
Səhər al şəfəqə qarışdı mənle,
Arabir qayğıyla danışdı mənle,
Arabir üzümə qabardı illər.

Məsum uşaqılığın həvəsi hanı?
Alovlu gəncliyin nəfəsi hanı?
Dalğalı saçların şövəsi hanı?
Sorma, hamısını apardı illər.

Dindi qulağımda çəkiclər kimi,
Gah qəmlər, gah da ki, sevinclər kimi.
Şeirsiz günləri kərpiclər kimi
Ömür sarayımdan qopardı illər.

Sənət gülşənində çiçək açmasa,
Yox! Yox! Pardaxlanıb ləçək açmasa,
Əlvən rənglərilə ürək açmasa,
Zamanın ovcunda qabardı illər.

Həyatda şeirsiz yoxsul olardım,
Taleyə ya möhtac, ya qul olardım.
Sənətə bir sonsuz oğul olardım,
Məni də talayıb çapardı illər.

İnsan zəhmətinə dözsəydi əgər,
Misranı-misraya düzsəydi əgər,
İtən gəncliyimi gəzsəydi əgər,
Şeir dünyasında tapardı illər.

Doğma nəfəsim var söz sənətimdə,
Yad inci tapılmaz öz sənətimdə,
Yaquta dönsəydi göz sənətimdə,
Daş-qaşdan ehramlar yapardı illər

1978.

– 57 –

MƏHƏBBƏT

Həyatda ən çətin yol
Məncə sənət yoludur.
Bu yol başdan-ayağa
Müşküllərlə doludur.
Bu yolda tapmasan da
Rahatlıq sən, kömək sən,
Bu yolu qarış-qarış
Fəth edəsən gərək sən!
Mənim doğma vətənim
Sənətkarlar yurdudur.
Xalqım döyüş bayraqlı
Qəhrəman bir ordudur.
Mən isə qələmimlə
Çalışıram hər zaman,
O mərd orduya layiq
Bir əsgər olam, inan!
Xalqım günəşli, aylı
Dərin bir asimandır.
Yağışı bol məhsullu,
Küləyi mehribandır...
Mən isə qələmimlə
Çalışıram hər zaman,
O asimanda parlaq
Bir ulduz olam, inan!
Xalqım tarlı, kamanlı
Gözəl bir təranədir.
Hər notu ürək açan,
Hər sözü mərdanədir.

Mən isə qələmimlə
Çalışıram hər zaman,
O məşhur təranədə
Bircə səs olam, inan!
Dara düşcək şeirimi
Köməyə çağırmişəm.
Sözdən deyil, barıtdan
Misralar yoğurmuşam.
Şeirimlə ağlamışam,
Şeirimlə gülmüşəm mən.
Bu dünyada hər şeydən
Müqəddəs bilmişəm mən
Torpaq azadlığını,
İnsan azadlığını,
Sənət azadlığını,
Vəcdan azadlığını.
Bəli! Mən azadlığı
Soraqla axtarıram.
Qələmlə axtarıram,
Yaraqla axtarıram.
Yatağım da səngərim,
Mizim də səngərimdir.
Tribunam da səngərim,
İzim də səngərimdir.
Mənim azadlıq boyda
Könlümdə diləyim var.
Bu işdə az da olsa
Mənim də əməyim var.
Fəqət külək dəyəndə
Yersiz dalğalanmıram.
Yersiz həycanlanmıram,
Yersiz lovğalanmıram.

Mən anamsız vətənə
Bir mehriban övlad tək,
Gözlərimin nurunu
Vermişəm indiyədək.
Sabah gərək olarsa
Canımı da verərəm.
Dünyada axırıncı
Anımı da verərəm.
Mən nə töhfə, nə heykəl,
Nə medal istəyirəm.
Nə büsat, nə təntənə,
Nə cəlal istəyirəm.
Öz alnımın təriylə
Dirçələn sənətimə,
Xalqımın əlləriylə
Yüksələn sənətimə,
Yalnız isti nəfəsli
Ünsiyyət istəyirəm.
Məhəbbət istəyirəm,
Məhəbbət istəyirəm!

1971.

BABƏK

Bir azadlıq dostu, namus əsgəri
Sevənin sevənə ilqarı oldu!
Atdı sakit kəndi, rahat şəhəri,
Dava meydanında süvari oldu!

Adı Həsən idi, Babək dedilər,
Başsız məmləkətə kömək dedilər,
Odlu qılıncına şimşək dedilər,
Vətəni şimşəklər diyarı oldu!

Hücuma keçəndə düşmən dəstəsi,
Yerin də, göyün də yandı nəfəsi...
O mərd qəhrəmanın polad sinəsi
Ana torpağının hasarı oldu!

Yatmadı gecələr, düşündü xəlvət,
Odlu baxışından qızardı zülmət...
Mərdlik, xeyirxahlıq, doğruluq, ismət
Ən böyük, ən ülvi meyarı oldu!

O dedi ağırdır düşmən tapdağı,
Xalqa göz dağıdır Vətən tapdağı...
Bulaq hönkürtüsü, çəmən tapdağı
Könlünün ağlayan baharı oldu.

Bir anda dönəndə son ürək sözü,
Dindi həm üsyankar, həm kövrək sözü...
“Ya müstəqil olaq, ya ölək!” sözü
Döyüş bayrağının şüarı oldu!

Tarix! O cəsuru bir daha tanı,
Qələbə qazandı nərəsi sanı.
Torpağa çilənən hər damcı qanı
Sanki bir istiqlal fanarı oldu!

O dan ulduzuydu doğma Vətənin,
Batdı üfükündə özgə məskənin...
Yox! Qolsuz bədəni bizim gülşənin
Budağı qırılmış çinarı oldu!

Qılınc alovunda alışıdı ömrü,
Günəşli sabahdan danışdı ömrü,
Vətənin yaşına qarışdı ömrü,
Müdrük bir millətin vüqarı oldu!

O öldü qürbətdə... əsdi küləklər,
Soyudu qəlbində isti diləklər...
Fəqət Vətəninə yanar ürəklər
O məğrur igidin məzarı oldu!

1970.

XƏTAİ

Oxlar yağan zaman Vətənin üstə,
Millətin qanını sildi Xətai.
Qılıncı gedəndə düşmənin üstə
Dedilər qanadlı yeldi Xətai.

O nəşələr duydu əzablarında,
Qəhrəmanlar tapdı xitablarında...
Döyüş marşlarının rübablarında
Bəm yox, həmişəlik zildi Xətai.

O dedi qaldıraq göyə torpağı,
Niyə böyütməyək, niyə, torpağı?
Bir də bölünməsin deyə torpağı
Qılıncı qılıncı bölüdü Xətai.

Düşdüsə düşmənin əhatəsinə,
Yenə sədiq qaldı əqidəsinə.
Vətənin qırılmış xəritəsinə
Sanki sığal çəkən əldi Xətai.

Nə yerdən çıxmıydı, nə göydən düşmə,
Qaşları çatmıydı, bıqları eşmə...
Sənət meydanında dumduru çeşmə,
Döyüş meydanında seldi Xətai.

Önündən təlaşla qaçan düşmənə,
Havada ağ bayraq açan düşmənə,
Qorxudan yağandan uçan düşmənə
Baxdı, acı-acı güldü Xətai...

Güllər də ayrılar güllər içində,
Tellər də seçilər tellər içində.
Dünyada tanınmış dillər içində
Dilinin qədrini bildi Xətai.

Nə bəxtin quluydu, nə səltənətin,
Həm mehrin dostuydu, həm ləyaqətin.
Babək iradəli bir məmləkətin
Ağzında danışan dildi Xətai.

O qarlı zirvəydi ömrün yazında,
Qüdsiyyəti aradı hüsnün nazında...
Ustad Füzulinin sənət sazında
İlhamdan yoğrulmuş teldi Xətai.

O üzdü zamanın qayğılarıyla,
Susmadı fələyin buyruqlarıyla,
Göydə düyünlənmiş yumruqlarıyla
Şimşəyin gözünü dəldi Xətai.

O istiqlal yazdı bayraqında da,
Şeir dəftərinin varağında da,
Deyirlər öləndə yatağında da
– Azərbaycan! – deyə öldü Xətai.

Dünyada öz şeiri, öz sənətilə,
Öz andı, öz işi, öz qüdrətilə,
Öz ruhu, öz şəsti, öz cürətilə
Bizim günlərə də gəldi Xətai...

1988.

AY İŞİĞİNDA

Aylı bir gecədə qalib Səttarxan
Sonuncu döyüşdən dönürdü geri.
O doğma Təbrizə çatdığı zaman
Təzə soyuyurdu atının təri.

Sağında, solunda mücahidləri
Nəğmə oxuyurdu azadlıq haqda!
Dinləyə-dinləyə mərd igidləri
Al güllər açırdı baxça da, bağ da...

On dörd gecəlik Ay göy qübbəsində
Yerə də, göyə də işıq saçırdı.
Ağ saçlı Səhəndin boz sinəsində
Qayadan-qayaya cığır açırdı...

Başını qaldırıb yorğun Səttarxan
Bədirlənmiş Aya baxdıqca baxdı.
Sanki arzularla dolu bir ümman
Yanar ürəyindən çağlayıb axdı...

Aya söylədi ki, göyün çırağı,
Sən bəzən bədrşən, bəzən hilalsan.
Nura boyasan da daşı-torpağı,
Sən də bu dünyada hərdəmxəyalsan.

Bəzən gizlənirsən bulud içində,
Bəzən yeri, göyü nurla yuyursan.
Sanki dinməsən də, sükut içində
İnsanın boynuna minnət qoyursan.

Deyirəm görədim azad dövrünü,
Yaşaya biləydim əməllərimlə!
Günəşə döndərib Azərbaycanı,*
Göyə qaldırıydım öz əllərimlə!

Mehriban Vətənim səxavətiylə
Dünyaya minnətsiz işıq saçaydı.
Öz odlu-alovlu cəsarətilə
Qaranlıq yurdlara yollar açaydı...

Bakı, 1980.

TARİXDƏN MİSRALAR

Sərdar eşitdi ki, yaşlı bir ana
Yeganə oğlunu itirmiş dünən.
Oğlu mücahidmiş... döyüşdə ona
Alovlu, tüstülü səngərmiş Vətən.

Nakam oğul dağı! Ömrün yaz çağı
Bəxtin soyuq üzü niyə dönükdür?
Ana sinəsində oğlunun dağı
Məşhur “Yanıq dağ”^{*} dan daha böyükdür.

Daşlı səngərləri atla dolanan
Ana hüzuruna piyada gəldi.
Vətənin oduna yanıb-qalanan
İnsanla bir yerdə dünya da gəldi.

Oğul həsrətlisi əziz ananın
Bəyaz saçlarından öpdü Səttarxan.
Könlü qızılıgüldən təmiz ananın
Başına göz yaşsı səpdi Səttarxan.

Ana, qadir ana, ağır ruzgarın
Altında düzəltdi bükük belini.
Vətənin şöhrəti məğrur Sərdarın
Dalğalı saçına çəkdi əlini...

Ana keşməkeşli illər içində
Vaxtsız ayrılısa da öz baharıyla,
Azadlıq təşnəsi ellər içində
Səhəndə bənzədi öz vüqarıyla.

O dedi bu qəti döyüşün özü
Qurtuluş gününün yolu deyilmi?
Müsəlsəlli dağı, Tüfəngli düzü
İgid oğullarla dolu deyilmi?

Oğlum ölubsə də milyon ananın
Diri oğulları azad yaşasın.
Yuvası dağılsın haqqı dananın
Anam Azərbaycan abad yaşasın!

* Cənubi Azərbaycan

* Təbrizin yaxınlığında dağdır.

Oğlum olmasaydı, nisgillə ancaq
Gülləyə sinəmi özüm gərərdim.
On oğlum olsaydı könüllə ancaq
Döyüşən Vətənə qurban verərdim!

Mən yalqız deyiləm batam kədərə,
Min-min zəfər marşlı övladlarım var!
Üfüqdə doğacaq azad səhərə
Uçmağa dəmirdən qanadlarım var!

Sonrasa müşkülə düşməsin deyə
Sərdarı düşünüb kövrəldi ana.
Titrək əllərini qaldırıb göyə
Xeyir-dua verdi döyüşdə ona...

1978.

MƏĞRUR İLHAM

Əfzələddin Xaqaniyə

Dövrən dedikləri dəyirman daşı
Səni üyütdükcə bir nəhəng kimi,
“Üsyan! Üsyan!” deyə sən zülmə qarşı
Döyüşdün yaralı bir pələng kimi.

Tüğyana gəldikcə qəzəbin, ustad,
Döş-döşə dayandın tufanlarla sən.
Xaqani olsa da ləqəbin, ustad,
Çarpışdın şöhrətli xaqanlarla sən.

Yanağında donan yaşlar deyildi,
Durgun çeşmələrə dönən diləkdi.
Qəzəblə gərilən qaşlar deyildi,
İlham leysanında qara şimşəkdi.

Kim deyir ki, fəqət dəmir qəfəsli
Fəryaddın, həsrətdin, iztirabdın sən.
Yox! Öz zamanında yanar nəfəsli
Qiyamdın, üsyandın, inqilabdın sən!

Deyirdin xaqanın mərhəmətindən
Yoxsul dəyanəti daha əfzəldir.
Deyirdin xaqanın nəzakətindən
Yoxsul qətiyyəti daha əfzəldir.

Deyirdin xaqanın səxavətindən
Rəiyyət sədaqəti daha əfzəldir.
Deyirdin xaqanın ülviyyətindən
Rəiyyət qüdsiyyəti daha əfzəldir.

Deyirdin rəiyyətin bir təbəssümü
Şirindir xaqanın min töhfəsindən.
Deyirdin zəhmətin bir tərənnümü
Doğmadır sarayın min nəğməsindən.

Şəxsiyyət əyilməz! Çox da dünyada
Ya tənha, ya dustaq, ya lüt, ya acdır.
Hörməti, nifrəti saxta dünyada
Vüqar zirvədirsə, iradə tacdır!

Bəlkə də ağıllı cəsarətinlə
Dünyada ən məğrur insandın, ustad!
Çovğunlu həyatda hərərətinlə
Təpədən-dırnağa üsyandın, ustad!

Döyüşdə qatlanmış yapıncı tək
Gəlir kitabından nadir ətiqlər.
Od saçır Babəkin qılıncı tək
Soyuq varaqlarda yanan sətirlər.

Müdrük Nizaminin sənət dünyası
Genişdir Gəncenin üfüqlərindən.
Sənin ilhamının odlu mayası
Əlvandı Şirvanın şəfəqlərindən.

O hikmət aradı öz aləmində,
Talelər gətirdi dastanlarına.
Sən himmət diləyən söz aləmində
Hünər aşıladsın divanlarına.

Beş dastan qaranlıq şərqi boynunda
Kəhkəşan işıqlı silsilə oldu.
Sənin divanların əsrin qoynunda
Şərqi silkələyən zəlzələ oldu!

Düşüb soyuq bəxtin dumanlarına,
Sanki ulduz-ulduz qəlpələndin sən.
Vüqar təcəssümlü divanlarına
Sanki qəlpə-qəlpə səpələndin sən.

Odlu misralarda döyüşə qalxdı
İtaətlə cürət, sərvətlə sənət.
Neçə gözə doldu, ürəyə axdı
Sözlərdəki alov, təlatüm, qeyrət.

“Həbsiyyə”n indi də tərəvətilə
Dünyada azadlıq nəğməsi çalır.
Yenə də əvvəlki hərəvətilə
Daşlı zindanları lərzəyə salır.

Tarix çevirdikcə qartmış əlilə
Adları, cüngləri, kitabələri,
Şeirində naləli bayquş dililə
Danışır “Mədain xərəbələri”...

Bəli! Xaqanların “azadlığı”nı
Nəsildən-nəsilə çatdırır torpaq.
Qanlı sarayların “abadlığı”nı
Köhnə xarabalar yaşadır ancaq.

Ustad! Dünyamızda ilhamla gəzən
Neçə sənətkar var, neçə sənət var!
Dirilik suyunu inamla gəzən
Azadlıq təşnəsi neçə millət var.

Həqiqət istəsə torpağında o
Döyüş məktəbini bitirsin gərək.
Alovsuz-tüstüsüz ocağında o
Əvvəl bir Xaqani yetirsin gərək.

1980.

NİZAMİ DANIŞIR

Könüldə dincələn bir ilham kimi
Bakının üstündə batırdı günəş.
Fəqət tablo çəkən bir rəssam kimi
Rəngləri rənglərə qatırdı günəş.

Hava sakit idi. Ətir içində
Öz güllü donunu geyinirdi yaz.
Dolaşdım şəhəri fikir içində,
Nizami bağında əyləşdim bir az.

Şair əzəmətlə dayanıb yenə
Vüqarla süzürdü asimanları.
Əsrlər ardından baxırdı mənə,
Yanında sevimli qəhrəmanları...

Yenə də unudub əziyyətini
Qoca kərpickəsən kərpic kəsirdi.
Dünyanın ən böyük səadətini
Zəhmətdə görürdü, işdə gəzirdi.

Yenə də mərd Fərhad, cəsur qəhrəman
Nəhəng külüngüylə dağı çapırdı.
Vüsal həsrətiylə çırpınan zaman
Öz təsəllisini daşda tapırdı.

Yenə də Məcnunun şair ürəyi
Dövrünün hökmündən həyranlanırdı.
Taleyi, ümidi, eşqi, diləyi
Dalğın gözlərində dumanlanırdı...

Yenə də dünyanın yeddi gözəli
Məğrur ürəkləri fəth eləyirdi.
Gözlər qaşlar altdan baxıb irəli
Soyuq baxışlara od çiləyirdi...

Yenə də Nüşabə öz hikmətiylə
İskəndər-kəbiri heyran qoyurdu.
Öz məharətiylə, öz şöhrətiylə
Tarixdə ölməyən dastan qoyurdu.

Dedim ölməz "Xəmsə"n əmanətindir,
Şairlər şairi, xoş gördük səni!
Sənin dünya boyda məhəbbətindir
Sənin ayağına gətirən məni...

Bir timsal göstərdin hamıdan qabaq
Ölkələr fəth edən İskəndəri sən.
Böyük hünərinlə sən özün ancaq
Sənət dünyasının İskəndərisən!

Lakin, əziz insan, bizim zamanda
Qartal sürətilə çoxalır şair.
Deyirlər ki, hamı şeir yazanda
Bəlkə də qiymətdən düşəcək şeir.

Deyirlər ki, şeirin şahı Nizami
Sevmiş, əzizləmiş ana torpağı.
Fəqət öz oğluna dahi Nizami
Məsləhət görməmiş şeir yazmağı.

O demiş: şairlik mənimlə getdi,
Daha indən belə nə söz, nə sənət?
Şeir axırncı dastanı bitdi,
Nə mövzu qalmışdır, nə də şeiriyyət.

Baxdı, gülümsədi o ustad... hətta
Yorğun gözlərinə təzə nur gəldi.
Daşlaşmış tarixin yükünün altda
Möhnətdən əyilmiş qəddi düzəldi.

O dedi: dəyişmiş anamız torpaq,
Hər şair əsgərdir, ölkə qərargah!
Vətən üfünəndə günəşdən qabaq
Şeir deyə-deyə açılır sabah...

Öz ana dilimdə əsər yaratmaq
Şahların əmriylə yasaqdı mənə.
Qoynunda gəzdiyim sevimli torpaq
Sanki ulduzlardan uzaqdı mənə.

İndi öz dilimdə hər səhər-axşam
Gözəl təranələr dinləyirəm mən.
Keçmiş əsrləri unudub tamam,
Xalqıma uğurlar diləyirəm mən.

Haraya baxırsan ana vətəndə
Hər gün bir yenilik, hər gün bir zəfər...
Xəyal dolananda, ilham dinəndə
Bunları yazmamaq olarmı məgər?

Şair ilham alar doğma torpaqdan,
Hər söz azad ömrün bir naxışdır.
Ancaq hər mətləbi zəif yazmaqdan
Yazmamaq dünyada daha yaxşıdır!

Bəli, gərək elə çalışasan ki,
Sən gözəl yazasan gözəl həyatda.
Söz üstə o qədər alışasan ki,
Oduqla isinsin soyuq həyat da!

Nə qədər çox olsa şair vətəndə,
Nəğməsi bol olar ana torpağın.
Təmiz üfüqlərə duman gələndə
Şair arxasındır doğma oylağın.

...Ulduz-ulduz olan səmanın üzü
Odları közərən ocaq kimiydi.
Uzaqda saralan hilalın özü
Üfün saçında daraq kimiydi.

Qalxdım... gözlərimə şeirin bayrağı,
Bir də o möhtəşəm heykəl görüdü.
Şair ordusuyla vətən torpağı
Daha da, daha da gözəl görüdü...

1969.

FÜZULİ İLƏ SÖHBƏT

Otaqda nə səs var, nə hənirti var,
Tənha qalmışammı otağında mən?
Yox! Səssiz durmuşam, böyük sənətkar,
İri şəkilinin qabağında mən.

Ağ çalman – həyatın ağır yumruğu,
Düyünlü qaşların – üsyankar xəncər.
Saqqalın – zamanın dümağ qoruğu,
Kədərli gözlərin – dumanlı səhər...

Hanı sənə layiq şeirim sətiri,
Hansı sənə layiq kəlamı deyim?
Sənin surətini verməkdən ötrü
Gərək sağ olaydı Nizami deyim.

Elə sikkədir ki, sənin bir kəlmən,
Min gövhər gərəkdir xırdalamağa!
Elə mənədir ki, sənin hər nəğmə,
Min əsər yazılar sadalamağa!

Elə aşıqsən ki, vəfadarsan ki,
Bəs etməz ömürlük məhəbbət sənə.
Elə ustasən ki, sənətkarsən ki,
Çatmaz səliqədə təbiət sənə.

Qarşında hörmətlə baş əyib hər an
Sənə ağsaqqallı ustadım deyir,
Vətən torpağının üstə yaranan
Dünənki, bugünkü, sabahki şeir.

Hanı elə gözəl muğam məclisi
Lap başda, lap başda yerin olmasın?
Sənət dünyasının nadir incisi
Qəzəlin olmasın, şeirin olmasın?

Xanəndə şövq ilə məclis quranda
Duyan ürəklərə səndən danışır.
Tarzən öz tarına mizrab vuranda
Əsən küləklərə səndən danışır.

Nə vaxt ki, pərdələr həzin ağlayır,
Şair, sən ağlayır, sən alışırsan.
Nə vaxt ki, pərdələr axıb çağlayır,
Şair, sən çağlayır, sən qımışırsan.

Yox! Muğamı sənsiz, səni muğamsız
Təsəvvür eləmək müşküldür, ustad!
Nə qədər muğam var, deyilsən yalqız,
Hər beytin çırpınan könüldür, ustad.

Sənə əsər yazdı bir şair dünən,
Sözündə nə qüdrət, nə tutar oldu.
Onun sözlərinə yaraşlıq verən
Səndən gətirdiyi misralar oldu.

Deyirsən bu haqda düşünmə nahaq,
Kimsənin şeirində qalmamış gözüm.
Mən öz surətimi 400 il qabaq
“Leyli və Məcnun”da yaratdım özüm.

Sanma gözəllərin ürəklərinin
Mən ilham şahıydım, söz sultanıydım.
Yox! Yalnız xalqımın diləklərinin
Muzdsuz qələm çalan tərcümanıydım.

Həqiqət gəzməkdən qəddim əyildi,
Dəmir misralarım çəliklərimdi.
Qarşımda əriyən şamlar deyildi,
Qəzəbdən əriyən sümüklərimdi.

Fələyin əlindən zara gəlsəm də,
Demədim kef çəkim, saraylar görüm.
Mən şeirə can verdim, dedim ölsəm də,
Qoy şeirin ömründə uzansın ömrüm.

Deyirəm nə qədər bəxtiyar insan,
Şöhrətli sənətkar, böyük şairsən.
Bəs niyə qaşların sıxlaşır, aman!
Ah, sən dalğın-dalğın mənə deyirsən:

Özünsən dünyada ən xoşbəxt adam,
Xalqınla birgəsən doğma torpaqda.
Mənsə Vətən deyə hər səhər-axşam
Vətən torpağından qaldım uzaqda.

Deyirəm nə olar, öz qüdrətindən
Bir az mənə versən, ey dahi şair!
Bəlkə də, bəlkə də səxavətindən
Bir az gözəl olar yazdığım şeir.

Deyirsən titrəyiş nədir səsində?
Get, xalqdan öyrən sən şeirin sirrini!
Xəzinələr var ki, xalqın köksündə
Mən tapa bilmədim mindən birini.

Ayrılib gedirəm... Həyata mən də
Məna axtarmağa, söz axtarmağa!
Sanki gülə-gülə, şairim, sən də
Məni ötürürsən neçə növrəğa...

1958.

NƏSİMİ

Səhərlər geyərək al köynəyini
Dağların dalından qalxanda günəş,
Yandıra-yandıra öz ürəyini
Mənə məğrur-məğrur baxanda günəş,

Sanıram ki, o da qanla yuyulmuş,
Nədənsə yerimdə düşünürəm mən.
Mənim şair babam! Sənin soyulmuş
Qanlı bədəninə düşünürəm mən.

Səndən öyrənmişdir deyirəm insan
Bəlkə də qaranı ağdan seçməyi.
Qapını fəlakət döydüyü zaman
Məsləki uğrunda candan keçməyi.

Deyirlər o gün ki ana Vətənin
Qoynuna nəğməkar Nəsimi gəldi,
Bu əziz torpağın, doğma gülşənin
Şeirinə bir bahar nəsimi gəldi.

Bəli! Əziz babam! Ana dilimdə
Sən qoydun şeirin özülünü də.
Deyirəm zəmanə doğma elimdə
Sənsiz yetirməzdi Füzulini də.

Kim deyər şeirinlə ana vətəndə
Mənim şirin dilim pardaxlanmadı?
Söz dolu sinəndə ilham dinəndə
Yerlər də, göylər də varaqlanmadı?

Nə dövlət, nə şöhrət soraqladın sən,
Könlünü isitdi doğma od-ocaq.
Bütün ehkamları ayaqladın sən,
İnsan olmağınla öyündün ancaq.

Ustad! Sən ölümün ayağında da
Qürurlu sinəndə dağ dikəltmisən.
Sanki fəlakətin qucağında da
İnsanı ilk dəfə sən yüksəltmisən.

Yalnız insan oldu dilinin sözü,
İnsan da insandan kömək dilədi.
Sən elə öldün ki, cəlladın özü
Sənin ölümünə qibtə elədi.

Gözlərdə böyüdü Şirvan torpağı,
Şeir nemətiylə, söz vüqarıyla.
Qərib bir şairin doğma ocağı
Dünyaya sığmadı öz vüqarıyla.

Sən nəğmələr dedin insana, ustad,
Hayıf ki, insandan nigaran getdin.
Keşməkeşlə dolu cahana, ustad,
Sən şair gələrek, qəhrəman getdin.

Kim deyər işıqlı bir ülkər kimi
Şeirin göylərində sən vaxtsiz axdın.
Yox! Yox! Basılmayan bir hünər kimi
Sən öz məsləkinin fəvqünə qalxdın...

1973.

HAFİZ

Sən elə şöhrətli nəğməkarsan ki,
İlhamdan yoğrulmuş təməlin, Hafiz!
Sən elə qüdrətli sənətkarsan ki,
Nəğməli dünyadır əməlin, Hafiz!

Deyirlər doyunca gülmədin, şair,
Nəşə necə şeydir, bilmədin, şair,
Torpağa düşdünsə ölmədin, şair,
Səndən uzaqdadır əcəlin, Hafiz!

Ölməz dahilərin yoldaşısən sən,
Böyük Füzulinin qardaşısən sən,
Nazlı gözəllərin sırdaşısən sən,
Könülə həyandır qəzəlin, Hafiz!

Günəşsən sənətin yolları üstə,
Dağları, düzləri, yalları üstə...
Qəbrinin qızılgül kolları üstə
Göz yaşı axıdır gözəlin, Hafiz!

Məşhur muzeylərdə divanın gəzər,
Hər misran sapdakı inciye bənzər...
Nə ağac, nə bürünc, nə daş, nə mərmər,
Şirazın özüdür heykəlin, Hafiz!

1974.

SƏDİ

Gözəl bir şeirdə hikmət görəndə
Gözümdə canlanır xəyalın, Sədi.
Ağıllı şairə hörmət görəndə
Xatirimə düşür kamalın, Sədi.

Kim deyər torpağa dönmüş ürəyin,
Şeirində çırpınan ürək deyilmi?
Sənin söz dәмətin, şeir çiçəyin
Bütün məclislərə bəzək deyilmi?

Yandı istibdadın oduna Vətən,
Şeirinə ilhamın son həddi dedi.
Sən elə böyüdü, adına Vətən
Adi Sədi deyil, şeyx Sədi dedi.

Nəğməyə köçürdün hər diləyini,
Atıldın sənətin ümmanlarına.
Tufanlara düşmüş mərd ürəyini
Tapşırдың zamanın tufanlarına...

Yandırdığın şamla doğma İranın
Sanki işıqlandı qaranlıq baxtı.
Qumların üstüylə gedən karvanın
Ahəngi şeirinin vəzninə axdı...

Şahlar başında tac daşdığıyçın
Yerlərə, göylərə hökmdar idi.
Yox! Sənin əsrində yaşadığıyçın
Sənin şöhrətinlə bəxtiyar idi.

Gəzdin insanların dodağında sən
Söz dünyasındakı hünərlərinlə.
Vətənin tikanlı qucağında sən
Gülüstan yaratdın əsərlərinlə.

Gülüstan yaratdın! O vaxtdan bəri
Nə qədər gül solmuş, nə qədər yarpaq...
Nəğmələr nəğməsi, şeirlər şeiri
Sənin “Gülüstan”ın solmamış ancaq.

Şeirin göylərində sən qartal kimi,
“Gülüstan”, “Bustan” qanadlarındır.
Sözlərin deyilir bir misal kimi,
Yaşayan, yaşadan övladlarındır...

Sənin yaratdığın duzlu qəzəli
Oxuyan insanın köksü qabarır.
Əlləri xınalı Şiraz gözəli
Sənin divanını cehiz aparır...

Dedin mirvariyyə dönsün hər yazım
Nəsildən-nəsilə yaşatsın məni.
Dedin hər ətirə tərif nə lazım,
Gərək ətir özü çağırınsən səni.

Sənin nəsihətli "Bustan"ının
Hələ də təzədir hər qədim sətri.
Sənin təravətli "Gülüstən"inin
Əsrdən-əsrə keçəcək ətri...

1974.

ŞAIRİM

Necə şeir yazım, söz atəşilə
Məzarın isinsin Hadi, şairim!
Sənin ki məzarın öz atəşilə
Yandırır alovu-odu, şairim!

Ürəyində elə qaynadı ilham,
Selində özün də qərq oldun tamam...
Fəryadın titrətdi hər səhər-axşam
Həm dostu, həm də ki, yadı, şairim!

Günəşli sabahdı gözündə dinən,
Bəxtiyar Vətəndi özündə dinən,
Kərəmin sazıydı sözündə dinən,
Yoxsa Urməvinin udu, şairim?

Tellər ağladıqca sazında sənin,
Ətir yox, od saçdı yazın da sənin!
Alov çağladıqca ağzında sənin,
Tüstündən dedilər – odu! – şairim!

Sən yandın, odunla gecən də yandı,
Hələ gül olmamış, qönçən də yandı,
Ah, şeirini su tək içən də yandı,
Yenə təşnə qaldı adı, şairim!

Sən elə mehriban bir insansan ki,
Sən elə tufanlı bir ümmansan ki,
Sən elə sehrli bir dastansan ki,
Hələ açılmamış qatı, şairim!

1980.

İÇİLƏN RÜBAILƏR

Ömər Xəyyama

Yanıldı adına sərxoş deyənlər,
Şeiridlə məstlikdən ölkə ayıldı.
Qədim məscidlərdə mürgü döyənlər
Gəldi ətalətdən təngə, ayıldı.

Saray qarşısından sən məğrur keçdin,
İlhama sığındın həyatın boyu.
Saxsı piyalədə sən şərab içdin,
Qızıl misraların dirilik suyu.

Bəli! Təravətli nəğmələrinə
Şərab iyi deyil, çöl ətri gəldi.
Dodaqlara qonan kəlmələrinə
Çiçək rayihəsi, gül ətri gəldi.

Öz kasıb daxmanda yaşadın yalqız,
Ədalət dalınca getdin dünyada.
Şəraba xəsislik etmədin, yalnız
Sən sözə xəsislik etdin dünyada.

Yerləşdi dağ, meşə, dərə sinəndə,
Həyata sən nikbin baxardın, ustad.
Sözləri əridib kürə sinəndə
Yalnız gövhərini çıxardın, ustad.

Az yazdın, hikmətli yazdın hər zaman,
Demədin yazmağın zəhməti çoxdur.
Hər yerdə bir inci gəzməsin insan,
İncinin özü az, qiyməti çoxdur.

Gözlərin axdısı gecə şərabdan,
Sabahı çoxundan aydın gördün sən!
Yox, içki yalandır, dərddən-əzabdan
Keflənə-keflənə ömür sürdün sən...

Sən nəşə deyəndə öz ürəyində
Azadlıq, məhəbbət, mənə söylədin!
Alova dönəndə köz ürəyində
Doğma torpağına ana söylədin!

Kim deyir, sən nadir şeiriyyətinlə
Rəğbət bəsləmişən meyxanələrə?
Yox! Zəfər bayraqlı həqiqətinlə
Zərbə endirmişən əfsanələrə...

Sağkən carçısıydın sən sərxoşluğun,
Öldün, müdrikliyin ziynəti oldun.
Həyatda qalsa da sən boşluğun,
Sənətdə rübai şöhrəti oldun!

Günəşli səhərdə, aylı axşamda
Söz həmişəbahar sənətdən düşür.
Yolda, ziyafətdə, toyda, bayramda
Ölməz şeirindəki hikmətdən düşür.

Sənin milyonlarla pərəstişkarın
Rübaini içir şərab yerinə.
Zamanın yaşadı bir nəğməkarın
Səsini dinləyir rübab yerinə...

1978.

PUŞKİN

Dəyişir təbiət, dolanır əyyam,
Torpaq qucaqlayır ixtiyarları...
Tarix yaddaşında saxlayır müdam
Böyük dühaları, sənətkarları...

Bəzən istedadlı bir bəstəkarın
Ehtiyac içində keçmiş həyatı.
Ürəksiz, beyinsiz bir hökmdarın
Əlində qırılmış müqəddəratı.

Bəzən ehram quran ağ saçlı memar
Halal zəhmətindən görməmiş səmər.
Gözündə izzət, qəlbində qubar
Obalar, oymaqlar gəzmiş sərəsər...

Bəzən də ən məşhur, ən mahir rəssam
Uca qəsrlərə vurmuş min naxış...
Nəsibi nə olmuş? Boranlı axşam
Sahibsiz meyidi küçədə qalmış...

Bəzən də görürsən böyük bir şair
Fitnənin, böhtanın qurbanı olmuş.
Ay keçmiş, il ötmüş növbətlə bir-bir
O, yenə könüllər mehmanı olmuş...

Dəyişir təbiət, dolanır əyyam,
Torpaq qucaqlayır ixtiyarları...
Tarix yaddaşında saxlayır müdam
Böyük dühaları, sənətkarları.

Puşkin! Rus şeirinin ölməz dühası,
Düşmənin kəsilmiş zəngin saraylar.
Səni izlədikcə çarlar dünyası,
Qəlbini çeynəmiş ahlar, haraylar.

Gah odlu könlündə sonsuz diləklər
Kırım torpağında qalmışsan qonaq.
Gah Qara dənizdən əsən küləklər
Qıvrım saçlarına çəkmişdir daraq...

Qafqaz dağlarının ətəklərində
Şair xəyalınla çox dolaşıbsan...
Dərdli dağlıların ürəklərində
Hər nəğmə qış kimi qurmuş aşıyan.

Demışsən: İstibdad xərəbəsinin
Üstündə hörmətlə yazılar adım...
Bu çarlar dünyası dağılar, yəqin
O vaxt çiçəklənər mənim muradım.

Biz uzun gecəni qatıb gündüzə,
Axtardıq o dilsiz qərinələri.
Dərin tilsimlərdən çıxartdıq üzə
Toz örtmüş, pas basmış xəzinələri...

Sənin ürəklərə yazıldı adın,
Böyük sənətinə bəslədik hörmət.
Sənin hər istəyin, arzun, muradın
Əsrlər keçdikcə oldu həqiqət!..

Öz şirin dilində, xoş ləhcəsində
Hörmətlə oxuyur hər millət səni.
Xalqın duyğusunda, düşüncəsində
Əbədi yaşadar bu sənət səni...

1949.

ŞEİRİN SƏMASINDA

M.Y.Lermontova.

Şeirin səmasında o bir ülkərdi,
Tez çıxdı, tez yandı, tez batdı getdi.
Əfsus ki, üzünü azca göstərdi,
Fəqət bir dünyanı parlatdı getdi.

Başında xəyalı dağılanda da
İsti sinələrdə bir yuva qurdu.
Qafqaz torpağına yıxılanda da
Məğrur zirvələrlə yanaşı durdu.

Alqış o işıqlı, o mərd dühaya,
Səsiylə fərqləndi neçə dühadan.
Ağlaya-ağlaya gəldi dünyaya,
Ağlada-ağlada getdi dünyadan...

1970.

GÖYÇƏLİ AŞIQ

Aşiq Ələsgərə

Deyirlər Göyçəli bir aşığın da
Yolu çox düşmüşdür bu oyaqlara.
Günəş istisində, ay işığında
Gah toylara getmiş, gah yaylaqlara.

Özü də, səsi də, məhəbbəti də
Yaranıb bərkimiş dağ havasında.
Dözmüş min sınağa şeiriyəti də
Tələbkar zamanın min qovğasında.

Neçə saz çalanla o deyişdi tək,
Yüz sözün içində bir söz bəyəndi.
O, Aşiq Abbasdan öyrəndiyi tək,
Mənim Cavanım da ondan öyrəndi.

Kasıb yaşasa da dünyada özü,
Kasıb olmamışdır sənəti amma.
Hər gözəl nəğməsi, mənalı sözü
Sərvəti olmuşdur xalqın daima!

Dirəklər üstəki simlər, aşığın –
Qəşəng sazındakı tellərdir bəlkə.
Bəyaz lampalar da taxta qabığın
Ağ sədəfləridir yanır min cərgə.

Yox! İnsan oğlunun gözündə qaldı
O zaman hər dilək, intizar, hünər.
Böyük azadlığın əliylə saldı
Təpələrdə mədən, dağlarda şəhər...

1962.

NAXIŞLAR

Ölməz memar Əcəmi Naxçıvaniyə

Qar yağar... Yollarda dolaşan tufan
Yumşaq şepə üstə salar naxışlar.
Günəş boz üfəqdə qızaran zaman
Yerində görünməz olar naxışlar.

Deyirəm yaradan adamın olsa,
Nəqqaşın, memarın, rəssamın olsa,
İstiqbal nəğməli əyyamın olsa,
Sanma ki, sükuta dalar naxışlar.

Baxar dünyamıza şair gözüylə,
Sənət karvanını çəkər özüylə.
Bəstəkar notuyla, şair sözüylə
Nə qədər tərənə çalar naxışlar.

Gündüz pardaxlanar gülüstan kimi,
Gecə şölələnər çıraqban kimi,
Sənət zirvəsində kəhkəşan kimi
Ulduzu ulduza calar naxışlar.

Kəhkəşana dönər ağı insanın,
Səfəri dərəli-dağlı insanın,
Xəyalı sabaha bağlı insanın
Bu gün ürəyinə dolar naxışlar.

Çıxar çərçivədən, səddən, hasardan,
Keçər addım-addım neçə diyardan...
Uğuru Vətəndən, rəngi bahardan,
Ömrü sənətkardan alar naxışlar!

Suyunu könüldən içməyə əgər,
Donunu ilhamdan biçməyə əgər,
Qışın sazağından keçməyə əgər,
Yazın mehindən də solar naxışlar.

Nadir güllər açar ipəyə düşsə,
Çıraq-çıraq yanar diləyə düşsə,
Zirvəyə ucalar, ətəyə düşsə,
Nəsildən-nəsilə qalar naxışlar...

1981.

MƏŞƏL OLAN QƏLƏM

M.F.Axundova

I

Xamənənin* qucağında sakit həyəət...
Dizlərini qatlamışdır qapıda nər.
Şəki! Deyə bu mahaldan gedir övrət,
Bir kənarda heykəl olub dayanır ər...

Elə bu vaxt ana deyən kiçik uşaq
Dəvə üstə anasını qucaqlayır.
Fəraq ağır... Ana həyat... övlad dayaq...
Dərd içində o ağlayır, bu ağlayır...

Yox! Balası ayrılmasın pələngin də,
Ana dinir: – Fətəlini mənə qaytar!
Mənə qaytar! Deyən səsin ahəngində
Etiraz da, yalvarış da, fərman da var!

Bəli! Ana məhəbbəti güclüdür çox,
Gözlərindən yaş axıdar, od çiləyər.
O istəsə tək balaca oğlunu yox,
Dünyanı da şəfqətilə fəth eləyər.

Fəqət bir an geciksəydi həməən oğlan
Nə dəvəni görəcəkdə, nə ananı...
Bəzən bir an dəyişdirir, yalnız bir an
Bir ömürü, bir taleyi, bir dövrəni...

Ana gedir... Uşaq gedir... kiçik karvan
Bir həyatın həmişəlik səfəridir!
O karvanın arxasınca mөлul baxan
Bir atadır, bir də ki, dan ölkəridir...

Yox! Təbrizin gözüdür o! Elə parlaq...
Elə bil ki, ağlayır da öz payına.
Sağ-salamat gedib çıxsın – deyir – uşaq
Bir ölkənin bu tayından o tayına...

Ata baxıb düşünür ki, balam düzü
Bir atalı yetim olub solacaqdır!
Ata hardan biləydi ki, uşaq özü
Yetimlərin qayğısına qalacaqdır.

Ata hardan biləydi ki, onun oğlu
Qapısını açacaqdır ürfənin da.
Müəllimdən öyrənəcək kələk dolu
Mənasını molların da, əzanın da...

Ata hardan biləydi ki, onun oğlu
Hansı işi, hansı izi seçəcəkdir.
Kür boyunda başladığı sənət yolu
Molyerin də vətəninədən keçəcəkdir!

* Cənubi Azərbaycanda yer adıdır.

II

Ata! Balan dahi oldu! O ilk dəfə
Səhnəmizin pərdəsini açan zaman –
Nəzər saldı neçə qəsrə, neçə evə,
Milyon sирrin pərdəsini açdı inan.

Bəzən yeri əyanların salonuydu,
Çar paqonu daşıyırdı cınağında.
Özü dram sənətinin paqonuydu,
Şeirin tacı Nizaminin torpağında...

Onu görən deyər ki, yaxasında
Nə qədər də naxış vardır, bəzək vardır.
Bilməzdi ki, o bəzəklər arxasında
Padşahlarla barışmayan ürək vardır!

Qələmi də ağac deyil, məşəl idi,
Dəftəri də qoca şərqi qaranlığı.
Arzuları gələcəyə təməl idi,
Ağ günlərə səsləyirdi insanlığı...

Dedi dünya şöhrəti var əslimizin,
Yetər vətən mövhumatın əsiridir.
Qəliz ərəb əlifbası nəslimizin
Qollarında köhnəliyin zənciridir.

O güldürdü, o ağlatdı mahalı da,
Boz daxma da, şən saray da hördü orda!
Baxdı, duydu savadsız da, savadlı da
Öz-özünü gözləriylə gördü orda!

Ay doğanda körpü üstə dayandı tək,
Baxdı Kürə, xatırladı Arazı da.

Yumruq olub düyümlənən dalğalar tək
Düyümləndi qaşlarının arasına da.

Sevindi də dost xalqların peymanıyla,
Bu ülfəti misralara döndərdi o.
Puşkin! Deyib haray salan dastanıyla
Rusiyaya başsağlığı göndərdi o.

Bir ölkənin tarixini araşdırdı,
Şərq dinlədi, qərb dinlədi sözlərini.
İdrakının şöləsiylə qamaşdırdı
Min ehkamçı filosofun gözlərini...

İndi onun nəvələri təbiəti
Dəyişdirir... Kənd yaradır, şəhər salır.
O özüsə dəyişməyir... Məhəbbəti
Könüllərdə təzə qalır, təzə qalır...

1962.

ÖLMƏZLİK

Cəlil Məmmədquluzadəyə

Səni tək təbiət yaratmadı, yox,
Tələbkar zamanın özü yaratdı.
Bütün yazdığını qələmindən çox
Doğma millətinin sözü yaratdı.

Övladı olduğun Azərbaycana
Baban Nəsrəddinin gözüylə baxdın.
Kamala dolduğun Azərbaycana
Yanan ürəyinin sözüylə baxdın.

Mühitin sıxlaşan qaranlığında
Bir işıq yaradın dövrənə sən.
Həyat yollarının dumanlığında
Ölməzlik gətirdin ünvanına sən.

Sən bahar köynəkli bir dәмətdən çox,
Bir gözəl bağ saldın tər güllərinlə.
Sən təkçə əsərlər yaratmadın, yox,
Şərqi silkələdin öz əllərinlə.

Bəli! Sən haraylı arzularınla
Adi güllə deyil, top atdın, ustad!
Sən odlu-alovlu yazılarınla
Köhnə ölümləri oyatdın, ustad!

Sən Novruzəliyə gülmədin, xeyr,
Avamdan da avam dövrənə güldün.
Sən öz istehzanla şüuru əsir,
Gözləri kölgəli nadana güldün.

Ustad! Sən yurduna növraq istədin,
İnsana bağladın ünsiyyətini.
Tənə leysanıyla yumaq istədin
Usta Zeynalların ətalətini.

Sən hər axşam yazdın, hər səhər yazdın,
Xatirat qarışdı xatiratına.
Qəm dolu gülüşlü bir əsər yazdın
Danabaş kəndinin əhvalatına.

O nə əhvalatdı, nə də ki, dastan,
Zamanın ən böyük faciəsiydi.
Zeynəbin köksündə gurlayan tufan
Yerləri, göyləri titrədəsiydi.

“Ölümlər”in neçə iltimasdan çox,
Neçə etirazı kiritdi, ustad!
Köhnə qəbristanda ölümləri yox,
Sanki diriləri dirildi, ustad!

Kin dolu ürəklər tüğyana gəldi,
Qəzəb əvəzinə kaman danışdı.
Vicdan, həssas vicdan həycana gəldi,
Düşündü, kövrəldi, susdu, barışdı.

“Anamın kitabı”! Addım başı o,
Öz doğma dilində çəkdikcə fəryad,
Sanki ögeyləşən üç qardaşı o,
Yenə doğmalığa çağırırdı, ustad.

Bilmədin qürbətdə öz nəvələrin
Öz baba dilini unudacaqdır.
Lopa-lopa yağın qar zirvələrin
Sabahlarını da soyudacaqdır.

Yaxşı ki, bilmədin, yoxsa heyrətdən
Öz yerində donub buza dönərdin.
Yox! Həm şikayətdən, həm də hiddətdən
Nisgillə yoğrulmuş saza dönərdin.

Nəyinsə uğrunda yanır çırağ da
Sonra sönür... Sənsə yandı Günəş tək.
Yanğı dolu səsin ana torpaqda
Hələ də yaşayır sönməz atəş tək.

1972.

KƏDƏRLİ GÜLÜŞLƏR

M.Ə.Sabirə

Yazdın, göz kağızda, qulaqsa səsdə.
Hər misran uzanıb qamçıya döndü!
Cütbaşlı qartalın təpəsi üstə
Qalxdı, şaqquldadı, qıvrıldı, endi.

Sən güldün... Bildilər qəhqəhələrin
Gülüşün deyildir, nalələrindir!
Ağladın... Bildilər ağ qətrələrin
Gözlərindən axan şölələrindir!

Kim deyər hədəyə getdi anların?
Şeiridlə kimlərin ac qarnı doydu?
Yox, sənin sözlərin anlayanların
Çörəyi də oldu, suyu da oldu.

Kasıb o deyil ki, kasıbdır əyni,
Geydiyi paltarlar sadalanmayıb.
Yox, kasıb odur ki, düşünən beyni
Sözün mənasıyla qidalanmayıb.

Yüz il şəriətin dustağı kimi
Gülə bilməyən də sözünə güldü.
O, yeni aləmin qonağı kimi
Özgəsinə deyil, özünə güldü.

Sən müəllim idin... Sənə savadsız
Ağ saçlı fəhlələr müdavim oldu!
Sən müəllim idin, bir yerdə yalnız,
“Hop-hop”un min yerdə müəllim oldu...

Sərdarın yanında keşikdə qalan
Sözlərdən yaranmış sıralarındı!
Məmmədli şahı lərzəyə salan
Toplarla səsləşən misralarındı!

Kitabın açılmış qabağımızda
Baxırıq, deyirik ölməz şairsən!
Bir də ki, ayrılan torpağımızda
Sabirlər sirdaşı böyük Sabirsən!

Ah, o sabirlərdən biri Təbrizi
Ağ günə səslədi hər addım başı.
Adını deyimmə? Şair Möcüzü
Sən ki, tanıyırsan məndən də yaxşı!

Səni torpaq altdan qaldırdı vətən,
Düşdün ağızlara, düşdün dillərə.
Bir bağda vüqarla oturaraq sən,
İkrahla baxırsan ötən illərə...

Onunsa qəbrinin üzərində çən...
Əhənglə yazılmış daşı da yoxdur.
Bu dərdə ağlamaq istəyirəm mən,
Qəzəbli gözümün yaşı da yoxdur.

Bir zaman oğlunu dərstdən ayıran
Düşdü cəhalətin qaranlığına.
İndi qocalsa da peşmandır yaman
Gənclik çağındakı nadanlığına.

Qızlar şəriətin zülmətdən biçən
Çadrasını atdı bahar zamanı.
Görürsən, hər səhər qarşıdan keçən
Alim Tükəzbanı, həkim Fatmanı.

Əllərdə dolaşan təsbeh deyil, yox,
Göyün, sirlı göyün xəritəsidir!
İnsan o qaralan danələrdən çox
Qızıl ulduzları fəth edəsidir!

Qoy etsin! Dünyada hər hansı qanun
Sənətə nə dəysin, nə də toxunsun.
Möcüzün divanı, sənın “Hop-hop”ın
Sabah Təbrizdə də açıq oxunsun.

Bir də ki, “Gülüstən” bağının üstü
Çiçəyə, ətirə, nura bürünsün...
Mərmər postamentdə qoy onun büstü
Sənın büstün ilə qoşa görünsün.

1962.

TƏƏSSÜF

M.Ə.Möcüzə

I

Yoxsul çox torpaqda var,
Qara da var, ağ da var!
Mənsə yoxsul deyəndə
Yanıram öz oduma.
Nədənsə hamıdan çox
Sən düşürsən yadıma.
Axı sən vətəninə
Həm yoxsul bir insansan,
Həm də ki, yoxsullara
Ürəyində yanansan.
Şair! Köhnə bir əba
Gizləmişdir çiyinini.
Yox! O əsrin qəmidir,
Bürümüşdür əynini.

Üzündəki tüklər də
Adi bir saqqal deyil.
Yox, Səttarxanın, Şeyxin
Matəmidir elə bil.
Gözlərində yanan od
Yenə parlayır, odur.
O, ölməz Səttarxanın
Tüfənginin odudur!
Tzəkcə ləqəbin deyil,
Möcüz oldu işin də.
Min köhnə sirr, təzə sirr
Qalaqlandı döşündə –
Qaysaqlı yaralar tək,
Yazdığın misralar tək...
Qaydadır, gündə adam
Üç dəfə çörək yeyir.
Sənsə üç gündə bir yol
Çörək yedin, a şair!
Nefti tamam qurtaran
Çırağın sönən zaman,
Demədin bir kimsəyə,
Demədin öz sirrini.
Ay işığında yazdın
Ən alovlu şeirini...
Ehtiyacdən satıb sən
Axırncı yorğanı,
Gözəl əsərlərinlə
Bəzədin boş daxmanı...
Sən dedin mərd şairi
Öz Vətəni yaşadır.
Azərbaycan bir üzük,
Təbriz nadir qaşdır!

Qoy o qaşın nuruyla
Bütün İran boyansın.
Kasıblar öz qaranlıq
Daxmasında oyansın.
Dedin zindan zindandır,
Sən nəhəng zindan, vətən!
Nə zaman ki, olubdur
Möcüzə İran vətən.
Nadanlığı hər odlu
Misranla şallaqladın,
Sən ağlayanda güldün,
Sən güləndə ağladın.
Odda yandıqca vətən,
Elə ağladın ki, sən –
Şəbüstərdən getdi səs
Xoya da, Muğana da,
Səpildi hıçqırıqlar
Arazdan o yana da...
Ancaq öz qapı qonşun
Bu səsi eşitmədi.
Könlünün alovunda
Könlünü isitmədi.
O tanıdı heyətdə
Bir mehriban mirzəni.
Tanıya bilmədi, yox,
Şeir yazan mirzəni.

II

Şair! Bir axşam çağı
Duman aldı hər dağı...
Daxmada asta-asta
Yumuldu göz qapağın.

Susdu, əbədi susdu
Vətən deyən dodağın.
Tabutunun başında
Beş-on insan ağladı.
Yox, yox, dəsmal götürən
Azərbaycan ağladı!
Fəxri qarovulunda
Gəldi Səhənd dayandı,
Gəldi Eynalı durdu.
Milyon həmvətənlinin
Səyyar xəyalı durdu.
Urmu gölü hönkürüb
Ağlayan gözə döndü.
Qaradağın yolları
Sinədə közə döndü.

III

Bir gün həməni qonşun da
Çıxdı böyük xəbərə.
Bir gün ki, sən getmişdin
Gedər-gəlməz səfərə.
Tüfəngli fədailər
Axışdılar daxmana.
Dedikləri nəğmələr
Yayıldı xiyabana.
Sənin ağsaçlı qonşun
Pilləkən üstə qalxdı.
Sənin o vaxtsız gələn
Qonaqlarına baxdı.
O gördü bu adamlar
Axtarır bucaqları,
Sevə-sevə toplayır
Yazılı varaqları.

Elə bil min-min insan
Məhbəsdən çıxır o an...
O gördü yazılanlar
Alovlu kəlmələrdir.
Bayaq dodaqlardakı
Səslənən nəğmələrdir.
O gördü... Bir də baxdı
Bu daxmada hər şeyə.
Niyə onu yaxından
Tanımamışam deyə,
Təəssüflə min dəfə
Öz özünü qınadı.
O səni indi gördü,
Səni indi tanıdı...

1964.

GENİŞ ÜLFƏT

N.Nərimanova

Nə zaman, hardansa gələndə evə,
Yorulmuş olsam da yaxşılaşırım.
Axarlı-baxarlı yolda ilk dəfə
Gözəl heykəlinlə qarşılaşırım.

O sənətə gedən izlər içində
Məndən də iz qoyan nəğmə istəyir.
Adına yazılan sözlər içində
Məndən də bir neçə kəlmə istəyir.

Yox! Yox! O istəmir. Bəlkə min kərə
Mən sənə özümü borclu sanıram.
Hələ yazmadığım nəğməyə görə
Həmişə özümü suçlu sanıram.

– 102 –

Sən həkim xalatlı pak əməyini
Şəfqətə döndərən bir nəğməkardın.
Xalqın həm beynini, həm ürəyini
Müalicə edən bir sənətkardın.

Sən canlı Vətəndin! Ürəyindəydi
Toyumuz, yasımız, adətımız də!
Mərd xalqa söykənən kürəyindəydi
Yollarda yük olan siqlətimiz də!

Uzaqda könlünə qoşa düşürdü
Dərə laləsi də, zirvə qarı da.
Səni bir sözümdən başa düşürdü
Savadsız kəndli də, avam qarı da!

Sənin hər mənalı nitqin şirindi
Laylamız, qoşmamız, bayatımız tək.
Sözlərin gah isti, gah da sərin
Həm yaylı, həm qışlı həyatımız tək.

Həssas, coşğun, zəngin duyğularınla
Sən söz səltənətli bir iftixardın!
Nəcib, məhrəm, kövrək qayğularınla
Sən şərq təbiətli bir ixtiyardın!

Sən ömür sürdüyn öz mənzilin tək
Şərqi tanıyırdın başdan-binadan.
Duyurdun öz arzun, öz nisgilin tək
Fikrindən keçəni bircə mənadan.

Bəşər tarixində sən yanar ürək,
Şərqin nisgilləri qubarlarındı.
Ünsiyyət, ehtiram, sədaqət, kömək
Sənin alovlanan damarlarındı.

– 103 –

Yollar axtaranda hər axşam-səhər
Şərqi keşməkeşli səadətində,
Ehtiyac duyurdu çox məmləkətlər
Sənin hər ağıllı məsləhətində.

Sərdarla azadlıq niyyətində sən
Böyüyən Bakıda həmməslək idin.
Bircə təmənnəsiz himmətinlə sən
Döyüşən Təbrizə min kömək idin.

Nə qəlbin dinc idi, nə də ki, gözün,
Səndə narahatlıq bir qayda idi.
Deyirlər bu tayda olsan da özün,
Fəqət yarı canın o tayda idi.

Bəli! Düşünürdün bir övlad kimi
Anamız mehriban Azərbaycanı!
Bir bədəndən qopmuş tək qanad kimi
O tayda çırpınan Azərbaycanı!

Təbrizin dumanlı səhərlərində
Axıb-getmədisə səsin dərinə,
Alovlü mücahid səngərlərində
Məsləkin döyüşdü sənin yerinə.

Sərdar istəyirdi inamla dolu
Yamyaşıl işıqlar saça Tehranda.
Mübariz Təbrizin azadxah oğlu
Məşrutə məclisi açdı Tehranda.

Möhtəşəm inqilab intizamıyla
Gəlib toplaşanda hərə məclisə,
Müqəddəs qardaşlıq ehtiramıyla
Sənin mərd adını verə məclisə.

Qoymadılar. Fəqət gözəl bir gündə
Bu adı döşündə görəcək o yurd.
Bəlkə bir meydana, bəlkə bir kəndə,
Bəlkə bir şəhərə verəcək o yurd.

Sən müjdə deyəndə neçə zəfərdən
Boynuna dolandı mehriban qollar.
Fikrində birləşdi kənddən-şəhərdən
Günəşli sabaha uzanan yollar!

Mən indi bildim ki, millətində sən
Yanan ürəyində nə diləyibsən.
Niyə öz müqəddəs niyyətində sən
Öz şirin ömrünü həsr eləyibsən.

Duyubsan – arzular gül açmaq üçün
Poladdan da möhkəm inad gərəkdir.
Nəğmələr əbədi dil açmaq üçün
Hünərlərlə dolu həyat gərəkdir.

Sən vəfat edəndə, bir ana kimi
Özünü oğluna yetirdi Bakı!
Sanki yas saxlayan bir dünya kimi
Özünü təzədən itirdi Bakı!

Sevdiyən şəhərdə haçandan bəri
Adını daşıyan bir xiyaban var.
Xatirə güllərin açandan bəri
Gülləri sayrısan bir gülüstan var.

Burda yaşıllıqlar uzanıb-gedir,
Tükənmək bilməyən muradların tək.
Gələcək günlərə səfərlər edir
Bəxtiyar nəsillər övladların tək.

Kim deyir, daşlaşmış ülviyyət kimi
Sən yalnız sükutlu heykəllərdəsən?
Yox! Canlıdan canlı şəxsiyyət kimi
Təmiz, qaynar, uca əməllərdəsən!

Fəsilər keçdikcə dolursan yaşa,
Ölməz şahidisən min-min zəfərin.
Səni sinəsində özüylə qoşa
Sabaha aparır doğma şəhərin...

1980.

HƏYAT NOTLARI

Üzeyir Hacıbəyova

Dedilər: “Bu həyat bir tamaşadır”.
Yox! Yox! Həyat axır bulaqlar kimi.
Zaman hünərsizi çox az yaşadır,
Gec gəlib, tez gedən qonaqlar kimi.

Dedin ki, hər şeydən şirindir övlad,
Bəs mənim övladım hanı cahanda?
Sənin əsərlərin övladdır, ustad,
Bilir zəmanə də, duyur insan da!

Duydun qönçə-qönçə diləkləri sən,
Royal arxasında xəyala daldın.
Nəğmələr gözləyən ürəkləri sən
Şirmayı dillərdə ilhamla çaldın!

Ustad! Könül ahı, gül ismətilə,
Leylin həm dustaqdır, həm vəfadardır!
Aşıq Füzulinin söz sənətilə
Filosof Məcnunun mərd nəğməkardır!

– 106 –

“Məşədi İbad”ın qəflətdə qalan
Mürgülü gözləri açır hələ də.
Məhəbbət dastanı “Arşın mal alan”
Dünyaya təbəssüm saçır hələ də.

Müdrük Nizaminin neçə qəzəli
Sənin avazında hikmətlə dindi.
Gözündə yaş dolmuş Təbriz gözəli
“Azad qardaş!” deyə həsrətlə dindi.

Haçan döyüşlərdə yanan yurdların
Alovu, tüstüsü yağdı qəlbimə,
Sənin inam dolu həyat notların
Şəlalə-şəlalə axdı qəlbimə...

Hələ də azadlıq uman cahanda
Hakimlər əsəcək öz qorxusundan.
Fəqət məhkumları sakit zindənda
“Cəngi” qaldıracaq qəm yuxusundan.

Koroğlu səhnədə saz çalan zaman
Adını köüllər daşıyacaqdır.
Sevib-sevildikcə “Sevgili canan”,
“Sənsiz”in sənsiz də yaşayacaqdır!

Dedin ki, hər şeydən şirindir övlad,
Bəs mənim övladım hanı cahanda?
Sənə əsərlərin övladdır, ustad,
Bilir zəmanə də, duyur insan da!

1977.

– 107 –

MÜĞƏNNİ

Seyid Şuşinskiyə

Səhnə...

Dinir kaman, qanadlanır tar.
O kimdir qayğıyla çatılıb qaşığı?
Gümrah görünsə də qoca nəğməkar,
Sənətin yolunda ağarıb başı!

O könlü atəşli, sinəsi dolu
Neçə pərdə üstə oxuyan zaman,
Bəyəndi şuşalı Qaryağdı oğlu,
Bəyəndi təbrizli Əbülhəsən xan.

O kimdir? Səsində Qarabağdakı
Axar bulaqların nəğməsi vardır.
Odlu nəfəsində Qarabağdakı
Təzə-tər güllərin nəfəsi vardır!

Ölkəmin musiqi xəzinəsində
İncilər içində bir incidir o!
Nə qədər xatirə var sinəsində,
Sənət dünyasının sevincidir o!

İndi boğazından nigaran halda
O mahur başlayır yanıqlı səslə.
Şair! O oxuyur doğma mahalda,
Durma, dinləməyə dünyanı səslə!

Birdən zilə qalxır musiqi səsi,
Niyə sənətkarın səsi artmayıb?
Hardadır, hardadır gəncliyin hissi,
Səs tarın səsinə niyə çatmayıb?

Sanki duyur bunu tar da, kaman da.
Niyə haray çəkir pərdələr, niyə?
Çəkir! Həyat özü cavanlaşanda
Mahir müğənnimiz qocaldı deyə.

Xanəndə düşünür... Gözəl peşəli
Öz gənclik çağları düşür yadına.
Başı ağ çalmalı, döşü meşəli,
Şuşanın dağları düşür yadına.

Yadına düşür ki, toyda, mağarda
O şaqraq səsiylə rast oxuyanda,
Qibtəylə baxardı ona kənardə
Neçə adlı-sanlı "Rast" oxuyan da!

Zəngülə vuranda cavan sənətkar
Səsi elə gələr, elə gələrdi,
Zilinə nə qaval, nə kaman, nə tar,
Nə də ki, klarnet çata bilərdi.

Oxuduğu "Rast"ın hər guşəsindən
Yaxında şüşələr sınırdı bəzən.
Sarı bülbüllər də dağ meşəsindən
Gələrdi, çiyinə qonardı bəzən.

Mahnıların gəzdi ana diyarı,
Gah tarlada qaldı, gah da çəməndə.
Onun "Çahargah"ı, onun "Qatar"ı
Gah zavodda dindi, gah da mədəndə!

İndisə oxuyur məşhur sənətkar,
Ürəyi köksündə dinclik bilməyir.
Nə təhər edirsə qoca nəğməkar,
Yox, səsi gəlməyir, səsi gəlməyir.

O görür, cavanlıq insan oğlunun
Günəşli, meyvəli, güllü bağıdır.
O görür, qocalıq həyat yolunun
Yarpağı saralmış xəzan çağıdır.

Sanki duyur bunu tar da, kaman da,
Niyə haray çəkir pərdələr, niyə?
Çəkir! Həyat özü cavanlaşanda
Mahir müğənnimiz qocaldı deyə.

Konsert qurtarmışdır.

Şair sayacağı

O gedir. Zövq alır hər mənzərədən.
Birdən o dayanır. Axşam qabağı
Tanış bir səs gəlir bir pəncərədən.

Tanıyır! Tanıyır! Qoca nəğməkar
Tanıyır dünənki tələbəsini!
Sakitcə dinləyir mahir sənətkar
Öz tələbəsinin zənguləsini...

Nədir o zəngulə? Bir gülüstanda
Min bülbül səsinin birləşməsidir!
Nədir o zəngulə? Bir asimanda
Ayın ulduzlarla sirləşməsidir!

Ustad tərپənməyir durduğu yerdən,
Sevinir öz gənclik çağları təkisi.
Nəğməli sinəsi qabarır birdən
Gözəl Qarabağın dağları təkisi...

Ustadın sevinci həycanından çox,
Dinləyir şagirdin hər bir sözünü.
Sanki o sevimli şagirdini yox,
Özünü dinləyir indi, özünü!

1963.

BƏSTƏKAR ŞAİR

M.Müşfiqə.

Sənin taleyini düşünəndə mən,
Bəzən saatlarla fikrə gedirəm.
Şeir kürsüsündə yüksələndə sən,
Ölməz sənətinə qibtə edirəm.

Bir hilal sandığın hər nəğmə sənini
Şeirin üfzündə bədrələndir.
Neçə söz dәмətin ana vətənin
Doğma nəfəsiylə ətirlənibdir...

Sənin Xəzər ruhlu nəğmələrində
Dinir gilavar da, dinir xəzri də!
Ağladan, güldürən kəlmələrində
Yaylaq ətri də var, aran ətri də!

Kamanım, qavalım, tütəyim, sazım
Sənin hər şeirindən mahnı yaradar.
Yox, sənin şeirinə bəstə nə lazım,
Sən ki, həm şairsən, həm də bəstəkar!

Yanıqlı-yanıqlı oxuduqca “tar”,
O tarı yaradan ellər dillənir.
Yox, qardaşım, susur dünyada nə var,
Yalnız ürəklərdə tellər dillənir.

Daim tüstülənib kötük sayacağı
Gözləri yaşartmaq nəyə gərəkdir?
Selin ağzındaki köpük sayacağı
Onsuz da insanın ömrü gödəkdir.

Gərək alovlanıb yanasan ki, sən,
Ürəklər isinsin hərarətinlə.
Nəğməni müqəddəs sanasan ki, sən,
Dodaqlar bəzənsin şeiriyyətinlə...

Bəli! Sən də yandın hər şeirin üstə,
Fəqət şam təki yox, ildırım təki!
Gah dənizin üstə, gah yerin üstə
Sözlərin səpildi qığılıcım təki...

Hələ də yanırısan alın tərirlə,
Çünki od yurdunun sən alovusan!
Öz qısa ömrünlə, ölməz şeirinlə
Sən Azərbaycanın Lermontovusan!

Şeirli, nəğməli dairələrdə
Gələcək illərə yol salacaqsan!
Dünya qocalacaq. Xatirələrdə
Sən bahar ömrünlə gənc qalacaqsan!

1976.

TƏZƏ İL

Salam!

Təzə il, salam!
Xoş gəlibsən bizə sən.
Noğul-noğul qarınla
Dağı-düzü bəzə sən!
Doğrudur, sən gələndə
Qar yağır, külək gəlir.
Səninlə halal ruzu,
Müqəddəs dilək gəlir.
Gündüz neçə kəndimiz
Bir-birilə yarışır.
Gecə şəhərlərimiz
Ulduz-ulduz sayrışır.
Babaların işıqlı
Xəyalı dərinləşir.
Nənələrin hikmətli
Nağılı şirinləşir.
Xoş gəlibsən! İzin var
Həm dağda, həm aranda.
Sənin ayaqlarınla
Addımlayır zaman da!
Sevimli bağçasına
– Sağ ol! – deyər uşaqlar.
Əlifba kitabını
Parta üstə varaqlar.
Şairlər, bəstəkarlar
Adınla ilhamlanar.
Hələ yarımçıq qalan
Əsərlər tamamlanar.
Şəhərlərdə, kəndlərdə
Təzə yollar çəkilər.
Pəncərəsi günəşli
Daş binalar tikilər.

Fəhlələr daha artıq
Neft çıxarar Xəzərdən.
Dalğalar nəğmə-nəğmə
Söhbət açar zəfərdən.
Xəyalında yerlərdən
Göylərə uçar alim.
Dərindəki ulduzun
Sirrini açar alim.
Dünyada tanınarsan
Sən də öz şöhrətinlə.
Vətənin tarixində
Yaşarsan xidmətinlə...

1974.

SALAM, TƏZƏ İL!

Novruz neçə-neçə kənddən, şəhərdən
Addımlayıb keçdi...

Salam, təzə il!

Sabah yaranacaq min-min zəfərdən
Sən bu gün müjdələr gətir, bizə il!

Kövrək qədəmlərin uğurlu olsun
Zəfərlərlə ötən ilimiz kimi.
Yolun həm ətirli, həm nurlu olsun
Zəmimiz, bağımız, çölümüz kimi.

Təzə il şagirddir, köhnə il usta,
Öz müdrik ustana pərəstiş et sən!
Min sevinc gətirib tanışa-dosta,
Qalib ustandan da qabağa get sən!..

O, parlaq sabaha gedən şəhərdə
İstiqbal nəğməsi bəstələyibdir.
Özündən əvvəlki ili zəfərdə
Öz məharətilə üstələyibdir.

O, kəndə səadət baharı təki
Şəfəq dәмətləri bağışlayıbdir.
Yeri durnaların qatarı təki
Məhsul karvanıyla naxışlayıbdir.

Sabah ustasını ötməyən şagird
Onun zəhmətinə layiq deyildir.
Zirvədən-zirvəyə yetməyən şagird
Zəfərlər carçısı aşıq deyildir.

Gözəl dünyamıza səninlə gələn
Məsum təbəssümlü körpələr qədən,
Dalğalar qoynunda buludlar dələn
Buruqlar ucaltsın füsunkar Xəzər.

Şəhərin səs-küylü qucağındakı
Təzə mənzillərdə təzə nur yansın!
Poladın alovlu bulağındakı
İşıqlı ulduzlar daha gur yansın!

Şair, heykəltəraş, bəstəkar, rəssam
Sənət gülşənindən çiçəklər dərsin!
Doğma Vətəninə hər səhər-axşam
Nadir əsərlərlə hesabat versin!

Sənin gəlişinlə torpağımızda
Başlasın daha da fərəhli çağlar.
Qoyunlu-quzulu yaylağımızda
Tütəklə oyansın yuxulu dağlar...

Torpaq bərəkətli toxumlarıyla
Mehriban günəşi bağrına bassın!
Tənəklər öz büllur salxımlarıyla
Yamyaşıl bağlarda çilçiraq assın!

Sarı sünbüllərin qızıl işığı
Əlvan güllər açan yollara düşsün!
Şəhli yarpaqların yaşıl işığı
Çay ətrinə batan kollara düşsün!

Yaşılıl qozalar talalar boyu
Açılsın xoş günüm, ağ baxtım təki.
Kəndlərin bayramı, mağarı, toyu
Bəzənsin füsunkar paytaxtım təki.

Ülkər-ülkər yansın kənd çıraqları
Həm Araz boyunda, həm də Kür üstə.
Səfli lalələrin al növraqları
Günəş karvanına dönsün yer üstə.

Vüsəl tərənəli həsrətin yolu
Bir də uzanmasın! Mənzilə çatsın!
Görüşün, sevincin, ülfətin yolu
Göydə qanad açsın, yerdə kök atsın!

Səmaya topların lüləsi deyil,
Zavod qüllələri dikəlsin ancaq.
Dünyada insanın naləsi deyil,
Səadət mahnısı yüksəlsin ancaq.

1978.

BAYRAMINIZ MÜBARƏK!

Salam, kəndistandakı
Doğma qəhrəmanlara!
Hünərilə sabahı
Bu gün yaradanlara!
Təntənəli, qonaqlı
Bayramınız mübarək!
Hər qələbəylə gələn
Səhəriniz mübarək,
Axşamınız mübarək...
Kim deyir surətiniz
Düşübdür gözdən ayrı?
Yox, mən ki bir sətri də
Yazmadım sizdən ayrı...
Şeirim var, misraları
Kənd yollarından gəlib...
Nəğməm var, təravəti
Çay kollarından gəlib...
Yaşamadım sənətdə
Mən ki, dili qısa tək.
Dedim ağ olsun üzüm
O açılmış qoza tək.
Sözüm unudulmasın
Ağ varaqqlar içində...
Büllur salxıma dönsün
Göy yarpaqlar içində...
Zəmidə tərinizə
Tərim də qarışıbdır.
Bayramda mahnınıza
Şeirim də qarışıbdır.
Aylı axşamınızda
İlhamım ülkər-ülkər
Yollara səpilibdir
Günəş doğana qədər...

Bəli, sizlə çalışmış,
Sizlə yuxulamışam.
İlk bahar çiçəyini
Sizlə qoxulamışam.
Yarpızlı bulaq üstə
Sizlə nəfəs almışam.
Əməyimə təbimdən
Sizlə əvəz almışam!
Yenə sənət bağından
Təzə güllər dərmışəm.
Ürəyimin sözünü
O güllərə vermişəm...
Qələmlə gəlməsəm də
Hər dağa mən, düzə mən,
Əlvan nəğmə çələngi
Göndərirəm sizə mən

1976.

QARABAĞ

Qarabağ dövrənlərin
Qəmidir, nəşəsidir.
Doğma Azərbaycanın
Qəşəng bir guşəsidir.
Burda tək insanın yox,
Çölün də nəğməsi var,
Məhin də nəğməsi var,
Gülün də nəğməsi var,
Otun da nəğməsi var,
Quşun da nəğməsi var,
Suyun da nəğməsi var,
Daşın da nəğməsi var...

Bəli! Sanma ki, ancaq
Tar, kaman, ney oxuyur,
Qarabağ torpağında
Hər şey, hər şey oxuyur...
Düşünürəm ki, çox da
Güllü yaylaqlarıyla,
Çətirli meşələri,
Buzlu bulaqlarıyla,
Dastanlar qəhrəmanı
Nadir gözəllərilə,
Ürəklər fəth etməyə
Qadir gözəllərilə,
Kəhrəba salxımları,
Qızıl sünbüllərilə,
Xınalı kəklikləri,
Xarı bülbüllərilə,
Zəngin abidələri,
Qədim küçələrilə,
Günəşli gündüzləri,
Aylı gecələrilə,
Neçə diyara gedən
Yol üstədir Qarabağ.
Dünyanın dodağında
Şikəstədir Qarabağ!

1982.

YOLLAR

Gah meşəyə girərsən,
Gah çıxarsan talaya.
Gah bənövşə dərərsən,
Gah baxarsan tarlaya
Qarabağ yollarında.

Bəzən günəş görərsən,
Bəzən duman görərsən.
Bəzən çoban görərsən,
Bəzən bağban görərsən
Qarabağ yollarında.

Xətrin mahnı istəsə
Gəzmə başqa həvəsdə.
Ya bayatı dinlərsən,
Ya da kəsmə-şikəstə
Qarabağ yollarında.

Sanma səslənən təkə
Şikəstə, bayatıdır.
Rəngarəng nəğmələrin
Şaqraq nəqaratıdır
Qarabağ yollarında.

Sən gözəl mahnı desən
Ürəklərə yatar o.
Yelin qanadlarında
Qaradağa çatar o,
Qarabağ yollarında.

Qaya vardır söykəyib
Qayaya arxasını.
Bulaqlar qayaların
Bəzəyər yaxasını,
Qarabağ yollarında.

Ulduzlar dəstə-dəstə
Dağlarda axşamlayar.
Ay, səfəri uğurlu
Yolçunu salamlayar
Qarabağ yollarında.

Bəli! Yer, göyə heyran,
Göy yerə aşıq olar.
Hansı qapıya getsən,
Üzünə açıq olar
Qarabağ yollarında.

1976.

MEŞƏLƏR

Dəyanətli adama
Sığınan insan kimi,
Dağlara arxalanır
Hələ də həyan kimi
Qarabağ meşələri.

Çiyində daşımışdır
Günlərin ağırını.
Yadigar saxlamışdır
Mərdlərin cığırını,
Qarabağ meşələri.

Gömgöy yarpaqlarıyla
Görən nələr danışır?
Tarixdən ya nağıllar,
Ya səhnələr danışır
Qarabağ meşələri.

Bəlkə dağ yolçusuna
Bir dastan bağışlayır.
Yox! Yaşıl əlləriylə
Dövranı alqışlayır
Qarabağ meşələri.

Nə gözəldir nəğməkar
Bülbüllərin yurdu tək.
Dərədə də, dağda da
Addımlayır ordu tək
Qarabağ meşələri.

İndi təzə ünvanlı
Səadət baharıdır.
Dağların həm biçimli,
Həm zümrüd paltarıdır
Qarabağ meşələri.

Ağacların qabığı
Məhəbbət sətirlidir.
Yağış damcılarında
Mirvari çətirlidir
Qarabağ meşələri.

Baharda gül paylayar
Yolçuya ləçək-ləçək.
Payızda qızıl səpər
Yollara ətək-ətək,
Qarabağ meşələri.

Gərək doğma Bakıya
Əziz qonaq gələydi.
Dalğalı sahillərə
Təzə növraq gələydi
Qarabağ meşələri.

1976.

YAŞAYANLAR GÖRƏCƏKDİR!

Qarabağın yaylağını
Meşə örtmüş duman kimi.
Mən gəzirəm qucağını
Bir vəfalı mehman kimi.

Qardaş kəndi çiçək-çiçək...
Növrəğindən doymur ürək.
Həyat şirin, ömür gödək,
Günlər keçir karvan kimi.

Torpaq ana, bahar çağa,
Sürü qalxır yaşıl dağa...
Üfüqlərə baxa-baxa
Çoban gülür dövran kimi.

Dodağında dinəndə ney,
Bir rübaba dönür hər şey...
Nəğmə deyir sanki yer-göy,
Bir yanıqlı kaman kimi.

Parçalanmış ana torpaq:
Bu Qarabağ, o Qaradağ...
Lal sərhəddə Araz ancaq
Haray çəkir insan kimi.

Əhər qızı gözü yaşlı,
Dağlar uca, yollar daşlı...
Yenə dərdim həddən aşdı,
Dalğalandı ümman kimi.

Bir yaranmış Azərbaycan!
Ayırsa da onu zaman,
Görəcəkdir hər yaşayan
Bu ölkəni bir can kimi.

O vaxt mən də səhər-axşam
Bu torpaqdan alıb ilham,
Saz götürüb söz qoşaram
Bizim aşiq Cavan kimi.

Avqust 1949.

GÖZƏLLƏR

Sanma təkcə Vaqifin
Əsərində yaşayır.
Qarabağın kəndində,
Şəhərində yaşayır
Qarabağ gözəlləri.

Nə yaraşiq əsiri,
Nə dil pəhləvanıdır.
Qəhrəmanlar içində
Tarla qəhrəmanıdır
Qarabağ gözəlləri.

Dünya gözəllərini
Yarışa da çağırır,
Neçə-neçə sərgidə
Baxışa da çağırır
Qarabağ gözəlləri.

Məhəbbəti isidir
Duyğusunda, hissində.
Çeşmələri andırır
Baxışında, səsində
Qarabağ gözəlləri.

Deyirlər ki, gəzəndə
Hər meşəni, hər yalı,
Qara xallı lələdən
Alıbdır qara xalı
Qarabağ gözəlləri.

Qəşəngdir ülfətdə də,
Camalda da, boyda da.
Barmaqla göstərilir
Məclisdə də, toyda da
Qarabağ gözəlləri.

Yalnız həyat nəfəsli
Əsərə əsər deyər.
Natəvanın yazdığı
Qəzəli əzbər deyər
Qarabağ gözəlləri.

Deməyin ki, söz açdım
Bu şeirdə gözəldən.
Mehriban Qarabağın
Zinətidir əzəldən
Qarabağ gözəlləri.

1976.

NƏĞMƏLƏR

Bəlkə əziz günündə
Doğulub Qarabağın?
Ətirli havasından
Yoğrulub Qarabağın
Qarabağ nəğmələri?

Neçə kəhriz, neçə çay,
Neçə bulaq oxuyur.
Yaşlıları demirəm,
Min-min uşaq oxuyur
Qarabağ nəğmələri.

İstedadla zəhmətin
Qarışığı olubdur.
Min hörmətli məclisin
Yaraşığı olubdur
Qarabağ nəğmələri.

Cabbarın sənətilə
Min-min könül alıbdır.
Sadıqcanın tarında
Dünyaya səs salıbdır
Qarabağ nəğmələri.

Günəşli Abşeronun
Qonubdur dodağına.
Buludlu Elbrusun
Çatıbdır qulağına
Qarabağ nəğmələri.

Asiyada karvanlı
Yollara yazılıbdır.
Avropada şəkilli
Vallara yazılıbdır
Qarabağ nəğmələri.

Baxışlarda məhəbbət,
Ürəklərdə sevgidir.
Neçə-neçə nəğmənin
Deyirəm ki, ilkidir
Qarabağ nəğmələri.

Çiçəkləri sayrışan
Tərəvətli gülzardır.
Sənət dünyamızdakı
Şeiriyətli bahardır
Qarabağ nəğmələri.

Nə xəzan, nə fırtına,
Nə də boran quşudur.
Ellər bağına qonan
İlham qaranquşudur
Qarabağ nəğmələri.

Dolaşmağa neçə kənd,
Neçə şəhər istəyir.
Gözəl səs, mahir boğaz,
Böyük hünər istəyir
Qarabağ nəğmələri.

1976.

ŞUŞA OXUYUR

Günəş şəfəq tökür torpağa, daşa,
Dinir təbiət də, dinir ruzgar da!
Dağlar arasında qocaman Şuşa
Çiçək sərgisinə dönür baharda.

Burda axar sular şüşə kimidir,
Daşların dibiyə çağlayıb gedir.
Burda qayalar da meşə kimidir,
Hər kola göy yaylıq bağlayıb gedir.

Burda üstü şəhli yumuşaq otdan
Yaşıl sürmə çəkir qaşına dağlar.
Burda al günəşin səpdiyi oddan
Qızıl papaq qoyub başına dağlar.

O yanaşı duran qayalara bax,
Sanma insanların əməlləridir.
Yox! Heykəl yaradıb dahilərə dağ,
Vaqifin, Üzeyirin heykəlləridir.

Dağların başına qonan hər səhər
Burda gözlərini mahnıyla açır.
Oxuduqca şəhər, çaldıqca şəhər,
Nəğmələr ətrafa şeiriyyət saçır.

Dağları isidən odlu nəfəslə
Böyük də oxuyur, uşaq da burda.
Dərin məhəbbətlə, qaynar həvəslə
Qaya da oxuyur, yarpaq da burda.

Yanları yarpızlı bulaq başında
Dinir kamança da, tar da, qaval da.
Buludları yaran bir dağ başında
Musiqiyə uçar sanki qartal da.

Tarlada, zəmidə, bağçada, bağda
Sanki musiqiyə dolaşır külək.
Meşədə, yamacda, dərədə, dağda
Sanki musiqiyə döyünür ürək.

Sanki başı qarlı dağlar içində
Musiqiyə yağır yağış da, qar da.
Sanki gözişləməz bağlar içində
Musiqiyə dolur şirəyə bar da.

Burda neçə-neçə nemətdən qabaq
Sanki musiqiyə bəzənir süfrə.
Burda neçə-neçə sərvətdən qabaq
Sanki nəğmələrə güvənir süfrə.

Çağlaya-çağlaya nə qədər mahnı
Beyinlərə axır, qəlblərə hopur.
Taleyi uğurlu, bəxtəvər mahnı
Yuxulara girir, təblərə hopur...

Şuşa! Güzəl şəhər! Mehriban diyar!
Neçə sənətkarın ləqəbidir o.
İftixarla deyir min-min ixtiyar
Qafqazın musiqi məktəbidir o.

1976.

SƏNƏTKARIN ŞÖHRƏTİ

Havası ətirli gözəl bir şəhər
Uzanmış dağlardan-dağlara qədər.
Təzə bir tanışım – gənc rəssamla mən
Keçirəm şəhərin baş küçəsindən.
Kimi Daşaltıya, kimi Turşsuya
Getməyə tələsir...

Hər dağ, hər qaya
Elə bil şəfəqdən bir paltar geyir,
Hər səhnə könlümdə olur bir şeir!
Radio bir gözəl musiqi çalır,
Sədəsı altında dinc nəfəs alır
Meşəli dərələr, dağlar, yoxuşlar,
Susur buz bulaqlar, nəğməli quşlar,
Dayanır göydəki uçan bulutlar,
Yerdə yırgalanan şəhli göy otlar...
– Mənə bu musiqi tanışdır, deyən
Sizə də tanışdır? – yox – deyirəm mən.
– İndi tanıyaram o kiminkidir,
Hansı musiqidir, adı da nədir.
Deyə o dayanır...

Maraqla mən də
Ayaq saxlayıram bir qədər gəndə.
Rəssam qulaq asır...

Başını hərdən
Avazla yellədir durduğu yerdən.

– 130 –

Deyir “Üzeyirin öz dühasıdır,
Qəhrəman “Koroğlu” operasıdır”.
Mən heyran oluram xatirdə qalan,
Rəssamın könlündə isti yurd salan,
Sənətə bəslənən dərin hörmətə,
Bir də sudan duru saf məhəbbətə.
Sənət yollarında hər sənətkarın,
İstər bəstəkarın, istər memarın,
İstər yazıçının, istər rəssamın,
Yaşayıb-yaradan hər bir adamın
Şöhrəti nə adı, nə sərvətidir,
Yalnız öz əsəri, öz sənətidir.
Biz ayrılan zaman yol ayrıcında
O mənim əlimi tutur ovcunda:
Deyir: – Yol uzunlu duyurdum ki, mən
Güzəl sənət haqda düşünürsən sən.
– Elədir – deyirəm həyat qanunu,
Hər mənalı əsər öz avtorunu
Hər yerdə, hər zaman yaşadır, bəli!
Avtorun dilidir əsərin dili.
O gülür, deyir ki, sözlərin düzdür,
Şairin şöhrəti şeirdir, sözdür!
Sən hər nə yaratsan ürəklə yarat,
Cansız bir əsəri yaşatmır həyat!
İstər ya şair ol, ya bəstəkar ol,
Çalış ki, sən gözəl bir sənətkar ol!

1955.

DAĞLAR QIZI

Şuşa dağlarıdır... Havalar sərin...
Gəlib min sənətkar baxsın sənətə!
Alqış könül açan gözəlliklərin
Rəsmi nəqş edən bu qüdsiyyətə!

– 131 –

Budur, günəş batır... Toğa buludlar
Mis kimi qızarır göyün üzündə.
Hələ min məclis var, min təmtəraq var
İsa bulağında, Cıdır düzündə...

Görürəm hələ də yaşıl otların
Qoynunda dincəlir gələn qonaqlar.
Qarmonun, qavalın, kamanın, tarın
Səsini əks edir dərələr, dağlar...

Dincəlir müəllim, bəstəkar, fəhlə,
Mühəndis, kolxozçu, yazıçı, memar...
Hər kəsin qəlbində sonsuz fərəhlə
Yaşamaq, yaratmaq, sevmək hissi var!

Uzaqdan sürünü qaytarır çoban,
Küləklər gətirir neyin səsini.
Quşlar yuvasında dinləyir bu an
Qarabağ oğlunun şikəstəsini.

Ağ örpəklər kimi hey dəstə-dəstə
Dərin dərələrə sərilir duman.
Yalçın qayaların başının üstə
Naxışlı çətrini açır asiman...

Axşamdır... Şuşada gözəl bir axşam,
Dağların dalından yeni doğur ay.
Göydə parladıqca minlərlə ağ şam,
Dağlarda, daşlarda kəsilir haray.

Axşamdır... Hər evdə alışır çıraq,
İşıqlar süzülür pəncərələrdən.
Bu səyyar könlümdə yenə min maraq,
Tanış küçələrlə dolaşıram mən...

Hardasa bir qız da yanıqlı səslə
Oxuyur... Səsini sərin meh yayır.
Ürəyim döyünür məhrəm bir hisslə,
O mehriban səsdə bir şəfqət duyur.

“Qızıl gül əsdi,
Səbrimi kəsdi,
Sil gözün yaşın, qara gilə
Ağlama, bəsdə...”

Sanki ayaqlarım yapışır yerə,
Həsrətə dözməkdə igidmişəm mən.
Axı, bu mahnını azı min kərə
Təbriz küçəsində eşitmişəm mən.

Onu barla dolu yaşıl bağlarda
Qızlar oxuyardı... Hanı o günlər?
Xəyalım gəzdikcə o şən çağlarda,
Bağrımın başında bir kaman inlər!

Əlvən xatirələr yolunun üstə
Durub dinləyirəm “Qaragilə”ni.
Yaşıl böyürtkən kolunun üstə
Şəbnəmli görürəm qara giləni.

Sanki iriləşir qara gilələr,
Təbriz qızlarının gözləri kimi.
SİNƏMƏ DAĞ ÇƏKİR “QARA GİLƏ”LƏR
HİCRAN MAHNISININ SÖZLƏRİ KİMİ.

Bacım! Oxu məğrur, gümrah, bəxtiyar,
Fərəhli səsinə qonmasın kədər!
Mahnını dinləsin könlü intizar
İnqilabçı millət, qəhrəman şəhər!

O şəhər hüsnüylə könlümdə gəzər,
İstəsən sinəmi öz əlinlə yar!
Orda baxışları günəşli səhər,
Saçları zülmətli bir şəkil də var!

O şəkli qiymətli yadigar kimi
Mən öz ürəyimin yerindən asdım.
O qızı son dəfə vəfadar kimi
Yalnız xəyalımda bağrıma basdım.

Belə vidalaşdım öz sevgilimlə,
Ölüm kölgə olub haqladı məni.
Öz eşqim, öz əhdim, öz nisgilimlə
O qızın vəfası saxladı məni.

Odlu ürəyiylə, qaynar hissiylə
O da vətəninə bir nəğməkardı.
Könüllər oxşayan saqraq səsiylə
Bu gözəl mahnını çox oxuyardı.

Hanı o? Arazdan sən soruş ancaq,
Gör necə hönkürür bir insan təki.
Gileyli çağlayan sülardan uzaq
Meşələr qaralır bir duman təki...

Dalğalar dalından baxan Qaradağ
Babam Səttarxanın ilk məskənidir.
Dağlardan dağlara qalxan Qaradağ
Mənim sevgilimin öz Vətənidir.

O dilsiz yollara baxan dildarın
Saçında dən varsa, baxtında düyün,
Könlünə təsəlli verən diyarın
Gözümdə sabahı canlanır bu gün.

– Dinləyin! Dinləyin! Danışır Təbriz...
Salam, doğma dilli ana torpağa!
İnsanlar azaddır, üfüqlər təmiz,
Bu səs dalğa-dalğa düşür uzağa...

Bayramdır... Təbrizdə böyük bir bayram!
Salon çiçəklərlə bəzənib əlvan...
Ey Qarabağ qızı! Sən də bu axşam
Şuşadan Təbrizə gəlibsən mehman.

Səhnədə bir bayraq açıbdır qanad,
Hüsnü ilham verir seyrə dalana.
Sən o heykələ bax! O dahi ustad
Gör nə təbəssümlə baxır salona!..

O şəxsi haçandır tanıyır Vətən,
Alovlu döyüşlər müzəffəridir!
Bu şəkillərə bax! Tamaşa edən
Səttarxan, Ərani, Pişəveridir...

Burada hər şəhər, hər kənd adamı
Yalnız səadətdən danışır indi.
Bu vüsal nəğməli əziz bayramı
Təbrik etmək üçün növbə sənindir!

Sən də danışırısan, Şuşa gözəli,
Şiş dağlar qaldırır Ayı tost kimi.
İclas qurtaranda keçib irəli
Tanışlar görüşür köhnə dost kimi.

Sənsə yanımdakı qıza baxaraq
Məndən soruşursan: – Şair, bu kimdir?
Mən qara gözüne baxıb utancaq
Deyirəm: – Tanış ol, öz sevgilimdir!

Şuşa, 1948.

QARTAL

Şuşada bir nəhəng qaya başında
Dayanıb baxıram yenə o taya.
Dərin bir dərə var, budur, qarşımda,
Dörd yanım göy çəmən, yamyaşıl qaya.

Mən göyə baxdıqca gözüm qamaşır,
Havadan od yağır, dörd yanım sükut...
Nə yerdə bir sərin külək dolaşır,
Nə də göy üzündə bir tala bulut.

Gah yerə baxıram, gah da ki, göyə,
Nə göydə bir quş var, nə yerdə adam.
Günün istisindən qorunsun deyə
Kölgədə gizlənmiş canlılar tamam.

Bircə qartal uçur səmada yalnız,
O uçur havada od uda-uda.
Mənim xəyalım tək gəzib aramsız
Bilmirəm nə isə axtarır o da...

Hər daşın dibinə, kolun içinə
O hücum çəkərək diqqətlə baxır.
Bəzən dağ üstdəki yolun içinə
O enir, baş çəkir, yenə də qalxır.

Qartal uçur, uçur, göz qırpıb hərdən
Maraqla baxıram mən o qartala.
O göydən ayrılmaz, mən isə yerdən,
Xəyala gedirəm, dərin xəyala...

Uç qartal! Uç qartal! Hara getsən də
Buludlar olsa da oylağın sənin,
Sən bir xala dönüb gözdən itsən də,
Yenə də torpaqdır axır məskənin.

Mavi göy olsa da ucsuz-bucaqsız,
Nə bir içim su var, nə bir ovuc dən.
Bir isti yuvasız, yurdsuz, torpaqsız
Yaşaya bilmərik nə sən, nə də mən!

Sən göydə gəz, dolaş, yerdəsə iç, ye!
Torpağa borcludur canlılar tamam.
Bu torpaq olmasa yaşayarmı, de,
İstərsə quş olsun, istərsə adam!

Uç, meydan sənindir, göydə uçmağa
Mənim nə hünərim, nə qanadım var.
Yox! Yox! Mən bağlıyam ana torpağa,
Öz yolum, öz işim, öz muradım var.

Demirəm yüz illik bir ömür sürəm,
Başımda ağ tükdən qarlı dağ görüm.
Yox, deyirəm az da yaşasam, nə qəm,
Kaş mənə içində keçəydi ömrüm!

Sənət dünyasının asimanında
Mən də öz nəğməmlə uça biləydim.
Bir şair ömrünün son zamanında
Anamız torpağı quca biləydim!

1955.

ŞUŞA LÖVHƏLƏRİ

Dağlar başındakı meşəliklərin
Yaşıl baxışında məhəbbət yatır.
Şuşa yaşındakı meşəliklərin
Hər tumurcuğunda şeiriyyət yatır.

Ağ buludlu üfük qar saçlı sarban,
Dağlar karvandakı dəvələridir.
Qayada şəlalə, tərədə ceyran
Nadir gözəlliyin zirvələridir.

Alov çulğalayır ağ buludları,
Sanki yanğın vardır göyün üzündə.
Nəğmələr dağdır daş sükutları
İsa bulağında, Cıdır düzündə.

Dağların döşündən ağ tüllər kimi
Dərin dərələrə sallanır duman.
Sisli çəməndəki al güllər kimi
Boz köynək içində allanır duman.

Dan yeri körüklü misgər dükanı,
Buludlar qızarmış mis parçasıdır.
Şuşa – gözəlliyin qədim dastanı
Bəlkə sənətkardan söz açasıdır.

Sürünün dalınca yeriyan çoban
Ecazkar neyində şikəstə çalır.
Yanğılı ürəyi əriyan çoban
Havanı gah zildə, gah pəstə çalır.

Qarlı zirvələrə qığılcım tək
İşıqlı ulduzlar saçır asiman.
Yalçın qayalarda yapıncım tək
Naxışlı çətrini açır asiman.

Ay işığında da yumşaq otların
Qoynunda dincəlir yorğun qonaqlar.
Tarın simlərindən axan notların
Səsini əks edir ayna bulaqlar...

1955.

İSA BULAĞI

Dilsiz əsrlərin söhbətini sən
Dağlara yazırsan, İsa bulağı!
Arabir üstündə dolansa da çən,
Dövrədən razısan, İsa bulağı!

Hanı şeir deyən böyük Vaqifin,
Taleyinin üzü dönük Vaqifin,
Bəlkə bulaq deyil, müdrik Vaqifin
Nəğməli sazısan, İsa bulağı!

Axdıqca axırsan... Çəkilmir ancaq
Ətrafından ayaq, suyundan dodaq.
Sən də Qarabağın büllurdan parlaq
Alagöz qızısan, İsa bulağı!

Qavallı, kamanlı, tarlı dağların,
Sirlı, əzəmətli, varlı dağların,
Dumanlı, yağışlı, qarlı dağların
Ərimiş buzusan, İsa bulağı!

Suyun inci saçır boz dumanlara,
Həyat bağışlayır mərd insanlara.
Sən gah yaxşılara, gah yamanlara
Sığınmış quzusan, İsa bulağı!

Bir xalsan dağların çənəsində sən,
Yaşıl meşələrin binəsində sən.
Yox! Ana torpağın sinəsində sən
Çağlayan arzusən, İsa bulağı!

1976.

GÖY GÖL

Günəş doğur... Ləpələnir
Mavi, qızıl, qonur Göy göl...
Sahillərə səpələnir,
Daşdan-daşa qonur Göy göl.

Mavilikdə üfüqləri,
Qızıllıqda şəfəqləri,
Yox, yox, bütün rəvnəqləri
Öz hüsnüylə danır Göy göl.

Buluddan da qaralanır,
Yağışdan da yaralanır.
Nəfəsdən də aralanır,
Çilik-çilik sınır Göy göl.

Təbiətin tovus quşu,
Dağda tapdı qurtuluşu.
Torağayı, qaranquşu
Özünə dost sanır Göy göl.

Yatır dağlar mahalında,
İnsanların xəyalında...
Cüyürün də, maralın da
Dillərini qanır Göy göl.

Suyu Gəncə yoncası tək,
Daşı Təbriz xalçası tək.
Təzə gəlin xonçası tək –
Gecə yerdə yanır Göy göl.

Dayan! Dinlə söhbətini,
Sevincini, həsrətini...
Nizamini, Məhsətini
Pıçıltıyla anır Göy göl.

O gözüdür ormanların,
Aynasıdır ceyranların.
Bircə dəfə baxanların
Bəbəyində donur Göy göl.

1968.

QARDAŞ TORPAĞINDA

Dostlar yaxşı gördü, o zaman ki, mən
Öz ana yurdundan düşdüm aralı,
Elə bil qaraldı gözlərimdə çən,
Xəyalım dağınıq, sinəm yaralı –
Dedim ki, tablaşa bilmərəm daha
Təbrizsiz, Urmisiz, Xoysuz, Mərəndsiz...
Dedim ki, çıxmamam doğan sabaha
Bir də Savalansız, bir də Səhəndsiz.
İndi dolaşıram bu torpağı mən
Öz şəhərim kimi, öz kəndim kimi.
Sevirəm Göy gölü, Kəpəz dağı mən,
Urmi gölüm kimi, Səhəndim kimi...

1958.

QOŞQAR

O qartallı zirvəsində qar görünən
Qoşqarmıdır, yoxsa dalğın Savalandır?
Gah sıxlaşan, gah seyrələn, gah sürünən
Dilsiz bulud karvanıdır, ya hicrandır?

Deyin, hansı bir atanın iki qızı
Bir-birinə bənzəməyir az da olsa?
Deyin, hansı bir ananın iki qızı
Bir-birini düşünməyir harda qalsa?

Yox! Qoşqar da Savalanı şən görəndə
Ağ saçını bəzəmişdir çiçəklərlə.
Nə vaxt odlu sinəsində çən görəndə
Kədərini bildirmişdir küləklərlə!

O nə isə pıçıldaıyır dodağında,
Bəsdır! – deyir – Məşəqqətdə qaldı bacım.
Axır, uzun intizarın caynağında
Bəyaz oldu onun saçı, mənim saçım.

Sanki birdən parçalayıb sükutları
O yerində silkələnir... Marağı nə?
Sanki atıb dik çiyindən buludları
O düşəcək bacısının sorağına...

Daşkəsən, 1951.

ÇİNARLAR

Qubaya gedirik... Yolda çinarlar
O taylı-bu taylı cərgələnibdir.
Çinarlar olmasa yollar yanarlar,
Yol da çinarlarla kölgələnibdir.

Qoca çinarların həyat həvəsi
Gələni, gedəni sehləndirir.
Yox, boz çinarların yaşıl nəfəsi
Yoldan keçəni də ətirləndirir.

Yol çayı andırır, maşınsa axır,
Küləkdən titrəyir atlaz yarpaqlar...
Sanki gedənlərin ardınca baxır,
Uzaqdan əl edir çarpaz budaqlar.

1966.

BAĞLAR

Nə çoxdur dünyada füsunkar şəhər,
Bəlkə də ən gözəl guşədir Quba!
Hündür binaları görməsən əgər,
Deyərsən ən böyük meşədir Quba!

Payız çiskinində üfüqlər itir,
Yerdə də, göydə də alma ətri var!
Bağlara nə lazım buluddan çətir,
Bağların özünün yarpaq çətri var!

Quba almalarla şöhrətlənməyib,
Almalar Qubayla şöhrətlənibdir!
Təkcə qara torpaq dövlətlənməyib,
İnsan da, insan da dövlətlənibdir!

Dağlar keşikçidir nəhəng bağlara,
Daim təzə qarla qalanır dağlar...
Göz dəyməsin deyə qəşəng bağlara,
Bağların başına dolanır dağlar...

Səma bozarsa da qurğuşun kimi,
Almalar elə bil kürədən çıxır.
Bağlar göy paltarlı bir qoşun kimi
Təpədən adlayır, dərədən çıxır...

Bağlar dayanmayı. Yolu dağların
Yarğanına düşür, çayına düşür.
Elə bil dünyada bütün bağların
Hamısı Qubanın payına düşür...

1966.

QUBA ALMALARI

Öz bulud saçını qəhrəman kimi
Qızıl şimşəyinlə sən dara, Quba!
Saçı gümüşlənən pəhləvan kimi
Qar dağa yaraşır, dağ qara, Quba!

Çiyinə tökülmüş ağ tellərilə
Dədəmiz Qorquddur sanki Şah dağı.
Ancaq gül ətirli buz yellərilə
Nəsə pıçıldayır soyuq dodağı...

Bəlkə o deyir ki, ruzgara dönən
Soyuğun dalınca soyuq gələcək.
Zamanın dilində qərara dönən
Buyruğun dalınca buyruq gələcək.

Fəqət zümrüd qaşlı çalmalarıyla
Bahar ordusunu andırır bağlar.
Məşələ bənzəyən almalarıyla
Soyuğu havada yandırır bağlar...

Alma var, parlayır budağın üstdə,
İnsan taleyinin aynası təki.
Alma var, qızarır yarpağın üstdə
Gəlin əllərinin xınası təki.

Qızlar alma dərir... Ətirli tellər
Başlarda gah yatır, gah da qabarır,
Budaqlar üstündə çırpınan əllər
Sanki alma deyil, ulduz qoparır...

Keçmişdə gözlərdən kədər yağanda
Taleyi ümiddən toxuyardılar.
Özgənin bağında alma yığanda
Qızlar həzin-həzin oxuyardılar:

“Qubanın bağ alması,
Yeməyə ağ alması,
Yarım gələne qaldı
Yaramın sağalması”.

İndi başqa mahnı dinir bağlarda,
Uçur, dağlarda da gəzə misralar.
Təntənə gətirir azad çağlarda
Köhnə misralara təzə misralar...

Qızlar alma dərir... Gənc yaşlarında
Sərhəd keşiyində duranlar üçün.
Dəniz möcüzəsi “Neft daşları”nda
Güclü tufanları yoranlar üçün.

Almalar toplanır... Zirək qızların
Xallardan yaranan nəğməsi kimi.
Almalar yollanır... Göyçək qızların
Zəhmət adamına töhfəsi kimi.

Axşam düşür... Sanki qarlı dağlarda
Buludlar almaya dolu taylardır.
Çəhrayı almalar yaşıl bağlarda
Budaqlar içindən doğan aylardır...

1985.

ŞAH DAĞI

Gəldim, səni gördüm dağların şahı,
Fəqət başın üstə duman sürünür.
Səni qınamıram, dünyada axı
Məğrur sərkərdələr az-az görünür.

Yox, yox, üzündəki örtüyünü aç,
O səni insana çox həsrət qoyub.
Şahlar özü qoydu öz başına tac,
Səninə başına təbiət qoyub!

Şah dağı! Şahların soyuq tacında
Milyonla insanın göz yaşı yanır.
Səninə ağaran yumşaq saçında
Mehriban günəşin daş-qaşu yanır.

Bu uğurlu gündə, mənalı ayda
Sənə Savalandan salam deyirəm.
Mən sənə bu tayda, ona o tayda
Pənahım deyirəm, qalam deyirəm.

Bəli! Parçalanmış Odlar torpağı,
Dağlar da dağlara həsrətdir hələ.
Sən öz diyarında şahsan, Şah dağı,
O öz diyarında rəiyyətdir hələ.

İstərəm saçıma, yaxama dolan
Sərin küləyindən bir az da udam.
Bəlkə ürəyimdə yığılıb qalan
Hicran qubarını dağıtsın tamam!

1966.

YARPIZIN NAĞILI

Səni Savalandan tanıyıram mən,
Biz ki, görüşürdük yaylaqda, yarpız!
Dumanda öz qərib görkəminlə sən
Dayanıb baxırdın çaylaqda, yarpız!

İnsanlar ətrindən doydum demirdi,
Güləbli suyunu torpaq əmirdi...
Sənin yaşıl saçın şəhdə çimirdi,
Saçaqlı ayağın bulaqda, yarpız!

Bulağın gözündə görərdi səni,
Titrək əlləriylə dərərdi səni,
Qonuma, qonşuya verərdi səni
Qoca da, cavan da, uşaq da, yarpız!

Mən nələ görmədim cavanlığımda,
Sevincim də vardı, heyranlığım da!
Mənim çörəyim də, yavanlığım da
Sən idin bulaqlı otlaqda, yarpız!

Sürüylə dolaşdım yurdunu sənin,
İlk dəfə mən duydum dadını sənin.
Sonra anılmayan adını sənin
Yazdım əlimdəki çomaqda, yarpız!

İndi Xaçbulaqda görüşürük biz,
Dağların başında nə qar var, nə sis...
Gənclik günlərindən qalmasa da iz,
Xatirən yaşayır dodaqda, yarpız!

Sən də nemətisən ana torpağın,
Qədrini bilməmiş neçə qonağın.
Bir yara almasın incə yarpağın
Küləkdə, yağışda, sazaqda, yarpız!

Hər zaman əzizdir yanımda xətrin,
Mehriban baxışın, şəbnəmli çətrin...
Bircə tərənəmdən gəlsəydi ətrin,
Yaşardım bu ana torpaqda, yarpız!

1969.

MASALLI

Çəltikli, tütünlü, çaylı, meyvəli
Talış torpaqları Masallıdadır!
Nağıllı, söhbətli, odlı, nəğməli
Baba ocaqları Masallıdadır!

Qonağa ehtiram, dostə məhəbbət,
Əməyə etibar, anda sədaqət,
Sənətkara qayğı, sənətə hörmət,
“Duyğu yarpaqları” Masallıdadır!

Küləklər titrəyir sərin yayında,
Söyüdlər daranır Viləş boyunda...
Ürəklər dincəlidir “İsti su”yunda,
Qartal oylaqları Masallıdadır!

Yaratmaq eşqiylə könlü odlanan,
Ellə kədərlənən, ellə şadlanan,
Hünər dünyasında ölkər adlanan,
Tarla mayakları Masallıdadır!

Arabir incələn, arabir köpən,
Yerə gah qığılcım, gah inci səpən,
Ağ saçlı dağların saçından öpən,
Bulud qalaqları Masallıdadır!

Palıdlar dikəlidir yalların üstə,
Quşlar nəğmə deyir kolların üstə...
Sinəsi aynalı yolların üstə
Meşə zolaqları Masallıdadır!

Baxıb gülümsəyir üzə binalar,
Müasir görkəmli təzə binalar...
Sanki səpələnib düzə binalar –
Gəlin otaqları Masallıdadır!

Sanma gecə yarı sönür işıqlar,
Yerdə kəhkəşana dönür işıqlar...
Danışır işıqlar, dinir işıqlar,
İlham çıraqları Masallıdadır!

Zümrüd arxalığı əlvən naxışlı,
Bəstəkar xəyallı, şair baxışlı,
Baharda dumanlı, yayda yağışlı
Meşə bulaqları Masallıdadır!

İradə, cəsərət, hünər timsallı,
Ülviyyə, təntənə, zəfər timsallı,
Günəş, mübarizə, səhər timsallı
Yarış bayraqları Masallıdadır!

1967.

VİLƏŞ

Meşəli dağlardan enib çağlayır,
Uzun əsrlərin izidir Viləş!
Bəzən gülümsəyir, bəzən ağlayır,
Bulud karvanının gözüdür Viləş!

O, daim günəşdən nur içir, qardaş,
Özünə döşüylə yol seçir, qardaş,
Çöllərə min rəngdə don biçir, qardaş,
Elə bil ən mahir dərzidir Viləş!

Gündüzlər dibində daşlarını say,
Gecələr üstündən körpü salır ay...
Yox! Hər payız, hər qış, hər bahar, hər yay
Dağların arana sözüdür Viləş!

Hər büllur damlası gövhər deməkdir,
Talışda yaranan bahar deməkdir.
Təntənə, səadət, zəfər deməkdir,
Həyat çeşməsinin özüdür Viləş!

1967.

KƏND AXŞAMI

Kəndə axşam düşmüş... gündüz o ki var,
Təbiət həyata göstərib marağ.
İndi tamam susur. Nə yağış, nə qar.
Həyat təbiəti dinləyir ancaq.

Ulduzlar səpilmiş göyün üzünə,
Havada parlayan qızıl kimidir.
Mavi qapılı göy zəngin xəzinə,
Ay da bir gümüşü qıfıl kimidir.

O dağlara çökən buludlar deyil,
Pambıq tayaları? Yoxsa nədirilər?
Sanki karvan çəkən buludlar deyil,
Dağların üstüylə dağlar gedirlər.

Burda qanadlanır göyə baxdıqca
İnsan xəyalı da, insan hissi də.
Yaxındakı bulaq şır-şır axdıqca
Aydın eşidilir ilbiz səsi də!

Ulduzlar altında bir qız, bir oğlan
Yanaşı oturmuş çay qırağında.
Oğlan nəsə deyir... Qızın bu zaman
Təbəssüm dolaşır gül dodağında.

Axşam sevgililər işdən dönəndə
Sahildə keçirir istirahəti.
Titrəyən ləpələr çayda dinəndə
Dinir gənclərin də səmimiyyəti.

Çay axır... Sahildə nəhəng söyüdü
İri saçqları tökülmüş suya.
İndi könül istər qəşəng söyüdü
Suya danışdığı sirrini duya!

Qızın da saçları söyüd sayağı
Oğlanın çiyinə səpələnibdir.
Könlündə çağlayan sevgi bulağı
Nəğmə deyə-deyə ləpələnibdir.

O oğlan torpağın əzəmətini
Oxşaya-oxşaya traktor sürür.
Ömrünün ən gözəl şeiriyyətini
Əməkdə axtarır, hünərdə görür.

Sanma öz eşqinin nişanəsini
Adi bir qələmlə varağa yazır.
Yox! Öz sevgisinin təranəsini
O ucsuz-bucaqsız torpağa yazır.

Şəfqət bacısıdır kolxozda qız da,
Tanınmış öz işi, öz sənətilə.
Bəli! Traktorçu oğlanı yazda
Yaman heyrət qoymuş öz şəfqətilə.

Sonra da nə qədər qayğıya dözən
Sevgiyə dönmüşdür o isti şəfqət.
Təəccüblü nə var? Dünyada bəzən
Məhəbbətə dönür möhkəm bir ülfət.

1972.

KƏNDƏ TOY

Payız salamlayır şəhəri, kəndi,
Gəlir qızıl gözlü xəzəlləriylə!
Sanki öz gəlinlik donunu indi
Təbiət soyunur öz əlləriylə!

Fəqət o qəmlənmiş... Duman içində
Dərə nəgmə deyir, dağ nəgmə deyir.
Neçə talış qızı həycan içində
İndi öz gəlinlik donunu geyir.

Təbiət sevinir ana sayacağı,
Oğlanı öpür o, qızı öpür o!
Əskinaz yerinə milyon yarpağı
Gənclərin başına şabaş səpir o!

Hanı o dövrənlər, hanı o illər,
Nə rahat yol vardı, nə yanan fənər.
Gəlin arabası aparın köllər
Palçığa batardı dizinə qədər...

Dodaqlarda dinən mahnı susardı
Şairin yarımçıq əsəri kimi.
Böyük ürəkləri kədər qısdı
Talışın dumanlı səhəri kimi.

İndi dirəklərin üstə qabaran
Lampalar yollara ulduzlar düzür.
Kəndin yollarıyla gəlin aparın
Qırmızı örpəkli maşınlar süzür...

Sanki maşınlardan iki cavanın
Təzə həyatının günəşi doğur...
Sür, şofer! Möhkəmdir sənin sükanın,
Gənclərə də uğur! Sənə də uğur!

Bil ki, təntənəli toyun özü də
Gözəl güzəranın əlamətidir!
Kamanın səsi də, tarın sözü də
Təmiz məhəbbətin hekayətidir!

1967.

ASTARA YOLU

İri addımlarla gələn baharın
Ətir dolu nuru süzülür yola.
Hər yana baxıram...
Sanki Səttarın
Gözəl lövhələri düzülür yola.

Sanki insanları salama gəlir
O taylı, bu taylı sərv ağacları.
Sanki bahar deyə ilhama gəlir
Dərə meşələri, dağ yamacları.

Göydə çarpazlaşan budaqlar üstə
Təzə qanad açmış quşlar oxuyur.
Sinəsi məxmərli torpaqlar üstə
Qayalar oxuyur, daşlar oxuyur.

Yoldayam...
Mindiyim maşınla birgə
Dərə də, yamac da, budaq da gedir.
Kim bacarar məni geriyə çəkə?
Xəyalım özümdən qabaqda gedir.

Sol yana baxıram. Kölgələr düzü
Uzanır dalğalı dənizə qədər.
Təkcə kölgələrmə? Xeyr! Yol özü
Sahildən uzanır Təbrizə qədər.

Bəlkə həqiqətdə gözəldir deyə
Sevilir, seçilir, xoşlanır bu yol.
Sırrımı de niyə gizlədim, niyə?
Mənim ürəyimdən başlanır bu yol.

Gündə neçə dəfə şair xəyalım
Bu yolla Təbrizə dəyib qayıdır.
Müqəddəs diləyim nədir? Xəyalım
O doğma şəhərə deyib qayıdır.

Deyirəm, dünyanın nə qədər yolu
Beləcə axarlı-baxarlı olsun.
Ancaq nə sinəsi hicranla dolu,
Nə də ki, qarşısı hasarlı olsun.

Deyirəm, insanlar biri-birinə
Daim qonaq getsin əziz dost kimi.
Günəşin nurunu qədəh yerinə
Əlində qaldırıb içsin tost kimi.

Deyirəm, baxdıqca öz növrəğinə
Nisgil kəlməsini pozsun insanlar.
Könül dəftərinin ağ varəğinə
Yol xatirələri yazsın insanlar...

1973.

ASTARA

Astaraya gedirik,
Sağda, solda ağaclar...
Bir dastandır Astara,
Bir nidadır ağaclar,
Bir nöqtədir yamaclar...

Yox! Sanki üstü açıq
Yaşıl tuneldəyəm mən.
İstəyirəm bürküdə
Yaşılığы geyəm mən!
Yolsa hələ uzanır
Vətən həsrətim kimi,
Məzəli sürücüylə
Şirin söhbətim kimi.
Biz çatırıq nəhayət
Göy donlu Astaraya.
Çəltikli Astaraya,
Limonlu Astaraya...
Gözəllikdən doymuruq
Hansı yerdən keçirik,
Sanki plov yeyirik,
Limonlu çay içirik...
Sanki pişvaza çıxır
Kirəmidli eyvanlar,
Sanki şəhərdən alır
Tərəvəti insanlar.
Gəzirik Astaranı,
Yorulunca gəzirik.
Yolların daş qanadı
Qırılınca gəzirik.
Baxırıq Astaraya
Əziz bir mahal təki.
Astara elə bil ki,
Nəhəng portağal təki
Doğma Azərbaycanın
Yaxasından asılıb.
O Xəzərə qısılib,
Xəzər ona qısılib.

Sərhəddəyik, nəfəsim
Dəysə də o torpağa,
Ayağım dəyə bilmir
Yarandığım oylağa.
O taydakı ağaclar
Qalxır barmaqlıq kimi.
Üstə qızıl şəfəqlər
Parlayır balıq kimi.
Ağaclar arasından
O taya baxıram mən.
Gah düzə, gah çəmənə,
Gah çaya baxıram mən.
Baxıram, axtarıram
İtkisi itən təkisi.
Hansı ağır bir itki
İtən bir vətən təkisi?
Gözlərimlə gəzirəm
Bəlkə bir tanış görüm,
Baxışımla vətəndən
Vətənə salam verim.
Sürücümüz deyir ki,
Daha qayıdaq geri.
Talışda gəzməmişik
Hələ nə qədər yeri.
Deyirəm, bu havadan
Bir nəfəs də qoy udum!
Bəlkə hər yorğunluğu,
Hər ağrını unudum!
Gör nə qədər təmizdir
Astaranın səması!
Gör necə ətirlidir
Astaranın havası.

Mənə elə gəlir ki,
Yanaqlar da allanıb,
Bütün vətən havası
Astarada toplanıb!
Bəli! Bu havadan mən
Bir yol da udsam əgər,
Dünyada yaşamaqçın
Mənə yüz il bəs edər!

1967.

TALIŞ DAĞLARI

Yüksəkdə sıxlaşan dumanmı? Yoxsa,
Qaşlarını dartır Talış dağları!
Ətəkdə çiçəkli ormanmı? Yoxsa,
Gül içində batır Talış dağları?

Gümüş şələlələr hörükləridir,
Düzülən pəlidlər kirpikləridir...
Titrəşən buludlar yelpikləridir,
Ulduzlara çatır Talış dağları!

Görür asimanın dərinliyini,
Duyur istisini, sərinliyini...
Dövrün acısını, şirinliyini
Hamıdan tez dadır Talış dağları!

Yayın istisində yanan insanın,
Küləkli payızı anan insanın,
Dağı sığınacaq sanan insanın
Harayına çatır Talış dağları...

Gələni dəmətlə qarşılar çaylıq,
Gedənin ardınca yelləyər yaylıq...
Deyirlər ki, ildə yalnız bir aylıq
Örəyini atır Talış dağları...

Güzgüyə dönsə də yağan qar, dostlar,
Sellərə qarışır hər bahar, dostlar,
Daşdan meyvəyədək nəyi var, dostlar,
Pul-pənəsiz satır Taliş dağları!

Ay sakit üfüqdə görünür yarı,
Ulduzlar havaya səpilmiş darı...
Döşündə yangısı, başında qarı,
Ayaq üstə yatır Taliş dağları!

Altında əyilmir yağan dolunun,
Dayanır üstündə bahar yolunun...
Öz uzun ömrünü talış oğlunun
Mərd ömrünə qatır Taliş dağları!

1967.

EŞİTMİŞDİM

Eşitmişdim Talişda
Neçə adət yaşayır.
Qadınlar ağır yükü
Öz başında daşıyır.
Gəzdim Talişi, gəzdim,
Nəzər saldım hər yana.
Başında yük daşıyan
Nə qız gördüm, nə ana!
Dağlardan, dərələrdən
İndi yol salıb maşın.
Qadınların yükünü
Başından alıb maşın.
Fəqət, sabah yanarsa
Yerin, göyün sinəsi,
Təhlükəyə düşərsə
Anamız yer kürəsi,

Bilirəm, Taliş qızı
Öz isti şəfqətilə,
Öz köhnə adətilə,
Öz yeni qüdrətilə,
Bütün yer kürəsini
Yağınlardan qoparar,
Dinc, abad, şən həyata
Öz başında aparar.

1967.

TƏBİƏTİN SİMFONİYASI

Gecənin qara saçı
Leylinin saçı kimi...
Göydə şimşək qıvrılır
Qırmızı qamçı kimi...
Sanki soyuq asiman
Gözlərində hiddəti,
Üfüqdən üfüqdək
Qamçılayır zülməti...
Məni düşündürməyir
Nə gecə, nə də şimşək.
Xeyr! Xeyr! Talişdan
Bir şeir yazım gərək!
Fikirləşirəm... Bu an
Bayırda yağış yağır.
O yağır həzin-həzin,
O yağır ağır-ağır...
Sanki Talişin keçmiş
Dövrənindən danışır,
Kədərinədən danışır,
Hicranından danışır...
Bir qədər keçir. Yağış
Başında qara cuna,
Büllur damcılarını
Səpələyir dörd yana...

İşıqda ağ damcılar
Parlayır inci tæki,
Bizim dövranımızın
Könül sevinci tæki.
Bir qədər keçir. Yağış
Şıdırğı yağır daha.
Nə göyə sığır daha,
Nə yerə sığır daha.
Sanma o yerin göydən
Təmənnasıdır indi.
Yox! Talışın sabahkı
Simfoniyasıdır indi.
Sanki min-min bəxtiyar
İnsanların səsidir.
Sədət dünyasını
Quranların səsidir!
Yağış hər yerə yağır,
Sərinliyi artırır.
Şəhərlərdə o ancaq
Toz-torpağı yatırır.
Talış torpağında
Simfoniya çaldırır o.
Güllərin, çiçəklərin
Ətrini qaldırır o!
Sanki şimşək zülmətin
Donunu parçalayıb,
Qoynundakı güləbi
Göydən yerə calayıb.
Mən bu gecə şeirimi
Yaza bilmədim düzü,
Ən gözəl şeiri yağış
Özü yazmışdı, özü...

1967.

TORPAQ DEYİR...

Dedim şeir yazım sənə
Ana torpaq! Ana torpaq!
Nə sərvətin, nə şöhrətin
Sığışmayır şeirə ancaq.
Sən deyirsən: “Mən torpağam!
İnsanların həyanıyam!
Sevincləri, kədərləri
Naxışlanmış dastanıyam!
– Torpaq! – deyən mərd insanlar
Ağlayanda nəgmə-nəgmə,
Mən də yaşlar axıtmışam
Çay-çay... Göl-göl... Çəsmə-çəsmə...
Ac da qaldım, mən susuz da,
(Döş yanğılı, göz yuxusuz.)
Fəqət... Fəqət insanları
Nə ac qoydum, nə də susuz!
Boz sinəmdə sayrışanda
Lalə, nərgiz, reyhan, yarpız...
Mən dedim ki, arzularım
Parıldaşır ulduz-ulduz...
Mən sevirəm insanları,
Doğrasa da sifətimi,
Mən yenə də insanlara
Bağlayıram ülfətimi...
Saxlamışam insanlardan
Nişan qalan izləri mən.
Özüm qara ola-ola,
Ağ etmişəm üzləri mən.
Mənəm! Mənəm insanların
İlk beşiyi, son mənzili!
Mənim doğma nisgilimdir
İnsanların hər nisgili!

Nə zaman ki, – Vətən! – deyə
Mərd insanlar yaralandı,
Mənim ana ürəyim də
Milyard yerdən paralandı...
Yox! Sinəmə traktorlar,
Kombaynlar yolu düşsün.
Ancaq nə top mərmiləri,
Nə də buzlu dolu düşsün!
İstərəm ki, qucağımda
Nə ac olsun, nə də yoxsul.
Silah ilə dolaşmasın
Nə keşikçi, nə qarovul...
Gələcəyin yollarına
Gözlərimi dikərəm mən.
Zəhmətimi çəkənlərin
Zəhmətini çəkərəm mən!”
Dedim şeir yazım sənə
Ana torpaq! Ana torpaq!
Nə sərvətin, nə şöhrətin
Sığışmadı şeirə ancaq.

1966.

TƏNHALIQ

Torpağın qolları de, nədir?
Dağlar!
Daim asimanı yüksəkdə saxlar.
Dağlara baxırsan...
deyirsən əgər
Ucala bilməsə dağlar bu qədər –
Ulduzlar tökülər, asiman uçar,
Ayağın altından torpaq da qaçar.
Dağların başında sıx duman vardır,
Sanki bəyaz saçlı bir bəstəkardır!

Bəs qələmi nədir?

Alovlı şimşək!

Sanki təzə nəğmə bəstələyəcək.
Ancaq o nəğməni dinləyən hanı?
Dağlarda boz sazaq gəzir hər yanı...
Uşaqlar, cavanlar, qocalar indi
Arana gəlirlər... Sevimli kəndi
Əvvəlki hörmətlə salamlayırlar,
Səfər dastanını tamamlayırlar.
Sürü də, naxır da qayıdır geri.
Neçə ocaq yeri, neçə yurd yeri
Döşlərdə qaralır...

Nə səmir, nə səs...

Daha görünməyir dağlarda bir kəs!
Bəs gurlayan nədir? İldırım çaxır?
Alışa-alışa torpağa axır.
Sanki qaya uçar, qartal qışqırır,
Yox, yox – insan! – deyə dağlar hıçqırır...
Vəfasız çıxsada dağlara insan,
Dağlar dostluğunda mərddir hər zaman!
Kimsəyə bildirmir fəqət sirrini,
İnsan ləpirini, ocaq yerini
Dumandan, yağışdan, qardan qoruyur,
Nə könlü, nə də ki, eşqi soyuyur,
Dolan gözləriylə süzüb aranı,
İnsanı gözləyir, yenə insanı!
Bəli! İnsanlırsız keçən çağlarda,
Dağlar da darıxır, qardaş, dağlar da!

1967.

CIĞIRLAR

Dərəyə sallanar, dağa dolanar,
Gündüzü gecəyə qatar cığırlar.
Sola qanadlanar, sağa dolanar,
Özünü irəli atar cığırlar.

Sağında, solunda otlar düzülər,
Ən xəfif, ən həzin yeldən üzülər.
Bir örkənə dönüb bəzən nəzilər,
Bəzən də qarşında artar cığırlar.

Neçə yerə bölər daşı, torpağı,
– İnsan, insan! – deyər quru dodağı.
Qıvrıla-qıvrıla yumaqsayağı
Qayalar altında yatar cığırlar.

Uzanar bu dağdan o dağa qədər,
Həm yaxın, həm uzaq oylağa qədər.
Gələndə yarpızlı bulağa qədər,
Suların içində batar cığırlar.

Yolçular otların ətrini udar,
Tələsər, bulağın suyundan dadar.
İstəsən sən də əlindən tutar,
Bulağın üstünə darta cığırlar.

Uçsa da yüksəlməz sərçə zirvəyə,
Qartal isə qonar gecə zirvəyə.
Dağlar başındakı neçə zirvəyə
Səninlə birlikdə çatar cığırlar.

1973.

ZİRVƏLƏR

Dağlara dirəyib öz ayağını
Hər şeydən yüksəkdə durar zirvələr.
Göyün boynundakı boyunbağını
Soyuq əlləriylə qırar zirvələr.

Yorğun karvanına bax, buludların,
Doğma məskənidir dağ buludların...
Qara buludların, ağ buludların
Qızılı saçını darar zirvələr.

Bəzən o yayda da oyana bilməz,
İsti şəfəqlərə boyana bilməz,
Məğrur yaşasa da, dayana bilməz,
Özünə bir sirdaş arar zirvələr.

Deyirlər, danışır dağ ulduzlarla,
Damağı həmişə çağ ulduzlarla...
Gah batan, gah çıxan ağ ulduzlarla
Gecələr ixtilat qurar zirvələr.

Dumana düşsə də qarışmaz, inan,
Qatı qaranlıqla barışmaz, inan,
Yastı təpələrə yaraşmaz, inan,
Tək uca dağlara yarar zirvələr.

Başının üstündə şimşək çaxanda,
Qırmızı diliylə göyü yaxanda,
Zirvələr üstünə düşüb axanda,
Şimşəyin özünü yarar zirvələr.

Yalnız yaraşıqçın o gəlməz xoşa,
Dözər odlu yaya, boranlı qışa...
Yaşayar, yaşayar, ömrünü başa
Yenə ucalıqda vurar zirvələr.

Hələ zəhmətin də zirvələri var,
Neçə sənətin də zirvələri var,
Əbədiyyətin də zirvələri var,
Hər zaman qarşıda durar zirvələr.

Sən getmək istəsən, kəsər qarşını,
Buluddan yuxarı tutar başını,
Sənin hünərini, sənin yaşını,
Sənin kimliyini sorar zirvələr.

Ömrün yollarında göstərib hünər,
Hər addım başında qazansan zəfər,
Səninlə birlikdə hər axşam-səhər
Zəfərdən-zəfərə varar zirvələr.

1971.

ƏKS-SƏDA

Dumanlı zirvəni döyər yağış, qar,
Səsi yol üstəki ətəkdən gələr.
Çaylar nərə çəkər qışda o ki var,
Fəqət hay-harayı küləkdən gələr.

Yolları isladar bahar yağışı,
Düzlərdə başlayar çiçək yarışı.
Açılar yer ilə göyün qırışı,
Baharın nəfəsi çiçəkdən gələr.

Kəndlərdə tündirlər guruhur yanar,
Yerdə alov yanar, göydə nur yanar,
Dikələn sinədə min qürur yanar,
Zəmilərin ətri çörəkdən gələr.

Buluda qarışar ocağın hisi,
Çoban nəşə çalar... könlünün səsi,
Sevinci, kədəri, həycanı, hissi
Dodağında dinən tütəkdən gələr.

Güllərin üstündə gəzər arılar,
Yaşıl çəmənləri bəzər arılar,
Özlərini yolda üzər arılar,
Balı süfrələrə pətəkdən gələr.

Nə zaman tufanın qalxar dalğası,
Əks-səda verər dağın qayası...
Mənim də şerimin əks-sədası
O tayda minlərlə ürəkdən gələr.

1973.

SORUŞ

Dağların yolunu, cığırını sən
Zirvəyə söykənən ətəkdən soruş.
Yükün yüngülünü, ağırını sən
Yalnız yük götürən kürəkdən soruş.

Sev bulaq suyunu, çəmən ətrini,
Zanbağın rəngini, gülün çətrini.
Yollarda gecikən yazın qədrini
Soyuqdan büzüşən çiçəkdən soruş.

Alqışla baharın qüdrətini sən,
Dinlə çiçəklərin söhbətini sən...
Neçə gülüstanın həsrətini sən
Bir evə sığmayan dibçəkdən soruş.

– 168 –

Duy insan qəlbinin zənginliyini,
Əbədi bir eşqin sakinliyini...
Yerlərin, göylərin ənginliyini
Cilovsuz dolaşan güləkdən soruş.

Mahnısız keçirmə bircə anını,
Adi bir çobanın kəsdir yanını...
Neçə şikəstəni, neçə mahnını
Nəfəsi yanıqlı tütəkdən soruş.

Daşla namərdlərin dönüklüyünü,
Vicdanında göstər böyüklüyünü,
Dünya görmüşlərin müdrikliyini
Hər ağıl-qaralı birçəkdən soruş.

Yaşat sevincini, qəzəbini sən,
Həqiqətə döndər mətləbini sən.
Sevgin daşa dəysə, səbəbini sən
Heç nədən öyrənmə, ürəkdən soruş.

Nə qədər arzun var ana torpaqda?
Hələ neçəsi də doğar qabaqda.
Mənzil yaxındadır, yoxsa uzaqda?
Sindəndə dil açan diləkdən soruş.

1971.

DAĞ YOLU

Bəzən dağa qalxar üzü küləyə,
Bəzən sıldırıma enər dağ yolu.
Dərədə körpüyə, döşdə pilləyə,
Düzdə payəndaza dönər dağ yolu.

– 169 –

Qar yeri uçurar, göyü dondurar,
Bu yol nə titrəyər, nə də qırışar.
Dağın döşündəki sazı andırar,
Sevincdən danışar, qəmdən danışar.

Bu yolla aranın isti nəfəsi
Kirpiyi qrovlu yaylağa qalxar.
Bu yolla yaylağın çiçək dəstəsi
Havası bürkülü arana axar.

Bu yolla aranın ağı, qaralı
Qoyun sürüləri otlağa gələr.
İstidə tənqiyən vətən maralı
Susuz dərələrdən bulağa gələr.

Sevənlər öz təmiz məhəbbətini
Bu yolla qızlara sovqat aparar.
Poçtalyon unudub əziyyətini
Bu yolla dağlara barat aparar.

Dünyanın hər böyük, kiçik xəbəri
Dağın qulağına bu yolla çatır.
Bu yolla şairin neçə əsəri
Ömrünü dağların ömrünə qatar.

1969.

YOXUŞLAR

Dağlara qalxaram mehmanlar təki,
Dolmuş buludları sağar yoxuşlar.
Cığırsız köksünə nişanlar təki
Təzə ləpирimi taxar yoxuşlar.

Adam susayırsa, bulaq gərəkdir,
Qartal dincəliyə, torpaq gərəkdir.
Bilsə ki, yolumda çırağ gərəkdir,
Laləni yandırar – yaxar yoxuşlar.

Fəqət sevinməyəm lovğalar kimi,
Nəfəsim daralar halqalar kimi.
Növbəyə düzülən dalğalar kimi
Qarşıma yenidən çıxar yoxuşlar.

Gedərəm, buludlar gələr dalımca,
Susaram, küləklər mələr dalımca,
Yorğun gözlərini silər dalımca,
Mənə təəccüblə baxar yoxuşlar.

Ulduzlar məclisi kəhkəşan olar,
Doğma ay daha da mehriban olar,
Sonu görünməyən pilləkan olar,
Yüksəkdən yüksəyə qalxar yoxuşlar.

Kəhkəşan ağardar gecə zirvəni,
Yolçu qaranlıqda seçə zirvəni,
Mən asan aşaram neçə zirvəni,
İnsan hünərindən qorxar yoxuşlar!

1976.

DAĞ ÇAYI

Qayalar arasından
Axır, dağ çayı axır.
Öz köhnə məcrasında
Gah yatır, gah da qalxır.
Köpüklənən dağ çayı
Nə yaman qorxunc axır?!

Elə bil ki, su deyil,
Əridilmiş tunc axır.
Gah bulanır dağ çayı,
Gah durulur dağ çayı.
Nə töşüyür dağ çayı,
Nə yorulur dağ çayı.
Dağ çayı yarğanları
Parçalayıb aparır.
Dağ çayı qayaları
Haçalayıb aparır.
Aparsın!

Mən görürəm
Sulardakı tufanı!
Düşünürəm vətəndə –
Üç inqilab zamanı
Hanı insanlıq deyə,
Hanı ədalət deyə,
Hanı azadlıq deyə,
Hanı səadət deyə
Mənim xalqım səngərdən
Belə qalxmadı məgər,
İstibdadın üstünə
Belə axmadı məgər?
Xəyalım axır mənim,
Ax, dağ çayı, sən də ax!
Qarda ax, bürküdə ax,
Yağışda ax, çəndə ax!
Axışın millətimin
Axışına bənzəyir.
Baxışın millətimin
Baxışına bənzəyir.
Ancaq sən qabağına
Nə gəldi aparırsan.
O səni düşməni bildi,
Dost bildi aparırsan.

Mənim millətim isə
Sərraflar sərrafıdır.
Gözləri ulduzların
Axı ən şəffafıdır!
O yaxşını saxlayıb,
Pisi aparacaqdır.
Bəli, düşməndən qalan
İzi aparacaqdır...

1965.

ÇAY DAŞLARI

Böyük çay zəhmini yoxlasın deyə
Kiçik daşlar üstədən keçib yerişər.
Ancaq varlığını saxlasın deyə
Daşlar nə sürtülər, nə də ərişər.

Sanki yorğun çaya yük olar su da
Ağ qozalar açar muğan düzü tək.
Çay yüküylə axar... Daşlarsa suda
Parlar zora düşmüş insan gözü tək.

Sonra çay hardasa vətənsiz kimi
Dənizə qarışıb itər dərində.
Daşlar necə? Daha düşmənsiz kimi
Yenə ulduz-ulduz yanar yerində.

1978.

ŞƏLALƏ

Bəzən boz torpağın tacına dönər,
Gündüz də, gecə də çağlar şəlalə.
Bəzən qayaların saçına dönər
Ömrünü dağlara bağlar şəlalə.

Hər damcı suyun da bilər qədrini,
Başında qoruyar gümüş çətrini...
Günəşin rəngini, gülün ətrini
Həmişə özündə saxlar şələlə.

Arabir sifətə dəyər yel kimi,
Arabir köpürər daşan sel kimi.
Arabir yanıqlı sazda tel kimi
Hönkürə-hönkürə ağlar şələlə.

Ürəkdən təmizdir, fişəngdən iti,
Büllurdan parlaqdır, şimşəkdən iti,
Həyatdan qaynardır, küləkdən iti,
Kükürəyib zamanı haqlar şələlə.

O da bir övladdır – torpaq anası!
Hər bir təkəbbürdən uzaq anası.
Min aran anası, yaylaq anası
Aranı, yaylağı qoxlar şələlə.

O axar, sədəflər səpilər yerə,
Yolunu gözləyər təpə, düz, dərə...
Bir anın içində bəlkə min kərə
Əyilib ananı yoxlar şələlə.

1972.

DAĞ ÇEŞMƏSİ

Deyirlər çeşmələr ana torpağın
Gözünün yaşıdır... Sinədən qalxıb...
Qulaq as səsinə axan bulağın,
Gah sevincdən axıb, gah qəmdən axıb.

– 174 –

O axır... Qoynunda dinib çağlayan
Sanma əsrlərin əfsanəsidir.
Bəlkə də dağları cavan saxlayan
Elə çeşmələrin təranəsidir!

O qoca bəstəkar yaradır hər an,
Qalın kitabları yaşıl çöllərdir.
Bəs əsərləri nə? Torpağı yaran
Ətirli çiçəklər, əlvan güllərdir!

O təkə nəğməli bəstəkar deyil,
Günəşin özündən güclüdür bəlkə.
Diqqətlə bir anlıq üstünə əyil,
Üzündə nə xal var, nə də ki, ləkə.

Odur, parıldayır yaşıl ətəkdə,
Qaynar sinəsində milyardla gövhər...
O alışıb-yanan milyon ürəkdə
Günəşin odunu söndürmür məgər?

Dayan yolçu qardaş! Göydən od yağır,
Sanki qüdrətini göstərir Günəş.
Ayağın yorğundur, bədənin ağır,
O çeşmə başında bir qədər əyləş!

Sonra da ovucla o çeşmədən iç,
Çeşmələr dağların övladlarıdır.
Sinəsi naxışlı min çəməndən keç,
Onlar çeşmələrin qanadlarıdır!

Ay doğsun... Sular da axsın dum-duru...
Dinlə çeşmələrin diləklərini!
Necə öz gözlərin, sən elə qoru
Vətən torpağının bəbəklərini!

1965.

– 175 –

DEMƏYİN Kİ...

Deməyin ki, suyunku
Od ilə tutmaz bir an.
Dağların sinəsindən
O şırıl-şırıl axan
Durna gözlü bulaqlar
Mahnılar yaza-yaza
Duyan ürəyimizi
Gətirir ehtizaza.
Yaramızı o səslə
Ovutmayırıqmı biz?
Odumuzu o səslə
Soyutmayırıqmı biz?
Hər neydə, hər qavalda,
Hər tarda, hər kamanda,
Neçə insan həsrəti
Dilə gəlib yananda,
Sanıram hər sədada
Bir bulağın notu var.
Gözlərə görünməyən
Alovu var, odu var.
Mən deyərdim bu günkü
Şaqraq nəğmələrimiz,
Dildən-dilə dolaşan
Oynaq nəğmələrimiz,
Səsini yeldən deyil,
Bulaqlardan alıbdır.
Yaxınlardan alıbdır,
Uzaqlardan alıbdır.
Odur ki, biz kamanın,
Tarın hərərətini,

Odur ki, biz qavalın,
Neyin şeiriyyətini
Dinləyirik xılqətin
Cəlallı toyu kimi.
İçirik durna gözlü
Bulağın suyu kimi..

1973.

BULAQ

Göz işləməz çöllərdə
Nədir ağarır elə?
Bəlkə vurulmuş qazın
Tükü səpilib çölə?
Yox! Qrovdur...
Ətrafda
Nə ocaq var, nə alov.
Bulağa gedən yolu
Tamam örtmüşdür qrov.
Bir zaman o bulağın
Dövrəsində insanlar,
Ağ saqqallı qocalar,
Şəvə saçlı cavanlar
Süfrə də açardılar,
İşrət də qurardılar.
Dinçlik də tapardılar,
Mürgü də vurardılar...
İndi isə...
çağlayan
Gözləri tutulubdur.
Ürəklər sərinlədən
Bulaq unudulubdur...

Şair –
    şeir vurğunu
Ellərin şairidir!
Bulaq –
    ucsuz-bucaqsız
Çöllərin şairidir!..
Salonu geniş çöllər,
Tribunası dağdır!
Düşündən axıb gələn
Hər tərənəsi haqdır!
O şairdir...
    Yamyaşıl
Varaqları ətəklər,
Misraları çiçəklər,
Alqışları şimşəklər...
İnsanlar!
    Ay insanlar!
Duyun yazın ətrini!
Qədirbilən bulağın
Siz də bilin qədrini!

1966.

ÇAY

Gündüz axıb çağlayır
İşıqlı ömür kimi.
Gecə öz məcrasında
Qaralır kömür kimi.
Axır daim aramsız,
Qoynunda ay soyunur.
Ulduzlar göydən enib
Sularında yuyunur.
Çöllərin sinəsində
Nəhəng qələm sayığı,
Sanki öz xətləriylə
Yazır quru torpağı.

– 178 –

Görən nədir yazdığı?
Yalnız həyat nəqşəsi!
Döşü əmək nişanlı
Qəhrəmanlıq nəğməsi!
Çay olsa da dünyada
Yaşayır da, ölür də!
Dalğalar arasında
Ağlayır da, gülür də!
Sanma təkcə torpağın
Arzusunu daşıyır.
Xeyr, xeyr, özü də
Arzularla yaşayır.
Bəli! Öz məcrasında
Yalqız qalmaq istəmir.
Gah günəşi, gah ayı,
Gah da ulduzu əmir.
Tufanlarla döyüşür,
Küləklərlə yarışır.
Dəniz olmaq eşqiylə
Dənizlərə qarışır...

1969.

MEŞƏLƏR

Siz ana torpağa yaraşıqsınız,
Ey seyrək meşələr, qalın meşələr!
Deyirəm, necə də qarışıqsınız,
Mənim salamımı alın, meşələr!

Yuvalar qaynaşır bir pətək kimi,
Yarpaqlar sallanır göy ətək kimi...
Qırmızı günəşi siz örpək kimi
Yaşıl başınıza salın, meşələr!

– 179 –

Hələ obaşdandan quşlar dinəndə,
Otların gözündə yaşlar dinəndə,
Ağaclar dinəndə, daşlar dinəndə,
Siz də mahnınızı çalın, meşələr!

Üfüq qaralanda, axşam olanda,
Şair hüsnünüzdən ilham alanda,
Sizə baxa-baxa fikrə dalanda,
Siz də dərin fikrə dalın, meşələr!

Doğrudan sizsiniz hüsnün özülü,
Gül-gülü çağırır, bülbül-bülbülü...
Siz neçə xəyalı, neçə könülü
İstəsəz kəməndə salın, meşələr!

Ən gözəl dərmandır ətriniz sizin,
Torpağa papaqdır çətriniz sizin...
Niyə bilinməyir qədriniz sizin,
Siz öz qayğınıza qalın, meşələr!

Açın üzünüzdən yaşıl duvağı,
Günəşdən od qapsın narın yanağı...
Keşiyində durun qoşun sayacağı
Hər otun, çiçəyin, kolun, meşələr!

Gedirəm, şairi şəhər gözləyir,
Neçə yazılmamış əsər gözləyir.
Axşam haraylayır, səhər gözləyir,
Siz isə salamat qalın, meşələr!

1970.

PALIDLAR OXUYUR

Palıdlar düzülübdür
Yollarda qatar-qatar.
Əli mavi üfüqə,
Başı buluda çatar.
Budaqlarda görünən
Dumanlar paltarıdır.
Qayadan, dağdan ağır
Sükutu vüqarıdır.
Yaşıl saçlı palıdlar
Yolların cəlalıdır.
Ana torpağımızda
Qüdrətin timsalıdır.
Bəzən amansız tufan
Töksə də yarpağını,
Bəzən odlu ildırım
Qırsa da budağını,
Palıdların gövdəsi
Dönsə də sıldırma,
Yenə meydan oxuyar
Tufana, ildırma...
Bəli! Tufan, ildırım
Burda haçalanarlar.
Palıdların döşünə
Dəyib parçalanarlar.
Deyirlər ki, bir zaman
Mübariz şəhidləri,
Vətən uğrunda ölən
Şöhrətli igidləri,
Babalar palıdların
Dibində basdırardı.
Adlarını palıdın
Döşündə yazdırardı.

İndi doğma çöllərdən
Əl-ayaq çəkiləndə,
Göydəki ağ ulduzlar
Sulara töküləndə,
Palıdlar yollar üstə
Sanki nəğmə oxuyur.
O mərdlərə nəğmədən
Sanki çələng toxuyur.
Göz yaşı tökməsə də
Kövrəlir sərt palıdlar.
Möhkəm dayanır ancaq,
Yanıqlı tara dönür
Yer üstə mərd palıdlar.
Sanki yaşıl yarpaqlar
Titrəyən əlləridir.
Sanki uzun budaqlar
Gərilən telləridir.
Hansına Vətən mehi
Dəyirsə mizrab kimi,
Budaqlar dalğa-dalğa
Səslənir rübab kimi.
Sonra səhərə qədər
Ulduzlu köynək geyir.
Mübarizə, gözəllik,
Həyat nəğməsi deyir...
Sanki əcdadımızın
Heykəlidir palıdlar.
Sanki övladımızın
Təməlidir palıdlar!

1969.

AĞAQLARIN NƏĞMƏSİ

Bağlar qucağında, yollar yanında
Sırayla qalxıbdir göyə ağaqlar.
Torpağın gücünü duyub yanında
Az qalır buluda dəyə ağaqlar.

Güllə bəzənəndə kəndin yolları,
Tonqalı andırır moruq kolları...
Bardan əyiləndə yaşıl qolları,
İstəmir özünü öyə ağaqlar.

Yanından qürurla keçən insana,
Dibindən soyuq su içən insana,
Baxtına bir ölkə seçən insana,
İstəyir başını öyə ağaqlar.

Məskəni göy meşə, yamyaşıl bağıdır,
Yerə yaraşıqdır, göyə dayaqdır.
Sanki doğma diyar nəhəng otaqdır,
Körpə meyvələrdir, dəyə ağaqlar.

Dağların başında bozaranda çən,
Düşür ağaqların saçına da dən...
Yarpaqlar tökülür bilmirəm ki, mən,
Niyə yalnız qalır, niyə ağaqlar.

Hər düzdə, tərəpədə yellər əsəndə,
Ucundan tər süzən tellər əsəndə,
Sular kənarında güllər əsəndə,
Oxşayır yanıqlı neyə ağaqlar.

Deyirəm hər nəğməm tutarlı ola,
İnsan dağlar qədər vüqarlı ola.
Ana yurd qışda da baharlı ola,
Bahar paltarını geyə ağaqlar.

1970.

KÜLƏKLƏR ƏSİR...

Nə soyuqsuz, küləklər!
Elə bil buzlusunuz.
Ağzım şor dadır...
Deyən
Bir az da duzlusunuz.
Küləklər!
Başınızın
Tozdan boz çətri də var.
Sizdə sünbül ətri də,
Sizdə neft ətri də var.
Küçədən keçən zaman
Yanağıma dəyirsiniz.
Otağıma girirəm,
Pəncərəmi döyürsüz...
Bəlkə gümrah nənəmin
Məhəbbəti sizsiniz?
Ala gözlü qızımın
Hərəkəti sizsiniz?
Bəlkə şair dostumun
Təranəsi sizsiniz?
Yarpaq səpən payızın
Təntənəsi sizsiniz?
Siz o sürətinizi
Qatsaydız sürətimə,
Bəlkə də tez çatardım
Dünyada niyyətimə.
Yox, yox, siz ki, dünyada
Hara gəldi gəzirsiniz,
Bəzən göydə uçursuz,
Bəzən yerdə əsirsiniz.
Dünya özüsə mənim
Yerləşir ürəyimdə.
Özüm də ki, dağdan da
Möhkəməm diləyimdə!

1966.

DUMAN

Yer günün başına dolanan kimi
Dağların başına dolandı duman.
Söz şair könlündə qalanan kimi
Zirvələr üstündə qalandı duman.

Bir zaman dumana qara dedilər,
Gözəllik məhbəsi çadra dedilər...
– Hara yürüyürsən, hara? – dedilər,
İnsanın gözündə “talan”dı duman.

Fəqət kim bilməyir yadelli yağı,
Kinlə tapdayanda doğma torpağı,
Gizlətmək istədi neçə oylağı,
Dağlardan, daşlardan sallandı duman.

Odur, o göydədir bayaqdan bəri,
Gah irəli gedir, gah da ki, geri...
Bəlkə son doludan gizlətsin yeri,
Torpağın dərdinə qalandı duman.

Birdən köynəyini taxdı ildırım,
Alışdı, qızardı, axdı ildırım,
Sanki gülləsini çaxdı ildırım,
Soyuq sinəsindən allandı duman.

İldırım göydəki qırışa döndü,
Yox, qəzəblə yanan baxışa döndü,
Dayana bilmədi, yağışa döndü,
Yerin qucağına yollandı duman.

1968.

YAĞIŞ

Başsız külək bənzəyir
Ucu itmiş kələfə.
Yağışı səpələyir
İstədiyi tərəfə.
Sanki qoymur yağışı
Yağsın...
Yağış hirsələnir.
Küləyin acığına
Birdən yaman səslənir.
Dəstələyir əlində
İşaran qırmancları.
Vurur, döyür, titrədir
Yol üstə ağacları.
Yox! Yağış nə ağacı,
Nə də çiçəyi gəzir.
O yaman acıqlıdır,
İndi küləyi gəzir.
Külək görür yağışın
Kinini, hiddətini.
Külək küləyə verir
Bayaqkı cürətini.
Özünü vurur yolun
Torpağına, daşına,
Qoparıb bir ağacı
Çətir tuta başına.
Fəqət ağaclar duyub
Küləyin hiyləsini,
Yapışıb yaxasından
Kəsir son nəfəsini.
Ağaclar düşmür daha
Falaqqaya, şallağa,

Yağış yağır...
Məhsulu
Bərəkətli torpağa,
Yağış yağır...
Həm çiçək,
Həm meyvə, həm taxıldır.
Elə bil hər damcısı
Yerə düşən qızıldır!

1964.

İLDİRİM

İldırım! Sən çaxırsan
Göy üzündə arabir...
Bilinmir, bu çaxmaqda
Sənin məqsədin nədir?
Axı, sənin nə canın,
Nə də ki, ürəyin var!
Yalnız görünüb-itən
Alovlu köynəyin var!
Çaxırsan, alovundan
Tarlaya yanğın düşür.
Meşəyə yanğın düşür,
Qayaya yanğın düşür.
Çaxırsan, sənin səsin
Düşəndə asimana,
İnsan düşür qorxuya,
İnsan düşür həycana.
Çaxırsan, sanki dağlar
Biri-birinə dəyir.
Danış, bəs insanlığa
Sənin nə xeyrin dəyir?
Çaxırsan, sənin odun
Yalnız bir anlıq olur.

Sən qaralırsan...
Yer də,
Göy də qaranlıq olur.
Sən çaxırsan, yanırsan...
Mənimsə bu dünyada
Öz günəşim var, yanır,
O həm səhərlər yanır,
O həm axşamlar yanır.
Əllərin hərarəti
Onun hərarətidir!
Dillərin hərarəti
Onun hərarətidir!
Üzlərin hərarəti
Onun hərarətidir!
Gözlərin hərarəti
Onun hərarətidir!
Qəlblərin hərarəti
Onun hərarətidir!
Təblərin hərarəti
Onun hərarətidir!
O yanır, yerə, göyə
Şöhlər saç-aşa...
O yanır, göz görməyən
Sədləri aç-aça...
O yanır, ətrafına
Gəlir sadə insanlar...
Qorxurmu? Xeyr! Xeyr!
Gülür sadə insanlar...
Nədir mənim günəşim?
Səadət günəşidir!
Bəşərin qəlbindəki
Dirilik atəşidir!

1966.

ÇINAR

Tufandır...

Görməyir çöldə göz gözü.
Yer göyə qarışır, göy isə yerə...
Baxırsan tufana, sanırsan düzü
Dərə dağ olacaq, dağ isə dərə.

Bir çinar dayanmış yol üstə üryan,
Soyuq dalğa-dalğa canından keçir.
Fəqət o əyilmir...

Elə bil tufan

Baş əyib çinarın yanından keçir.

Bu o çinardır ki, yaya çatanda
Sərin kölgəsində bir sürü yatır.
Bu o çinardır ki, günəş batanda
Hər budağı üstə bir günəş batır.

Tufanda nə qədər kin var, qəzəb var!
Özünü çinara yaman toxuyur...
Ancaq şaqqıldayan quru budaqlar
Sanki qəhrəmanlıq himni oxuyur...

Budaqlar oxuyur! Axı vətənin
Şah vüqarı ilə qoşadır çinar.
Bu ana torpağın, doğma məskənin
Gücünü özündə yaşadır çinar.

1964.

YARPAQ YAĞIŞI

Yaşıl ağacların sakit baxışı
Məğrur bir ananın baxışı kimi.
Yağır asta-asta yarpaq yağışı
Payızın davamlı yağışı kimi.

Düşüb dəstə-dəstə yerdə saralan
Sanma, ağacların yarpaqlarıdır.
Yox, o, təbiətin bir də saralan
Ömür dastanının varaqlarıdır.

Sanki büsat açıb öz cəlalından
Payız təbiəti gəlin köçürür.
Həm gözəlliyindən, həm iqbalından,
Həm gələcəyindən əmin köçürür.

Yarpaqlar ağacdən üzülüb yenə,
Yeri qucaqlayır, torpağı öpür.
Yaşılı-sarılı düzülüb yenə,
Daşların üstünə xınalar səpir.

Bəli, təbiətin əli-ayağı
Odur, qızarışır xına içində.
Ancaq açılmayır qaş-qabağı,
Gözləri yol çəkər mənə içində.

De, niyə saralır yarpaqlar, niyə?
Torpağa dönməkdən qorxur bəlkə də.
Arabir hiddətlə sovrulub göyə,
Payızla döyüşə çıxır bəlkə də.

Yox, yox, nə saralır, nə də bozarır,
Qayıdır ömrünün ilk mənasına.
Gizli bir sevinclə sanki qızarır,
Sükutla qovuşur öz anasına.

Axı yarpaqlar da ehtiram ilə
Borcunu ödəyir ana torpağa.
Mən qibtə edirəm ehtişam ilə
Torpağa qarışan cansız yarpağa.

Kim deyir yarpaqlar payız fəslində
Torpağa qarışib heçə dönəcək?
Yox, budaqdan qopan yarpaq əslində
Torpağın canında gücə dönəcək.

İnsan da belədir, məqam gələndə
Başlanır ömrünün yarpaq yağışı.
Payız qiyafəli axşam gələndə
Donur ürəkdəki arzu axışı.

Xoşbəxt o insandır, ağır zamanda
Doğma vətəninə çatsın dadına.
Yataqda olsa da, axır zamanda
Vətənə borcunu salsın yadına.

Xoşbəxt o insandır, dünyada adı
Vətənin yorulmaz aşiqi ola!
Özü köçəndə də könlünün odu
Vətənin qəlbinin işığı ola!

1972.

YARPAQ

Axşamın qürubunda
Külək əsir bayaqdan.
Odur, sarı bir yarpaq
Qopub düşür budaqdan.
Yox, düşməyir o hələ
Dolanır başım üstə.
Bir qəriblik anıram
Mənə yaxın o səsdə.
O nədir?

Hicran deyən
Sarı dilə bənzəyir.
Vətəmindən üzülən
Nazik ələ bənzəyir.

O düşür...

Mən duyuram
Yarpağın kədərini,
Yarpağın nisgilini,
Yarpağın qəhərini...
O yaşıl budaq üstə
Həmişəlik qalsaydı,
Həyatını hər nəyin
Bahasına alsaydı,
Axır kölgəsini də
Bu torpağa sərərdi.
Dünyada nəyi varsa
İnsanlara verərdi.
İslanmazdı yağışdan,
Titrəməzdi sazaqdan.
Yanmazdı ildırımından,
Ayrılmazdı budaqdan.
O düşür.

Mən baxıram
Arxasınca son kərə.
Bu zaman ayaqlarım
Möhkəm dirənir yerə.
Yox, yox, mən budağımdan
Qırılmaq istəmirəm.
Bu anamız torpaqdan
Ayrılmmaq istəmirəm,
Ayrılmmaq istəmirəm!

1965.

PAYIZ DÜŞÜNCƏLƏRİ

Ağaclardan düşsə də
Yarpaqlar ulduz-ulduz,
Sanki ana torpağa
Bahar gətirir payız.

– 192 –

Odur, əlvən yarpaqlar
Çılpaq yeri bəzəyir.
Torpaq mahir rəssamın
Tablosuna bənzəyir.
Təzə düşən yarpaqlar
Yolda qatar-qatardır.
Ağaclarda payızdır,
Torpaqlarda bahardır.
Ağacların dibləri
Alışır ocaq kimi.
Ah, mənim də ömrümün
Günləri yarpaq kimi –
Fasiləsiz tökülür
Həyatın yollarına.
Ürək dözmür ruzgarın
Qəribə hallarına.
Yox, yox, o düşən günlər
Nə solur, nə dağılır.
Mənim yazı bildiyim
Nəğmələrdə yığılır.
Ömrün payızında da
Yeri, göyü oyadır.
İnsanın ürəyində
Yeni bahar yaradır.
Nə qədər ki, gəzdirdiyim
Bu torpaqlar üstündə,
Nə qədər ki, yazdığım
Ağ varlaqlar üstündə,
Yaratdığım misralar
Hələ qatar-qatardır,
Mənim şair ömrümün
Payızı da bahardır...

1971.

– 193 –

PAYIZ LÖVHƏLƏRİ

Yarpaqlar ağacların
Yaşıl daş-qaşlarıdır.
İndi tökülür...
Sanki
Sarı göz yaşlarıdır.
Xeyr, ağaclar yaddır
Dünyada göz yaşına.
Nizamla daş-qaş səpir
Bu torpağın başına.
Ağaclar yaranandan
Mehriban qucaqdadır.
Başı buluddadırsa,
Kökləri torpaqdadır.
Ağaclar bu torpağa
Niyə bağlıdır, niyə?
Ağacları qayğıyla
Torpaq qaldırmış göyə!
Ağaclar öz borcunu
Ödəyir payız çağı.
Əlvan daş-qaşlarıyla
Bəzəyir solu-sağı.
Gözləyir gələn bahar
Təzədən yarpaqlanar.
Səhərin mehi ilə
Saçları daraqlanar.
Qonaqlar da çağırar
Hələ nobar zamanı.
Zümrüd təbəssümüylə
Sevindirər insanı.
Mənimsə xatirimə
İnsanın baxtı düşdü.

Ömrünün yarpağının
Tökülən vaxtı düşdü.
Neçə-neçə arzunu
Udar yarpaq tufanı.
Qocalıq vaxtlı-vaxtsiz
Yaxalayar insanı.
Min bahar gələ yenə
Cavanlıq dönməz dala.
O günlər istər ancaq
Şirin xatirə ola!
Deyirəm hər baharda
Təzələmə ömür də.
İşıq axtara suda,
Almaz tapa kömürdə.
Arzular qanadlana
Nəğməli turac kimi.
İnsan da cavanlaşa
Yamyaşıl ağac kimi.

1973.

PAYIZ GƏLƏNDƏ

Dağların başından
Dumanlar ötür,
Qayalar buluddan
Boz örpək örtür,
Payız gələndə.

Dərələrdən axan
Sular soyuyur.
Böcəklər hardasa
Sakit uyuyur,
Payız gələndə.

Almalar, heyvalar
Dəyir, saralır.
Hava gah açılır,
Gah da qaralır
Payız gələndə.

Qızıl köynək geyir
Çəmən, bağça, bağ...
Arabir bulanır
Hər duru bulaq,
Payız gələndə.

Durnalar qatarla
Ayrılır bizdən,
Qrov göz ağardır
Təpədən, düzdən,
Payız gələndə.

Soyuq yaylaqlardan
Qayıdır sürü,
Aylı gecələrin
Uzanır ömrü,
Payız gələndə.

1968.

PAYIZ

Adamsız görünən sakit guşələr
Sanki bir ümmanın adalarıdır.
Yarpaqsız meşələr, barsız meşələr
Bir payız şeirinin nidalarıdır!

– 196 –

Bəyaz qrov örtür soyuq daşları,
Nazik qar ağarır neçə kol üstə.
Sanki bir qocanın qıllı qaşları
Bahar həsrətiylə durur yol üstə.

Deyən günəşi də üşüdür ayaz,
Göydə səpələnən buludlar seyrək...
Sanki asimanın əynində bəyaz –
İsti köynəyini dağıdıb külək.

Budaqlar saralmış dodaqlarıyla
Sanki həzin-həzin dastan oxuyur.
Xeyr! Min rəngdəki yarpaqlarıyla
Göydə ulduzlara meydan oxuyur.

Qızılı yarpaqlar səpilir yerə,
Demə təbiətin yurdsuzlarıdır.
Yarpaq şöləsində üzür dağ-dərə,
Yarpaqlar torpağın ulduzlarıdır!

Göllər, sakit göllər mavi köz kimi
İnsan ürəyini yandırır-yaxır.
Ağır intizardan dolan göz kimi
Bir ayaq dəyməyən sahilə baxır.

Məxmər çəmənlər də istəyir min-min
Gələ, yaraşlıq kəndlərdə qala.
Girə qapısından neçə kəndlinin, –
Yorğanı, döşəyi, xalısı ola...

Uzaqda min kiçik təpəyə baxsan,
Sanarsan fillərin ayaqlarıdır.
Yaxud çobanların güləşən zaman
Düşüb yerdə qalan papaqlarıdır.

– 197 –

Bulaqlar dağlarda yalnız qalınca
Qəmini dağlarla bölmək istəyir.
Axır, qəhərlənir insan dalınca
Gəlmək, kəndistana gəlmək istəyir.

Sazaq qılinc çəkir sanki hər şeyə,
Qaçır soyuqlardan itir uzaqlar.
Dal-dala dayanıb isinsin deyə
Odur, bir-birinə sığınır dağlar.

Gün batır üfüqdə. İri şöləsi
Alışır son dəfə, yanır son dəfə.
Uşaqlar, dalında odun şöləsi
Xəzəlli bağlardan qayıdır evə.

Buludlar pəncərə... Otlara enən
Şəhlər şüşələrin qırıqlarıdır.
Yox, sonuncu dəfə zəmidən dönən
Qızların qırılan muncuqlarıdır.

Yaxşı yadımdadır, a payız, inan,
Bəyaz saçlı nənəm, oğulsuz fağır –
Deyərdi havadan qar yağın zaman
Elə bilirəm ki, könlümə yağır.

İndisə sıxlaşır həm kənd, həm şəhər,
Saçına dən düşür asimanlardan.
Uzun gecələrdə səhərə qədər
Gülüş səsi gəlir xiyabanlardan...

Bəli, çəmənlərdən uzanan bir yol
Qrovlar içindən kənara gedir.
Qardaş, mən bilirəm, sən də agah ol,
Bu yol o yoldur ki, bahara gedir!

1962.

QIŞ QAPIDADIR...

Doğma budağından ayrı yarpaqlar
Səpilə-səpilə düşür qırağa...
Yox, yox, misraları sarı yarpaqlar
Qışın gəldiyini yazır torpağa!

Şaxtalı sahildə nə cığır, nə iz...
Sis qonmuş suların ağ sinəsinə.
Daim nəğmə deyən dalğalı dəniz
Sanki ara verib öz nəğməsinə.

Dağlara baxırsan... Duman içində...
Dərin dəreyəmi batıbdır dağlar?
Yox, qardan salınan yorğan içində
Sanki şirin-şirin yatıbdır dağlar.

Qartal, ana qartal qaya başından
Baxıb təbiətin sərt havasına,
Son dəfə qonduğu taya başından
Haçandır çəkilib öz yuvasına.

Bir vaxt şaqqaşla axan bulaq da
Daha öz yerində ahəstə axır.
Sanki boz çadralı iti sazaqda
Qısa bir rahatlıq diləyir axır.

Çılpaq budaqları meyvəsiz bağlar
Dayanır vüqarla, dayanır ağır.
Şirəsiz, bəhrəsiz, qüvvəsiz bağlar
Həm şirə toplayır, həm qüvvə yığır.

Gecələr görünmür ulduz karvanı,
Sanki gözlərini yumur asiman.
Dünən nurlandırılıb bütün cahanı,
Bu gün də bir dinclik umur asiman.

Kim deyər, kim deyər qışın tufanı
Göyü silkələyir, yeri dağıdır?
Yox, yaz – təbiətin qaynar zamanı,
Qış isə, qış isə dinclik çağıdır!

1966.

QIŞ

Arana qar düşüb, dağa qar düşüb,
Deməli, ilk çiçək, ilk novbar düşüb...
Bəli! Yerə düşən hər qar dənəsi,
Yazın çiçəyidir, yayın meyvəsi.
Kim deyir, kim deyir kasıbdır dağlar?
Buzdan çilçıraqlar asıbdır dağlar.
Hələlik çöllərdə nə gül, nə novbar...
Yalnız ürəklərdə yaşayır bahar!
Ağ gün görsün deyə mehriban torpaq,
Dərələr, tərələr geyinmiş dümağ...
Günəş, odlu günəş soyuyur nədən,
Sabah daha yaxşı isinsin vətən.
Çaylar, daşqın çaylar donmuşdur niyə,
Sabah daha bərkdən çağlasın deyə.
O dinən tufanımı? Mənə cavab ver!
Yox, yox, musiqiyə qarşılıyır yer
Ağ papaq, ağ köynək, ağ əlcək qışı,
Odur! Oxutdurur torpağı, daşı...
Baxıb qayaların bəyaz qaşına,
Düzlər tərələri qoyur başına
Yanları saçaqlı ağ papaq kimi,
Bəlkə üşüməyə bir uşaq kimi...
Ancaq təbiətin qaşu, qabağı
Tutulur, açılır insan sayacağı.
Sanki hamilədir ana təbiət
Doğacaq! O bahar doğacaq fəqət!

Bahara hazırlıq görür, odur, bax,
İndi hər çay, hər göl, hər bulaq, hər dağ.
Baharın eşqinə mahnı oxuyur,
Bəlkə də ulduzlar sanı oxuyur...
Yox, hər şey bahara növraq düzəldir,
Bahar da gözəldir, qış da gözəldir!

1970.

QAR

Səhər tezdən durub gördüm ki döşün,
Düzənin, dərənənin örpəyisən, qar!
Yox, mən yanılmışam, əvvəldən qışın
Sən bezdən biçilmiş köynəyisən, qar!

Gəlişin gözəldir, gedişin yaxşı!
Nə xoşdur sel-suyun çöldə axışı...
Nərgizin daş altdan xumar baxışı,
Sən də buludların çiçəyisən, qar!

Elə ki yaz gəldi, yorulur atın,
Dağılır əynində o ağ xalatın.
Tarlanın, zəminin, bağın, bağatın,
Pambığı, meyvəsi, çörəyisən, qar!

Rəngi küləklərdə qaçan torpağın,
Baş alıb havada uçan torpağın,
Su! – deyib ağzını açan torpağın
Dunyada qiymətli bəzəyisən, qar!

Gəl sən də mənəmlə Xaçbulağa get,
Sayına, Səhəndə, Kəpəz dağa get.
Könlün istədiyi hər yaylağa get,
Sən ki, o dağların diləyisən, qar!

1964.

YOL ÜSTÜNDƏ

Göydən xəlbir-xəlbir ələndikcə qar,
Doldurur dərəni, basır yamacı...
Qanadı tikanlı tufan o ki var,
Titrədir yol üstdə duran ağacı.

Bu o ağacdır ki, budaqlarıyla
Bürküdən qorudu neçə insanı.
Bu o ağacdır ki, yarpaqlarıyla
Soyuqdan saxladı min-min fidanı.

Sanki insanlardan utanır indi,
Başını gizlədir duman içində.
Sanki “kömək!” deyə uzanır indi
Donmuş budaqları tufan içində.

O titrəyir... Sanki sorağa düşüb
Baharın ardınca getmək istəyir.
Amansız tufandan uzağa düşüb
Günəşin döşündə bitmək istəyir.

Titrəmə, ay ağac, titrəmə, yetər!
Nə olar, üstünə tufanlar gəlir!
Sənin ki, yanına hər axşam-səhər
Torpağın günəşi insanlar gəlir!

Etibarsız deyil düşünən insan,
Sanma o, tufanda tərək edər səni.
Yox! Qış paltarında görünən insan,
Bahar nəfəsilə isidər səni!

1967.

GÖL

Çovğun keçmiş...
Səssizdir
Yaşıl düz, ətirli çöl.
İri bir gözə dönüb
Dörd yanına baxır göl.
Yox, qorxu getmiş tamam,
Göl də sakitdir, odur.
Çovğunun izlərini
Daha üstündən atır.
Göz işləməz üfüqdə
Günəş bir çinar boyu...
Ovuc-ovuc qızıl pul
Bəzəyir mavi suyu...
Elə bil ki, göl deyil,
Həm yorğun, həm də nəhəng,
Dərisi başdan-başa
Xal-xal görünən pələng,
Qızğın döyüşdən sonra
Yerində düşüb qalır,
Özünü günə verib
Dərindən nəfəs alır...
Sən də o gözəlliyə
Dayan bax!

Yolçu qardaş!
Ancaq dincələn gölün
Sinəsinə atma daş!
Bəli! Göl diksinməsin,
Suyu parlasın par-par,
Döyüşdən çıxanların
Dincəlməyə haqqı var!

1964.

YAZ HƏSRƏTİ

Dağlar, yolçu qardaş, sən görən deyil,
Qalın dumanlara bürünür dağlar.
Yox! Yox! Dumanlarla birgə elə bil
Harasa, harasa sürünür dağlar...

Fəqət qarşımızda uzanan çöllər
Əkin yerləridir... Naxış – naxışdır!
Elə bil payızda qabarlı əllər
Torpağa ən böyük nəğmə yazmışdır!

Yurddan ayrılmayan quşlar içində
Kollardan – kollara səkir kəkliklər.
Yaxası xınalı daşlar içində
Elə bil qəhqəhə çəkir kəkliklər.

Çöllər sinəsinə günəş də taxsa,
Soyuq dalğa-dalğa, axın-axındır...
Yolun üstündəki söyüdlü arxsə
Asta pıçıldayır: bahar yaxındır...

Hardasan ay bahar, gözləyir çöllər,
Gəlsəydin, torpaqda sevinc doğardı.
Sənin həsrətinlə titrədi yellər,
Qışın özünün də saçını ağardı...

Gəl ki, döşü ala güneylərin də
Gözləri yaşarır yaz fərağında.
Gəl ki, bəyaz qaşlı qüzeylərin də
Buludu dolaşır gün sorağında.

Gəl ki, düzənlərdə hərərətinlə
Açılsın çayların donmuş dilləri.
Gəl ki, bağçalarda məhəbbətinlə
Qızsın ağacların çılpaq əlləri.

Gəl ki, köçən quşlar səni yoxlasın,
Əl çəksin qürbətini çiçəklərindən.
Gəl ki, şərəfinə dəmət bağlasın
Neçə rəngə çalan lələklərindən...

Gəl ki, təbiətə bahar gələndə
İnsan könlündə də ətir yaranır!
Gəl ki, süfrələrə nobar gələndə
Adına nə qədər şeir yaranır!

Gəl ki, tez qızınsın beşikdə körpən,
Sən də alovlanan, sən də qaynarsan!
Xilqətin yoluna göy işıq səpən
Bir əlvən şöləli nəhəng fanarsan!

1964.

YAZ GƏLƏNDƏ...

Yaz gələndə bu mahalın torpaqlarına
İnsan kimi gülümsəyər yerin çöhrəsi.
Yaşıl saçlı ağacların yarpaqlarına
Mehribanca sığal çəkər mehin nəfəsi,
İnsan kimi gülümsəyər yerin çöhrəsi.

Boz havada dolaşaraq yaz sorağıyla
İstədiyi səmtə sarı çaxar bir şimşək.
Ağ topacıq buludları od şallağıyla
Qataraq öz qabağına qaz sürüsü tək,
İstədiyi səmtə sarı çaxar bir şimşək.

Dağ başında şaqıldadıb qanadlarını
Öz ovunun arxasınca şığıyar qartal.
O dinləməz quşcuğazın fəryadlarını,
Buludlardan-buludlara girib dalbadal
Öz ovunun arxasınca şığıyar qartal.

Bir anlıq da dayanmayıb hər səhər-axşam
Bir insanın ömrü kimi axar bir bulaq.
Nəfəsində bahar ətri, səsində eyham
Daşlıqlardan-daşlıqlara dəyib şaqqaşaq,
Bir insanın ömrü kimi axar bir bulaq.

Dağ döşündə, kənd yanında, yaşıl çəməndə
Sürüsündən ayrı düşmüş bir quzu mələr.
Dağlar bəyaz buludlardan bol süd əməndə
Su başına, yol üstünə qaçaraq gələr,
Sürüsündən ayrı düşmüş bir quzu mələr.

Günəş batar, kəndə sarı qayıdar naxır.
Gözişləməz göy qoruqda kişnəyər bir at.
Səsi qalxar... Bəzən iti, bəzən də ağır
Bir qılinc tək ağ buludu doğrayar qat-qat,
Gözişləməz göy qoruqda kişnəyər bir at.

Ay gah çıxar, gah da batar bulut içində,
Çoban yayar sürüsünü tanış bir yurdda.
Bulud altda, otlar üstə, sükut içində
Bəzən dilsiz bir qarğıdan qopar min nida,
Çoban yayar sürüsünü tanış bir yurdda.

Axar sulu, göy çəmənli qara torpaqda
Üstü şəhli tər lalələr qızarar tək-tək.
Bir xırdaca kəndciyəzdən xeyli uzaqda
Bir çobanın yandırdığı xırda ocaq tək
Üstü şəhli tər lalələr qızarar tək-tək...

Traktorun tarla boyu od nəfəsindən
Qışın ağır yuxusundan oyanar torpaq.
Qızlar nəğmə deyən zaman, hər kəlməsindən
Soyuq tarla çiçək açar, kəndsə təmtəraq,
Qışın ağır yuxusundan oyanar torpaq.

Xəzər üstə dalğalanar yazın havası,
Göy suları yara-yara üzər bir yelkən.
Sol döşündə qızıl ulduz buruq ustası
Səhər vaxtı işə gedər hamıdan erkən,
Göy suları yara-yara üzər bir yelkən.

Qürub çağı günəş batar qarlı dağ üstə,
Üfüq boyu ağ buludlar od tutar tamam.
Bir qayaya söykənərək, ağ varaq üstə
Bir firçayla neçə tablo yaradar rəssam,
Üfüq boyu ağ buludlar od tutar tamam.

Şair açar söz mülkünün pəncərəsini,
Dastan yazar sinəsinin ağ varağından.
Görüb yazın min mənalı mənzərəsini
Sonra çıxar asta-asta iş otağından,
Dastan yazar sinəsinin ağ varağından.

Aşıq çıxar yol üstünə, tarla boyuna,
İlham dolu sinəsinə basar sazını.
O oxuyar, səsi qalxar göyün qoynuna
Bir rübəblə dindirməkçin milyon arzunu
İlham dolu sinəsinə basar sazını...

Dağ başında, lal gecədə, göy çəmən üstə
Dərədəki axar suyu dinlər bəstəkar.
Neçə mənə arayaraq hər incə səsdə
Xəyalında bir ilhamlı nəğmə yaradar,
Dərədəki axar suyu dinlər bəstəkar.

Xəstə açar otağının pəncərəsini,
Ümid dolu gözləriylə həyata baxar,
O görməkçin gələn yazın mənzərəsini
Daş divardan tuta-tuta ayağa qalxar,
Ümid dolu gözləriylə həyata baxar...

1956.

TƏBİƏTƏ MÜJDƏ

Bahar gəlir,
bahar gedir,
Od nəfəsi qalır ancaq.
Qış üstünü alanda da
O nəfəsi udur torpaq.
Bahar gəlir! Bu gəlişi
Ana torpaq dərhal duyur.
Yer üzündə bulaq duyur,
Göy üzündə qartal duyur.
Bax! Buludlar səpələnmiş
Soyuq göyün qucağına.
Yox, dəstəylə axıb gəlir
Bu baharın qabağına.
Külək əsir... Qız söyüdlər
Şiddət ilə yırgalanır.
Boz küləyin nəfəsiylə
Tozlu saçı dalğalanır.
Yox, söyüdlər oynamazlar
Yamaclarda, ətəklərdə.
Bu gəlişin sevincilə
Rəqs edirlər küləklər də.
Bahar gəlir!
Qarlı qışı
Fikir yaman aparmışdır.
Boz dağların dik sinəsi
Fərəhindən qabarmışdır.
Bulaqlar da gözlərindən
Sevinc yaşını axıdırlar.
Soyuq qışın toxuduğu
Ağ köynəyi dağıdırlar.

Qartal qonan dərələr də
Genişlənir sanki bir az.
Qapısını tamam açır,
Salam, ay yaz!
Salam, ay yaz!
Sən qulaq as boz qartalın
Səsindəki əzəmətə!
O baharın gəlişini
Müjdə verir təbiətə!
Gözün aydın, ana torpaq,
Od ürəkli bahar gəlir.
Qızıl saçlı, çinar boylu,
Göy köynəkli bahar gəlir!

1974.

YENƏ DƏ...

Yenə də bahar gəlir,
Səlləri-sularıyla.
Yenə də bahar gəlir,
Qaynar duyğularıyla.
Yenə də bahar gəlir,
Təzə çiçəklərlə.
Yenə də bahar gəlir,
Çaxan şimşəklərlə.
Yox!
Yaylım atəşidir,
Çaxanlar şimşək deyil!
Bahar səngərdə qışa
Atəş açır elə bil.
Qarlı qış da baharı
Uzaqdan gələn görüb,
Odlu baxışlarıyla
Üfüqü silən görüb,
Dağlara çəkilir.
Yox!

Bir təbil çaldırır qış.
Bahara təslim olub
Ağ bayraq qaldırır qış.
Ancaq çox ağır gəlir
Qışa təslim olmağı.
Göz yaşları dağlardan
Axır üzünü aşağı.
Yaşa bahar!

Yaşa sən,
Yaşa məharətinlə,
Yaşa əzəmətinlə,
Yaşa şeiriyətinlə!
Sənin gəlişin ilə
Torpaqlar da oyanır,
Ağaclar da oyanır,
Bulaqlar da oyanır.
Durnalar haradansa
Qayıdır qatar-qatar.
Vidadinin,
Vaqifin
Misralarına oxşar.
Mən istərəm dünyaya
Tərəvət gətirəsən,
Qədəmləri uğurlu
Səadət gətirəsən!
Mənim bu niyyətimi
Bütün xalqlar xoşlasın.
İl qışda yox, baharda
Təntənəylə başlasın!

1967.

BAHAR MAHNILARI

Mahnı olub anamızın
Beşik üstündə laylası da!
Mahnı olub atamızın
Döyüş vaxtı havası da!

Mahnı ilə uyumuşuq,
Mahnı ilə dirçəlmişik.
Mahnı ilə işləmişik,
Mahnı ilə dincəlmişik...
Sənsə... Deyən doymayıbsan
Mahnıların mənasından.
Bəli! Yənə mahnı keçir
Xəyalının dünyasından...
Qamçısından alov qopan
Şimşəklərin şaqqıltısı,
Bir-birindən ayrılmayan
Durnaların qaqqıltısı,
Ağ çınqıllı qayalardan
Bulaqların çağlaması,
Boz yaylıqlı buludların
Sevincindən ağlaması,
Hayqırışan qartalların
Ənginliklər diləməsi,
Yaşıl taclı təpələrdə
Qoyunların mələməsi,
Sahillərdə Məcnun saçlı
Söyüdlərin xışıltısı,
Güldən təmiz məhəbbətlə
Sevənlərin pıçıltısı,
Tarlalarda addımlayan
Maşınların təntənəsi,
Qəlbi azad, fikri azad
İnsanların qəhqəhəsi,
Hələ nələr... hələ nələr...
Mahnı deyil, dost, nədir bəs?
Bahar çağına ana yurdda
Bir mahnıdır hər gözəl səs...

1965.

QARANQUŞ GƏLİB

Xoş gəlibsən, qaranquş,
Qon bağa, qon çəmənə!
Sən bahar gətiribsən
Qanadında Vətənə.
Yox! Vətən özü səni
Gətirib qucağına.
Sən dözə bilməyibsən
Vətənin fərağına...
İndi göz! İstəyirsən
Yuva tik pəncərəmdə.
Bax! Açıqdır üzünə
Qapım da, pəncərəm də...
Göz! Sən gözəl baharın
Bəzəyisən, qaranquş!
Mən deyərdim quşların
Göyçəyisən, qaranquş!
Göz! Mən öz qələmimlə
Sülh yazıram dünyada.
Sən isə qanadınla
Sülh yazırsan havada...
Göz! Min nemətə dönsün
Yerdə günəşin nuru.
Güllər açsın tər-təzə,
Sular axsın dum-duru...
Göz! Pambıq tarlaları
Uzansın zolaq-zolaq...
Budaqlarda meyvələr
Alışsın çıraq-çıraq...
Göz! Saralan sünbüllər
Ağır başını əysin.
Qanadına nə güllə,
Nə də ildırım dəysin!

Göz! Dolaşaq dünyanı
Diyar-diyar, qaranquş!
Mən azadlıq aparım,
Sən də bahar, qaranquş!

1965.

QÖNÇƏLƏR

Necə də gözəlsiniz
Qönçələr, ay qönçələr!
Düymələri şehlilər,
Saplaqları incələr!
Hələ açılmamışdır
Yaraşlıq çətriniz.
Hələ yayılmamışdır
Təravətli ətriniz.
Yaxşı açılmamışdır,
Təbiət yuxuludur.
Yazdan qabaq açılmaq
Bəlkə də qorxuludur.
Mənim də arzularım
Təzə-tər qönçələrdi.
Səngərlərdə döyüşər,
Könlümdə dincələrdi.
Arabir vaxtsız gəlir
Axı qar da, sazaq da.
Hələ pardaxlanmamış
Qönçə donur budaqda.
Nə zaman tufan keçdi
Vətən torpaqlarından,
Həyəcanlı könlümün
Təzə budaqlarından,

Soyuq daşlar üstünə
Töküldü arzularım.
Bir ümidim yaşadı,
Bir də ki, yazılarım.
Duyğularım dinəndə
Mənim yazılarımda,
Təzədən qönçələndi
Mənim arzularım da!
İndi o qönçələri
Qoruyuram xətdən.
Buz nəfəsli tufandan,
Od baxışlı nəzərdən...
Hələ qoruyacağam
Tufan yatana qədər.
Könlümün dilədiyi
Günə çatana qədər...

1974.

YARAŞIR

Yağış da, günəş də, çən də, şimşək də
Təntənəylə gələn yaza yaraşır!
Sədəf də, çanaq da, sim də, köynək də
Nəğməsi çağlayan saza yaraşır!

İlhama sığınır yaradan insan,
Bəstəkara royal, rəssama kətan –
Sənət dünyasında zinətdir, inan,
Bəs şairə necə? Masa yaraşır!

Qoca əsasla ortağ kimidir,
Yolda oyuncaqlı uşaq kimidir.
Yox! Bardan əyilən budaq kimidir,
Ləngərli qəddinə əsa yaraşır!

Unutma kəsdiyən duzu-çörəyi,
Dostu sevindirər dostun köməyi,
Yandırır-yaxsa da nazik ürəyi,
Etibar çörəyə-duza yaraşır!

Oğlan ağır gündə girər meydana,
Meyil saldığı qız düşər həycana...
Deyirlər məğrurluq igid oğlana,
İncəlik mehriban qıza yaraşır!

Qəlbində soyusa həvəs, incimə,
Həyat yaradacaq əvəz, incimə...
Bir gözəl nazlansa, əbəs incimə,
Gözəllik özü də naza yaraşır!

Diləkdən-diləyə qonanda könül,
Müqtədir əllərlə açılır müşkül...
Vətənə-zəmidə saralan sünbül,
Tarlada ağaran qoza yaraşır!

Ömrün bəhrəsidir hər doğma sərvət,
Hər müqəddəs arzu, hər dərin hikmət...
Vardır az tapılan gövhərdə qiymət,
Yüksək qiymət almaq aza yaraşır!

1976.

BAHAR YAĞIŞI

Göydən şıdırğı yağış
Qıyıq-qıyıq tökülür.
Yerdə şux çiçəklərin
Zərif boynu bükülür...
Yazın rayihəsilə
Xumarlanır çiçəklər.
Sığal çəkən yelilə
Tumarlanır çiçəklər.

Birdən od səpələyir
İldırım çaxa-çaxa.
Gözü yaşlı çiçəklər
Titrəyir qorxa-qorxa.
Torpaq minnətdarlıqla
Yağışı udur, udur.
Bilir tərəvəti də,
Bərəkəti də sudur!
Küləkli yağış altda
Dumanlar da qaçışır,
Sürülər də qaçışır,
İnsanlar da qaçışır.
Torpaq hara gedəcək?
Udur, udur yağışdan.
Leysanda qorunmaqçın
Çətir tutur yağışdan.
Fəqət göy mirvarilər
Səpələyir çöllərə.
Gələcək bol məhsuldan
Müjdə verir ellərə...
Qurşağını boyayır
Qarı nənə üfüqdə.
Əlvan rənglər dəyişir
Dönə-dönə üfüqdə.
Dan yeri qızardıqca
Təbəssümlü dodaq tək,
Göyün üzü ağarır
Yazılmamış varaq tək.
Boynubükük çiçəklər
Qaldırır başlarını.
İpək ləçəkləriylə
Silir göz yaşlarını.
Yağış yuyur, aparır
Küləklərin tozunu.

Şirin bara döndərir
Tumurcuqda arzunu.
Yenə həyat qaynayır
Təpələrdə, düzlərdə.
Büllur damcılar isə
Nura dönür gözlərdə...

1978.

GÖY QURŞAĞI

Yağış kəsir. Üfün
Neçə rəngdə çətri var.
Duyursan yerdə, göydə
Təzə çiçək ətri var.
Göy qurşağı yenə də
Bəzəyir göyü, yeri.
Başım üstə uzanan
Zolağının hər biri
Yaralı döyüşçünün
Köynəyinə bənzəyir.
Yox! Yox! Tovuz quşunun
Lələyinə bənzəyir.
Elə bil ki, toyudur
Yaraşlıq xilqətin.
Elə bil ki, mehriban
Anamız təbiətin
Nə qədər rəngi varsa,
Üfüqdə cəmlənibdir.
Yağan yağışdan deyən
Günəş də nəmlənibdir.
Zənn etmə ki, o indi
Bir sünbül dəstəsidir.
Yox, yağışda yuyulmuş
Qızılgül dəstəsidir.

Göy qurşağı üstündə
Dayanmışdır dənizin.
Mən baxıram, yadıma
Urmiyyənin, Təbrizin
Şəfəqlərdə yuyulan
Səhər çağları düşür,
Üzüm bağları düşür,
Badam bağları düşür.
Yada düşür Səhəndin,
Savalanın zirvəsi.
Qərənfilli, laləli
Qaradağın sinəsi...
Xəyalında dünyanı
Daşyan nənələrin,
Gələcək həsrətiylə
Yaşayan nənələrin,
Qəlbinin telləriylə
Tikdiyi, bağladığı,
Sevimli övladına
Yadigar saxladığı
Min rəngli, min naxışlı
Boxçalar düşür yada.
Çiçəkləri sayrısan
Bağçalar düşür yada.
Tarla, neylə, qavalla
Qız evinə yollanan,
Neçə ipək qotazı
Dörd yanından sallanan,
Qəndli, noğullu, şamlı
Xonçalar düşür yada,
Əlvən sinəsi meydan
Xalçalar düşür yada.
Sonra yada salıram
Boy atdığım şəhəri.

Azadlığın carçısı
Milyonlarla əsgəri...
Dağların yaxasında
Görünən səngərləri,
Al-yaşıl alovlara
Bürünən səngərləri.
Dalğaları kükrəyən
İnqilab anlarını,
Şəhidlərin torpağı
Qızardan qanlarını.
Yenə döyüş var üstə
Yaralı torpaqların.
Qaranlıq zindanda da
Döyüşən dustaqların
Dodaqları qurumuş
Gül yarpağı kimidir.
Qan – qançır bədənləri
Göy qurşağı kimidir.
Yanıram... Göy qurşağı
Su səpməyir oduma.
Mən o göy qurşağına
Baxa-baxa, yadıma
Döyüş meydanındakı
Dərələr, yollar düşür.
Gələcəyə uzanan
Günəşli yollar düşür...

1972.

TİMSAL

Günəş çıxır...
Boz üfüqdə
Öz içindən yana-yana,
Şəfəqləri dağ başına,
Dəniz üstə qona-qona...

Günəş batır...

Sabah çıxıb

Təbiəti yaşatmaqçın.

İnsanlığı yaşatmaqçın,

Məhəbbəti yaşatmaqçın.

Axı daim o yanmasa,

Nə yaşadar, nə yaşayar.

Özü günəş ola-ola,

Quruca bir ad daşayar.

Kainatın özü əgər

Günəş qədər alışsaydı,

Öz yerində öz odunun

Alovuna qarışsaydı,

Səhər axşam yana-yana

Qaralaraq kül olardı.

Özü dərin, sirri dərin

Kainatdan nə qalardı?

Yox!

Günəşi kül olmaqdan

Saxlayan da məhəbbətdir!

Yerə, göyə sığışmayan

Qüdsiyyətdir!

Ülviyyətdir!

Bəli! Mən də baxa-baxa

Cəlalına göyün, yerin,

Düşünürəm aram-aram,

Düşünürəm dərin-dərin;

İnsanların ürəyi də

O günəşə bənzəyəydi.

Öz oduyla insanlığın

Tarixini bəzəyəydi!..

1966.

BƏNÖVŞƏ

Bahar təzə gəlib, nə tez çıxırsan,

Dolub ətrin ilə dərə, bənövşə!

Büküb öz boynunu hara baxırsan,

Göz istər hüsnünü görə, bənövşə!

Niyə pərişandır de halın sənin,

Rəngin avazıyıb, gözün nəmlənib.

Yox, yox, sən xoşbəxtsən, doğma vətənin

Bütün rayihəsi səndə cəmlənib!

Hər gözəl rayihə, hər məsum baxış

Mənalı töhfədir insan nəslinə.

Deyirəm yerdə sən, göydə qaranquş

Müjdəçi yarandız bahar fəslinə.

Kəpənək qanadlı baharın mehi

Açır sığallayır qırıqlarını.

Məhəbbətlə içib səhərki şəhi

Yerdən ayırmırsan baxışlarını...

Bildim! Sən qorxursan ana torpağın

İsti qucağından uzaq düşsən.

Güllər səltənəti doğma oylağın

Gözəl güllərindən iraq düşsən.

Mənsə ayrılmışam öz vətənimdən,

Gözlərim yenə də o yerə baxır.

Yanıram, bənövşə, tunc bədənimdən

Yayda da, qışda da tüstülər qalxır.

Bil ki, yaratdığım min-min sətrimlə

Qitə dəniziyəm, dağ meşəsiyəm!

Sənətkar nəfəsli gözəl ətrimlə

Mən də öz yurdumun bənövşəsiyəm!

Deyirəm təzədən görünəydim, ah!
Əziz vətənimin yaxasında mən.
Bayram paltarına bürünəydim, ah!
Vətən güllərinin sırasında mən...

1970.

BULAĞIN NƏĞMƏSİ

Yaz gəlmiş, kolların dibində bitən
Bənövşə ətrini saçandan bəri.
Yarpızlı bulağın üstünə gedən
Tək cığır açılmış haçandan bəri.

Günəşli havada sevinir bulaq,
O qış mövsümündə tənha qalıbdır.
– İnsan haradasan? – deyibdir, ancaq
Həsərət mahnısını bəmdə çalıbdır.

İndisə qaynayır, daşır, çağlayır,
Yazın havasını zildə çalır o.
Sevincdən gah gülür, gah da ağlayır,
Sanki gələn yazdan ilham alır o.

Bulaq nəğməlidir dodaqlar kimi,
Adına nəğməkar deyir insanlar.
O bulaq başında qonaqlar kimi
Halal çörəyini yeyir insanlar.

Sonra dizlərini dirəyib yerə
Buzlu sularından içir doyunca.
Bəlkə ağrıyaya başı bir kərə,
Yorğunluq duymaya ömrü boyunca.

– 222 –

Ayna bulaqların dərədə, dağda
Səsi bir-birinə qarışır indi.
Bulaqlar tərənə deyir yaz haqda
Sanki bir-birilə yarışır indi.

Gəlin, şair dostlar, çağlayaq biz də,
Yaza mahnı desin şeirin bulağı.
Könül dəftərini yoxlayaq biz də,
Hələ ağ qalmışdır neçə varağı.

Gəlin! Açılmışdır səmanın üzü,
Bəxtiyar şairin öz baxtı təki.
Məhəbbətlə dolu ilhamın gözü
Necə də qaynardır yaz vaxtı təki.

Günəş yerə-göyə yayır hararət,
Odlu görkəmilə nəyi andırır?
Sanki yol gözləyən ana təbiət
Yazın şərəfinə tonqal yandırır.

Gəlin! Lalələri qaldırır çəmən,
Öz ürəyimizi yandıraq biz də.
Yazın dostu olan anamız vətən
Öz əksini görsün hər odlu sözdə...

1978.

LALƏNİN SİRRİ

Güllə dolu yazın oğlan çağında
Buludda gah çıxır, gah batır günəş.
Gözün təbiətə heyran çağında
Kimə, nəyə görə naz satır günəş.

– 223 –

Lalə mat-mat baxır günəşsiz göyə,
Sonrasa yuyunur soyuq tərində.
Utanır, qızarır... Deyir mən niyə
Bir günəş olmadım yaylaq yerində.

Hüsnünə aldanma allı lalənin,
Bayram bir aləmdir, matəm bir aləm.
Qırmızı geyinən xallı lalənin
Əynində bayramdır, bağrında matəm.

1978.

ÇİÇƏKLƏR

Doğma torpaqlara nazlı bahardan
Qiyətli töhfədir təzə çiçəklər.
Sanki Şah dağından, sanki Qoşqardan
Əziz qonaq gəlib bizə çiçəklər.

Küləklər nəğməli neyə bənzəyir,
Çəmənlər ulduzlu göyə bənzəyir...
Sənə də deyimmi nəyə bənzəyir,
Təbəssümlə dolu gözə, – çiçəklər!

Amandır, üzərsən, yaxına getmə,
Xumar lalələrin tağına getmə!
Necə də yanırırlar! Yanğına getmə,
Sanki alov salıb düzə çiçəklər...

Hardasan ay bulud, göndər yağışı,
Narın yox, leysana döndər yağışı.
Bəli, asimandan əndər yağışı,
Qoy qalxsın topuqdan dizə çiçəklər!

Ay dost! Öndə yeri, arxalarda yox,
Qartalın uçuşu qarğalarda yox...
Kaş zəhmətdən qaçan yaxalarda yox,
Qabarlı əllərdə gəzə çiçəklər!

Dünya nə qaranlıq, nə də dar deyil,
Hayıf başdan-başa bir gülzar deyil.
İstərəm, zəhərli bombalar deyil,
Çiçəklər səpilə ərzə, çiçəklər!

1964.

ƏTİR

Ətir var otdan gəlir,
Ətir var güldən gəlir.
Ətir var mehdən gəlir,
Ətir var teldən gəlir.
Düzdür, hər gözəl ətir
Öz nadir nəfəsiylə
Yaratmaq çağrışıyla,
Yaşatmaq həvəsiylə
Dincəldir, təzələyir
Yorulmuş xəyalları.
Duruldur, şadlandırır
Pərişan əhvalları.
Ancaq adi bir külək
Sellər-sular axıdır.
Nə qədər gözəl ətri
Hara gəldi dağıdır.
Neçə ətrin ömrünü
Gəlişiyə gödəldir.
Odur ki, zəhmət ətri
Hər ətirdən gözəldir.

O dözüür istiyə də,
O dözüür küləyə də,
O dözüür yağışa da,
O dözüür şimşəyə də.
Tufanlar içində də
Nə dağılır, nə gedir.
Xarüqələr yaradan
İnsanı xoşbəxt edir!
Daim halal əməyin
Nəfəsində yaşayır.
Hər şeydən dadlı olan
Bəhrəsində yaşayır.
O yaşayır insanın
Kamında, muradında.
Bəşəri yüksəklərə
Qaldırır qanadında...

1978.

GÜL ƏTRİ

Bahardır. Açırım pəncərələri
Sanıram otaqdan gül ətri gəlir.
Nə xoşdur Vətənin mənzərələri,
Anamız torpaqdan gül ətri gəlir.

Mən yenə bahara şeir yazıram,
Nə yazsam, ürəyim deyir, yazıram.
Baharın hüsnüdür ətir, yazıram,
Qələmdən-varaqdan gül ətri gəlir.

Bulaq duru göldür, ləpə yarpızlar,
İstər qüdsiyyəti öpə yarpızlar...
Mehlə darandıqca körpə yarpızlar,
Nəğməli bulaqdan gül ətri gəlir.

Sürülər, naxırlar qalxır yaylağa,
Maşınlar qatarla axır yaylağa,
Aran həsrət ilə baxır yaylağa,
Qonaqlı yaylaqdan gül ətri gəlir.

Günəş də baharı salama gəlir,
Durnalar düzülüb nizama gəlir,
Fəhlə də, kəndli də ilhama gəlir,
Çəkicdən, oraqdan gül ətri gəlir.

Gözəldir buludlar halqalananda,
Gəmilər sulara yırğalananda...
Başları üstündə dalğalananda
Ucalan bayraqdan gül ətri gəlir.

Yarpaq da, çiçək də, budaq da gülür,
Qoca da, cavan da, uşaq da gülür,
Gözlərdə dolaşan marağ da gülür,
Gülüslü dodaqdan gül ətri gəlir.

Sanki ətirlidir od da, atəş də,
Samur da, Araz da, Kür də, Viləş də!
Ətirle yoğrulub sanki günəş də,
Yaxından, uzaqdan gül ətri gəlir...

1972.

QUŞLARIN MAHNISI

Pəncərəm açıqdır. Bir az kənarda
Mehriban mahnılı quşlar oxuyur.
Sanki baxışları gülən baharda
Ağaclar oxuyur, daşlar oxuyur.

Şair məhəbbətim, şair həvəsim
Könlümdə dil açır mahnı yerinə.
Xəzərin nəfəsi, mənim nəfəsim
Otaqda qarışır biri-birinə.

Deyirəm mahnılı quşlar bəlkə də
Dünyanın birinci bəstəkarıdır.
Neçə məmləkətdə, neçə ölkədə
Hər xalqın özünün nəğməkarıdır!

Nə zaman istəsə düzülür səfə,
Yolu çöllər üstü, dağlar başıdır.
Axı yer üzündə quşlar ilk dəfə
Bütün ölkələrin vətəndaşıdır!

Padşahlar, hakimlər dilənçi kimi
Əl açır torpağa, pula, şöhrətə.
Çörək qəhətlikdə bölünən kimi
Bu dünya ayrılıb neçə qismətə.

Bəli! Sədd düşübdür kiçik bir çaya,
Bir dağ sərhəd ilə haçalanıbdır.
İnsanı dünyaya gətirən dünya
İnsanın əlilə parçalanıbdır.

Deyirəm dünyada hicran nəfəsli
Nə sərhəd, nə çəpər, nə hasar ola.
İnsanın ürəyi eşqli, həvəsli,
Həyatı həmişə bəxtiyar ola!

Nəğmələr səslənə güllə yerinə,
Mərmilər nə fəryad, nə hay qopara.
İnsanlar dünyada biri-birinə
Məhəbbət, ehtiram, mahnı apara...

1970.

DURNALAR QAYIDIR

Durnalar qayıdır... Qulaq asıram
Göydə şimşəklərin şaqqıltısına.
Durna lələyiylə nəğmə yazıram
Durna qatarının qaqqıltısına.

Sən, ay işığında dinlə havanı,
Gör durna qatarı necə oxuyur.
Nəğməylə bəzəsin deyə səmanı
Yorulmuş durnalar gecə oxuyur.

Durnalar gedəndə, ana torpaqda
Gözəl lələyini qoyub getmişdi.
Yox! Yox! Yarandığı doğma oylaqda
İsti ürəyini qoyub getmişdi.

Vətən diyarına vurğun durnalar
İndi ürəyinin dalınca gəlir.
Həsətli durnalar, yorğun durnalar
Sonuncu nəfəsi qalınca gəlir.

Durnalar qayıdır, soyuq çağlara
Günəşli günlərdən xəbər gətirir.
Durnalar qayıdır, barsız bağlara
Bitib-tükənməyən bəhər gətirir.

Durnalar qayıdır, qarlı dağlara
Qızıl şəfəqlərdən çələng gətirir.
Durnalar qayıdır, buz bulaqlara
Ürəklərə yatan ahəng gətirir.

Durnalar qayıdır, neçə insana
Bahar tərəvətli gülüş gətirir.
Durnalar qayıdır, neçə cavana
Aylı gecələrdə görüş gətirir.

– 229 –

– 228 –

Durnalar qayıdır, qışda soyunan
Çılpaq ağaclara paltar gətirir.
Durnalar qayıdır, şehlə yuyunan
Yerlərə, göylərə bahar gətirir.

Fəraqda yaşayan insanlar da kaş
Qayıda biləydi öz diyarına.
Gözlərindən axan iki damla yaş
Bir “vüsal” yazaydı söz baharına...

1971.

ZANBAQ

Uşaqdım. Kəndimizdə
Mən gəzməyə çıxardım.
Bağlarda, bağçalarda
Zanbaqlara baxardım.
Qarşımda yarpaqları
Yanardı çıraq kimi.
Ayırıb öz ağzını
Südəmər uşaq kimi,
İştahla Savalanın
Havasını udardı.
Torpaqdan da, sudan da,
Günəşdən də dadardı.
Mən dərərdim zanbağı,
Əlimlə oxşayardım.
O bahar nişanını
Yaxamda daşıyardım.
Böyüdüm, kəndimizdə
Min işə yaradım mən.
Hər şeydə baxışımla
Bir mənə aradım mən.

– 230 –

Bildim ətirli zanbaq
Adicə çiçək deyil.
Yaşıl saçlı bahara
Sadəcə bəzək deyil.
Gözəl bir piyalədir,
Baharda dolur ancaq.
İçində isti şəfəq,
Soyuq şəh olur ancaq.
Axı, bütün insanlar
Hər il bahar gələndə,
Üfüqlərin qırmızı
Dodaqları güləndə,
Piyalə qaldırırlar
Baharın sağlığına,
Süfrələrə ilk gələn
Novbarın sağlığına!
Bahar da borclu qalmır,
Qədəhini doldurur.
Bəşərin sağlığına
Zanbağını qaldırır!
Gətirir diyar-diyar
Tərəvət, sevinc, büsat.
Diləyir adamlara
Böl ruzu, uzun həyat...

1968.

KƏNDİMİZİN YOLU

Mən sevirəm, a dostlar,
Kəndimizin yolunu.
Öz qolum sanıram mən
O yolun hər qolunu...

– 231 –

O yolu yağış yuyar,
Qar basar, qrov örtər.
O yol kəsilməz bir an,
Yenə baş alıb gedər...
Bahar çağı bu yola
Yaşıl asfalt salınır.
Hər kolun üzərində
Bir tərənə çalınır.
O yolun daş sinəsi
Fərəhindən qabarır.
Kəndimi neçə-neçə
Məclislərə aparır...
Gənclərimiz nəğməylə
Dağı-daşı oyadır.
Burdan tələbə gedir,
Bura alim qayıdır.
Yay zamanı bu yolda
Azad quşlar oxuyur.
Günəş öz əllərilə
Qızıl kəmər toxuyur.
Sağda-solda saralan
Zəmilər işıldayır.
Dənə dolan sünbüllər
Mahnılar pıçıldayır...
Payız vaxtı bu yolda
Uzanır toy karvanı.
Əbədi birləşdirir
Neçə-neçə cavanı...
Al örpəkli maşınlar
Nizamla qatarlanırlar.
Qocalar cavanlaşır,
Cavanlar vüqarlanırlar...

Qış fəslində bu yolu
Quşbaşı qar bəzəyir.
Bu yolun sağ-solu
Süd gölünə bənzəyir...
Yox! Yox! Güzgüyə dönür
Buzluqların sinəsi.
Qələbəni, nöqsanı
Əks edir hər zərrəsi.
O gəzir bu dünyanı,
Gözəlləşir gözümdə.
O yol ilə bərabər
Böyüyürəm özüm də!
Neçə qayalı dağın
Ətəyindən keçir o.
Azadlıq diləyinin
Ürəyindən keçir o.
Neçə kənddən adlayır,
Neçə şəhərdən ötür.
Neçə meydanda gəzir,
Neçə səngərdən ötür...
Neçə xalqın övladı
Gəlir, çıxır qarşıma.
Gözləri salam deyir
Torpağıma, daşığıma...

1970.

ZƏMİLƏR

Zəmilərin arasıyla
Mən gəzirəm baxa-baxa.
Külək əsir, sünbüllərsə
Nəğmə deyir dalğa-dalğa.

Bu zəmilər sarı güllü
Süfrəsidir təbiətin.
Qonağısa övladıdır
Hər diyarın, hər millətin!
Yox, süfrəsi deyildir o
Bu inadlı təbiətin.
Qarlı qışda, isti yayda
Bəhrəsidir min zəhmətin!
Hər sünbülün qızıl dəni
İsti bir tər giləsidir.
Bir də insan gözlərinin
Hərərətli şöləsidir.
İnsan təri!

İnsan təri!

Sən günəşə düşsən əgər,
Alovlanan qığılımlar
Tər çiçəkli yaza dönər.
Odur, odur sünbüllər də
Vüqar ilə qalxıb göyə,
Fərəhlənir...

Saplağına

İnsan təri dəymiş deyər.
Mən baxıram...

Külək dolur

Saçıma da, boynuma da,
Sarı buğda çörəyinin
Ətri gəlir burnuma da.
Mən baxıram...

Sünbülləri

Qucaqlayıb öpürəm də.
Az qalırım sevincimdən
Dəniz olub köpürəm də.

Mən baxıram!

Düşünürəm!

İnsanların cəsarəti,
İnsanların dəyanəti,
İnsanların səadəti,
Nə bombalı təyyarələr,
Nə də toplu gəmilərdir.
Dalğalanan zəmilərdir,
Dalğalanan zəmilərdir!

1965.

YAYLAQ

Daha qocalıbsan, dağ yatağındır,
Güllü çəmənliklər yorğanın, yaylaq!
Qar yatan zirvələr ağ papağındır,
Dumanlı qayalar qəlyanın, yaylaq!

Döşlər cığırlardan mirvari düzər,
Aşığın yazdığı qoşmaya bənzər...
Qabda su axtarar, daşda duz gəzər
Cüyürün, maralın, ceyranın, yaylaq!

Bir içimlik suyun dəryaya dəyər,
Bir parça buludun tayaya dəyər.
İsti yay günündə dünyaya dəyər
Nehrədən süzülən ayranın, yaylaq!

Çiçəklər olsa da sənin bəzəyin,
Bil ki, insanlardır canlı çiçəyin!
Bir dastan deyilmi qarğı tütəyin?
Hələ yazılmayıb dastanın, yaylaq!

Hanı sürüsüylə örüşə çıxan,
Xallı pələnglərlə döyüşə çıxan,
Gecə ay doğanda görüşə çıxan
Çiyini yapıncılı çobanın, yaylaq?

Sinəndə nə od var, nə də ki, ocaq,
Nə köçəri qalıb, nə də ki, qonaq...
Kövrəlik, ağlayır yarpızlı bulaq,
İndi yalnız mənəm mehmanın, yaylaq!

1967.

BAL ARISI

Gah istidə, gah küləkdə, gah da çəndə
Nə qədər şən yaradırıq sən də, mən də!
Sən muumlardan toxuyursan, mən sözlərdən,
Sən nurlardan isinirsən, mən hisslərdən.
Sən gündüzlər toxuyursan, mən axşamlar.
Sənin, mənim dostumuzdur mərd adamlar.
Sən harada toxuyursan? Pətəklərdə!
Mən başlarda, sinirlərdə, ürəklərdə!
Sən həmişə dolaşaraq dağ-dərəni,
Çiçəklərdən toplayırsan öz şirəni...
Mən hər şeydən yığa-yığa öz mayamı,
Neçə rəngdən yaradıram söz dünyamı.
Sən də, mən də insanlarçın yaşayırıq,
İnsanların diləyini daşıyıyıq.
Sən nə zaman öz şanıni yetirirsən,
Həyatdakı vəzifəni bitirirsən.
Mənim isə yaradandan sonra başlar
Ürəyimdə hər həyəcan, hər intizar...

– 236 –

Dinləyirəm hər ürəyi, beyini mən,
Gözləyirəm insanların rəyini mən.
Kim deyər sən bacardıqca çalışmırsan,
Fəqət dünya işlərinə qarışmırsan.
Ah, bəlkə də sən bəxtiyar yaşayırsan,
Nə nisgilli, nə intizar yaşayırsan.
Mənsə daim carçısıyam insanların,
Taleyinə cavabdehəm milyonların!

1973.

BÜLBÜL

Oxuyursan nə zamandır,
Nə deyirsən gülə, bülbül?
Sarı köksün bir dastandır,
Açılmamış hələ, bülbül.

Sən – gül! – dedin kəlməbaşı,
Düyünləndi gülün qaşı,
Gözlərinin odlu yaşı
Axdı gilə-gilə, bülbül.

Tikan səni yaraladı,
Dik sinəni paraladı,
Sevgilindən araladı,
Ömrün döndü yelə, bülbül.

Gül tapmadı əvəzini,
Nəğmə deyən həvəsini.
Duydu yanan nəfəsini,
Bağlar gəldi dilə, bülbül.

– 237 –

Sən yaşadın timsal kimi,
Şirin-acı vüsal kimi.
Qanadlanan xəyal kimi
Uçdun ildən-ilə, bülbül.

Tarzən* yaşa dolan zaman,
Öz tarını çalan zaman,
Dərin fikrə dalan zaman,
Gəlib qondun telə, bülbül.

Şən mahnında dinəndə sən,
Bəstəkara dönəndə sən,
Buta üstə enəndə sən,
Səsin qalxır zilə, bülbül.

Sənsən sevgi yorğunu da,
Yaşıl bahar vurğunu da!
Sən qarşıla çovğunu da
Daim gülə-gülə, bülbül!

Sən güldən tut, mən qələmdən,
Nə nurdan doy, nə şəbnəmdən.
İstəyirəm hər nəğməmdən
Sənin səsin gələ, bülbül...

Yerdən göyə köçsək də biz,
Masabəyi seçsək də biz,
Meyi ayda içsək də biz,
Sən gərəksən elə, bülbül.

1977.

TURAC

Həm aranda, həm yaylaqda
Sən quşların gözəlisən!
Füzulinin ağ varaqda
Yazılmamış qəzəlisən!

Dolaşdığın talalarda
Dan yerinin mehi vardır.
Oxuduğun tarlalarda
Yazın-qışın şəhi vardır!

Vətən geniş, hava aydın,
İstədiyini yerdə oxu!
Nəğməkardır sənin adın,
Bir də dillən, bir də oxu!

Kim istəyər gələnlə
Azadlıqda sənə dəysin?
Qanadını dələnlə
Sənə deyil, mənə dəysin!

Göz diksə də ənginlərə
Uça bilməz qanadsızlar.
Həyatdakı çətinlərə
Qalib gəlməz inadsızlar.

Oxu! Yanan ocaqlarda
Xırdalanma kabab kimi.
Mahnıların dodaqlarda
Sətirlənsin kitab kimi...

1978.

* Ə.Haqqverdiyevin "Qoca tarzən" hekayəsindəki tarzənə işarədir.

KƏKLİK

Boş dolanma orda-burda
Ana kəklik, bala kəklik!
Naxışlar sal xırda-xırda
Daş kəsəkli yola, kəklik!

Sev dağların, dərələrin
Əlvan-əlvan güllərini.
Yanıdakı fərələrin
Bozlarını, çillərini...

Xınalıdır ayaqların
Yaraşığı gəlin kimi.
Nəğməlidir oylaqların
Musiqili dilin kimi.

Hanı şimşək! Dağdan aşa
Şaqqıldaya-şaqkıldaya.
Sən səkəsən daşdan-daşa
Qaqqıldaya-qaqqıldaya.

Qarşısında yerə əyər
İnsanları gözəlliyin.
Dünyamızda azdır mægər
Qurbanları gözəlliyin?

Böyüksə də ana torpaq,
Yuvan kiçik, yolun sərtidir.
Gözlə! Tora düşmə ancaq,
Tora düşmək yaman dərddir...

1978.

FƏSİLLƏRİN SÖHBƏTİ

Fəsillər arasında
Hər fəslin öz yeri var.
Dildə-ağızda gəzən
Nəğməsi var, şeiri var.
Deyirlər ki, illərin
Övlədidir fəsillər.
Deyirlər ki, illərin
Qanadadır fəsillər.
Hər qanadın rəngi var,
Hər övladın adı var.
Məhsulunun, barının
Başqa-başqa dadı var.
Yaz dedi ki, yamyaşıl
Köynək geyib, gəlirəm.
Şıdırğı yağışımla
Mahnı deyib gəlirəm.
Qayalardan adlayıb,
Dərələrdən keçirəm.
Lələli çəmənlərə
Məxmərdən don biçirəm.
Ayağım dəyən yerdə
Gül bitir, çiçək açır.
Bağlarda, bağçalarda
Gözəllik ürək açır.
Yay dedi: – Mən gələndə,
Yaxşı dəyir meyvələr.
Sallanan budaqları
Yerə əyir meyvələr.
Bulaqların başında
Neçə məclis yaranır.

Sarı saçlı zəmilər
Əsən mehlə daranır.
Payız dedi: – Mən gələn
Yollara yarpaq düşür.
Nəfəsi tengləşdirən
Bürkülər uzaq düşür.
Bağlar son meyvəsini
İnsanlara göndərir.
Hər budaq ətrafını
Bir süfrəyə döndərir.
Gözişləməz çöllərdə
Məhsul yığılır tamam.
Ulduzlu çətir açır
Başımız üstə axşam.
Qış dedi: – Mən gələndə
Bu sevimli torpağa,
Bir dinclik gətirirəm
Hər zəmiyə, hər bağa.
Sanmayın gecə-gündüz
Buz altda uyuyuram.
Dağı-düzü qarım
Şaxtadan qoruyuram.
Dağların, təpələrin
Qar basmış ətəyində
Al yanaqlı uşaqlar
Sürüşür xizəyində...
Dinlədim fəsilləri,
Baxdım neçə oylağa,
Dedim: – Yaraşıqsınız
Hamınız bu torpağa!

1976.

MEYVƏLƏR

Gözəl yay gələndə hərarətilə
Yarpaqlar içində dəyər meyvələr.
Siqləti, düzümü, bərəkətilə
Məğrur budaqları əyər meyvələr.

Meyvə var, söykənər uca budağa,
Sanma lal duruşu təkəbbürüdür.
Xeyr! O baş əyər doğma torpağa,
Minnətdar baxışı təşəkkürüdür.

Yerin ünsiyyətli insanı kimi
İşıqı kölgədən seçər meyvələr!
Göyün bərəkətli leysanı kimi
Şəfəq yağışı da içər meyvələr.

Deyirlər görməkçin deyildir ancaq,
Həm də öyrənməkçin yaramıdır göz.
Deyirlər sirlidir anamız torpaq,
Meyvəni qurd yeyər, insanısa söz...

Meyvənin nə dili, nə də ağzı var,
Dərdini-sirrini aç a birinə.
Bəlkə də könlündə neçə arzu var,
Bəs kimə danışsın bir dost yerinə?

Havada yellənər göy əllər tək
Kimisə, harasa yarpaq çağırar.
Sanki mehman sevən bu ellər tək
Zümrüd süfrəsinə qonaq çağırar...

İnsan dağ yanında dağa bənzəyər,
Gərək öz günəşi, öz qarı ola!
İnsan bağ yanında bağa bənzəyər,
Gərək öz havası, öz barı ola!

İnsan qüdrətlidir! Yananda ancaq
Tək söndürə bilməz közü içində.
Axı o dillidir, insandan qıraq
Gizli saxlamasın sözü içində!

Kim deyər o susub öz sirlərini
Yalnız sinəsinin oduna desin?
Ürək sirlərini, göz sirlərini
Gərək bir sınanmış dostuna desin!

Toyda da, yasda da insan insandır,
Kimin gülüşü yox, göz yaşı yoxdur?
Fəqət o insanın halı yamandır,
Dünyada bir yaxın sirdaşı yoxdur.

1978.

SƏHƏRİN GƏLMƏSİ

Neçə yerdən süzülür
Göyün qara köynəyi.
Sanki nə isə çəkir
İlmək üstədən ilməyi.
Səhər gəlir, harasa
Ayı ötürür, gəlir.
O, yerlərə, göylərə
Həyat gətirir, gəlir.

Səhər gəlir, ağarır
Kənd yolları toranda.
Təbiət təzələnir
Həm dağda, həm aranda.
Səhər gəlir, dünyanın
Gözəllik aynası tək.
Sevənin, sevilənin
Mehriban anası tək...
Mənsə yazı masamın
Dalındayam hər axşam.
Gözəl kəndimiz haqda
Nəğmə yaradır ilham.
Pəncərəmin dalında
Quşlar haray qoparır.
Xəyalım məni uzaq
Meşələrə aparır.
Şən quşlar özlərini
Budaqlara toxuyur.
Səhərin gəlməsinə
Şaqqaq nəğmə oxuyur.
Deyirəm ki, alagöz
Səhərin nəfəsiylə,
Deyirəm ki, bəstəkar
Quşların nəğməsiylə,
Yuxudan oyananda
Yaşılköynək guşələr,
Musiqi salonunu
Xatırladır meşələr.
Mikrafonu qayalar,
Səhnəsi də yamaclar!
Dinləyəni çiçəklər,
Çalanı da ağaclar!

Özüm iş otağında,
Qulaqlarım o səsdə.
Bir parça şəfəq düşür
Təzə şeirimün üstə.
Sanki mənə göstərir
Günəş öz qılığını.
Yox, yox, töhfə göndərir
Çəhrayı yaylığını.
Alnımda puçurlanan
İliq təri qurudam.
Sonra neçə gecəlik
Yorğunluğu unudam.

1978.

SƏNGƏRLİ QALA

Proloq

Səma açıq-aydın yaz səmasıdır,
Bu sahil, o da ki, Qız qalasıdır.
Elə bil kədərdən yoğrulubdur o,
Elə bil qəhərdən boğulubdur o.
O, öz tarixini başlayıb yenə,
Danışmaq istəyir deyəsən mənə.
Deyirəm ki, dayan! Gecikmişən sən,
Ölməz bir dastanda oxumuşam mən –
Sənin də başının fəlakətini,
Çılğın məhəbbətin aqibətini...
Bilirəm Xəzərdə axıb çağlayan,
Bir vaxt qurumaqdan onu saxlayan,
Gözə görünməyən göz yaşlarıdır,
Yosunlu daşların daş-qaşlarıdır...
Ancaq elə bilmə bu dünyada tək –
Sən dəhşət görmüsən. Yox, səndən də bərk
Qalalar vardır ki, min zillət görüb.
Hər bir divarını alovdan hörüb –
Dərdini gizləmiş hasar içində,
Susmuş, söz deməmiş vüqar içində.
– O hansı qaladır? Hardadır? Danış!
Deyə o boylanır sanki bir qarış...
– Düzdür, səndən xeyli uzaqdadır o,
Fəqət bu müqəddəs torpaqdadır o!
– Danış o qalanın fəlakətini,
Mən səndən öyrənim müsibətini...
Sanki qala məndən nəsə diləyir,
Yox, təkid eləyir, təkid eləyir...
– Yaxşı, qəmlisə də hekayəm bir az,
Sənə danışiram, sən də qulaq as!

I

Bəli, Təbrizdə də bir qala vardır,
Qabaran döşünə üfüqlər dardır.
Səndən də üç əsr kiçikdir yaşı,
Lakin səndən artıq dərd çəkib başı.
Adı da tarixdə Ərk qalasıdır.
Sanki qala deyil, dağ balasıdır!
Hələ o qalanı quran ustanın,
Sənətin fəvqündə duran ustanın,
Nə adı bəllidir, nə də məzarı.
Ancaq adsız ölən o sənətkarı
Hər gün o şəhərdə görür hər insan,
Görür o qalaya baxdığı zaman!
Həzin səsinə də eşidir bəlkə,
Qalanın yanında gəzən bir kölgə –
Bir varaq çevirib qəm dastanından,
Min şikayət edir öz zamanından...
Ancaq o qalasa durur vüqarla,
Başından buludlar keçir qatarla...
Qala! Canlı qala! Tarix səhnəsi!
Nisgilli, kədərli qanlı sinəsi
Yarıq-yarıq olmuş min zəlzələdən,
Odlu qasırğadan, qarlı çillədən...
Yenə sarsılmamış yerində fəqət,
Həyatda gördüyü nə qədər dəhşət
Dağ boyda əzmini titrətmiş yaman,
Gözündən daş-torpaq ələmiş, inan...
Qala! Doğma qala! Nəhəng bir kitab...
Dələk varaqlarda neçə inqilab –
Tarixi yazılıb...

Anamız Təbriz
Döyüşdə qalanda tənha, kimsəsiz,
Neçə qəhrəmana dar ayağında
Sığınacaq verib öz qucağında!

Odur bax! Ətəkdən zirvəyə qalxan
Pilləkənli yol da durur hər zaman.
Bir yol ki, daşları izlə doludur,
Yolların içində şərəf yoludur!

II

Bir ev. Sevgililər qabaq-qabağa...
Şahin pəncərədən baxıb uzağa
İsidir Bətulun barmaqlarını.
Bəyaz örpəyinin saçalarını
Bir-bir sıgallayır iki əliylə.
Bəs niyə kövrəlir bu əməliylə?
Axı, o qıvrılan sapları deyil,
Keçən ağ günləri sayır elə bil.
Deyir nə tez keçdi o günlər, nə tez,
Yanılan şüürmə, yoxsa görə göz?
Necə ki, bir bağban uzun zamanda,
Becərdiyi bağdan ilk bar alanda
Ovcunun içində baxıb sevinər,
Gözünə bir bardan bir bağ görünər,
O da elə etdi...

Milli dövlətdən
İlk maaş alanda, dərin rıqqətdən
Yanaqları pörtdü, könlü sevindi,
Qara gözlərində yaş də göründü!
Sonra həmənlə pulla getdi bazara,
Nişan apardığı gözəl dildara
Bu zərif saçaqılı örpəyi aldı,
Özü o nigarın başına saldı.
...İran sərbazları qanlı-xatalı,
Dünən yaradılan o cah-cəlalı
Sərnizə ucunda dağıdır indi.
Gözlərdə parlayan sevinc yox, kindi!

Bəs hanı, hardadır milli hökumət?
O atəş açmadı, sülh dedi fəqət.
Partiya hardadır? Gizli yaşayır,
Arzulu, əməlli, sözlü yaşayır!
Bayırda bir yandan qışın silləsi,
Bir yandan düşmənin qəfil gülləsi
Kinlə silkələyir beşikləri də,
Min xəyala salır müdrikləri də!
Deyəsən Şahin də çaşır bir qədər,
Gözlərdə həyəcan, gözlərdə kədər...
Gənclər yaşasa da mərd, odlı, qorxmaz,
Hünəri çox olur, təcrübəsi az!
Yox! Şahin, itirmə darda özünü,
İtirmə getdiyini yolun izini!
Hələ dostların da gəlir yanına,
Gəlir ki, and içə öz vicdanına.
Səndən, yalnız səndən məsləhət ala,
Sonra da döyüşə! Nə ola-ola...

III

Qapını döyürlər... bir, iki, üç, dörd...
Daha da çoxalır o təlaş, o dərd.
Gələnlər İmrandır ki, bu ağır anda,
O gizli zamanda, aşkar zamanda,
Beləcə döyərdir həmənlə qapını.
Sanki unudardı öz əzabını...
Qapı tez açılır. İmranla Rəhmət
Evə daxil olur. Ancaq hər söhbət
Qısdır, aydındır, sərtidir, qətidir.
Dörd yaxın sirdaşın məsləhətidir!
Rəhmətin mənzili Maralandadır,
İmranın daxması kəndistandır!

Görkəmi ciddidir o dörd sifətin,
 Odur saçsaqqalı qoca Rəhmətin
 Sanki tükdən deyil, dolan buluddur.
 Hələ boşalmamış, sallanıb durur!
 İmran da, Rəhmət də, Şahin də dünən
 Dilində azadlıq, bir də ki, vətən,
 Qartmış istibdadla döyüşə girdi,
 Kasıb daxmasına ağ gün gətirdi!
 Rəhmət deyir: – Dostlar, düşünsək bir az,
 Hələ daldalanmaq bizə yaraşmaz!
 Biz gərək göz qoyaq qarı düşməne,
 Bilək, nələr edir ana Vətənə.
 Görsək ki, ağalar aşıb həddini,
 Silah atəşiyə bükək qəddini.
 Bu işə yararlı Ərkin başıdır,
 O ki, əl çatmayan üzük qaşdır.
 Şahin məhəbbətlə Bətula baxır,
 – Tale simasını göstərdi axır.
 Sən anangilə get! Biz bəlkə bir də,
 Bir də silahlandıq bu doğma yerdə.
 Biz girdik vuruşa, tüstüyə, qana.
 Bu zərif çiyinlər tablamaz ona.
 – Yox, elə danışma, əzizim Şahin,
 Sən ki, nə falçısan, nə də ki, kahin.
 Hökmlər verirsen...

yeri gələndə,
 İnsan yıxılında, insan öləndə,
 Ərkin lap özünü saxlar bu çiyin.
 Təki siz mənə də bir fərman deyin!
 Yox, yox, Nüşəbənin nəvəsiyəm mən,
 Ölsəm də, sizinlə gedəsiyəm mən!
 Dostlar razılaşıb gedirlər Ərkə,
 Elə bil qalxırlar sonsuz bir dikə...

IV

Dörd gündür dörd nəfər qala üstədir,
 Yerdəşə düşmənlər dəstə-dəstədir...
 Qoy olsun!

Qorxmayır həməni dörd adam,
 Qala yolunu da kəsmişlər tamam...
 Atışma başlayır, atışma kəsir,
 Qalanın başında fəlakət gəzir.
 Sanki yorğunluq da, sanki soyuq da,
 Sanki susuzluq da, sanki aclıq da
 Düşmənlə əlbirdir. Dostları üzür,
 Hərdən üstlərinə dodaq da büzür.
 Büzsün! Bu qala ki, möhkəm keçiddir,
 Dünya dağılsa da, igid igiddir!
 Axşamdır. Atışma seyrəlmiş bir az,
 Ancaq seyrəlməmiş hələ də ayaz...
 Dünən dairəvi, ağ, nəhəng, təmiz,
 Bir arı şanıydı sevimli Təbriz.
 Bu gün sinəsində minlərlə səngər –
 Dikəldən səhranı andırır şəhər!
 Uzaqdan boylanır ay narınc təki,
 Elə bil onun da o gözəl rəngi
 Qorxudan qaçıbdır, qaladan gendir!
 Şəhərin halına yansa da indi,
 Yaxına gəlməkdən çəkinir axır.
 İmran oğrun-oğrun şəhərə baxır;
 Odur bax, qalanın qalın hasarı,
 Milli teatrın da tanış divarı –
 Nə qədər yaxındır! Keçib bu yolu
 Əziz sevgilisi, bir də ki, oğlu
 İmranla baxmışdır “Arşın malçı”ya,
 Məğrur Soltan bəyə – qeylü-qalçıya...

Görəsən kəndistan indi necədir?
Bəlkə də bu sayaq qanlı gecədir.
Bəli! Ölüm də var, mübarizə də!
Silahlı, silahsız mübarizədə
Kimin əməyini ayaqlasalar,
O əsgər də olar, şəhid də olar!
Hələ düşmənlərin barmaqlarıyla,
Havada ulayan şallaqlarıyla –
Qadını döyülür yəqin orada,
Görpə Kamranı da qalib arada
Qışqırır-qışqırır...

Bu vaxt – piş! – deyə
Sərhəngin sədası yüksəlir göyə.
Tələsik ayrılır İmran xəyaldan.
Dostlar atəş açır. Od, tüstü, duman...
Sərbazlar vay deyib birdən dillənir,
İri daşlar təki geri gillənir...
Qarşı görünməyir tüstü-dumandan,
Keçib oğrun-oğrun dar pilləkandan
Bir sərvan* arxadan gəlir hiyləylə,
Şahin yaralanır qəfil gülləylə...
Bətül uzaq deyil can sirdaşından,
Dərhal örpəyini açır başından...
– Aman, Şahin, aman! Əsir dizlərim,
Kaş ki, kor olaydı mənim gözlərim,
Səni görməyəydim, əzizim, belə.
O hərami güllə, o qatil güllə
Səni nə incidə, nə də əyəydi,
Sənə yox, sənə yox, mənə dəyəydi!
– İtirmə özünü, yox, düşmən gülər,
Torpaqda yaranan torpaqda ölər!

---

*kapitan

Tələsmə! Sənin də öz növbətin var,
Hələ qabaqdadır qəti vuruşlar!
Vaxtı gələn zaman vətənə sən də
Öz qızlıq borcunu şərəflə ödə!
– Arxayın ol, Şahin! Yaran çoxmudur,
Ah, zalım fələkdə insaf yoxmudur?
– Asandır yaramı bağlamaq mənim,
Bir yaylıq da bəsdir! Ancaq vətənim...
Onun yarasını bağlamaq üçün
Nə sariq çatışar, nə də ki, düyün...
Əri öldürülən mərd anaların,
Qardaşı tutulan gənc sonaların,
Nişanlısı itən gözəl qızların,
Bəli, o mərdlərin, o yalqızların
Bütün başlıqları toplansın gərək,
İstər yaylıq olsun, istərsə örpək!
Toplansın vətənin yaralarıyçın,
Qanlı sinəsinin paralarıyçın!
...Gəlin dörd qatlayıb ipək örpəyi,
Hələ yer görməyən o gen kürəyi
Möhkəmcə bağlayır...

Bətula bax bir,
Məsum gözlərdəki o alov nədir?
Qundağa söykəyib ağ yanağını,
Tətikdə oynadır bir barmağını...
O enməz vüqardır! Böyük hünərdir!
Bəlkə də Arazdan keçib, Həcərdir?
Fişənglər doldurub patorndaşına,
Köməyə gəlirdir öz qardaşına.
Nəbiyə bənzəyir döyüşməsi də,
Havayı getməyir bir gülləsi də!
Odur bax! O atdı, sərvasna çaşdı,
Səhv etdim! Çəşməyə vaxt hanı! Aşdı!

Zamanın boynundan düşən yük kimi,
Atasından qalan köhnə mülk kimi,
Birdən qamarladı yaş torpaqları,
Bir kösövə döndü ağ barmaqları...
...Səhərə az qalır.

Oyaqdır Rəhmət,
Qala daşlarını yoxlayır xəlvət,
Sanki bir xatirə varaqlayır o,
İlk gənclik çağını soraqlayır o.
O çiyni tüfəngli mücahid kimdir?
Təbriz döyüşünə bir şahid kimdir?
Rəhmətdir! Qarşıda olsa da qada,
Məşrutə yolunda vuruşur o da!
Səttarxan səngərin qabağındadır,
Zamanın fərmanı dodağındadır.
Onun nərəsi da silah kimidir,
Tufanla açılan sabah kimidir!
Ancaq düşmən çoxdur. Düşmən ölməyir,
Dostlarsa irəli gedə bilməyir.
Bəs o topçu kimdir Ərkin başında?
(Elə bil dilini bilir daşın da.)
Qoymayır düşmənlər gözünü açsın,
Ya gizlənə bilsin, ya da ki, qaçsın.
O Rəhmət özüdür!

Səttarxan baxır,
Gəlib dostlarıyla o Ərkə qalxır.
Topçu qəhrəmanı basır qoynuna,
Hələ qolunu da salır boynuna.
– Sənə nə ad verək, mənim qardaşım?
Sonra qət eləyir, yalnız “İldırım!”
Rəhmət fikirləri qovmaqdan ötrü,
Çalışır. Bir siqar istəyir xətri.

Birdən toranlığın dəyişir rəngi,
Güllələr közərir siqarlar təkisi...
Yox, Rəhmət ayrılır şirin xəyaldan,
Dostlar atəş açır, od, tüstü, duman...
Sərbazlar vay deyib birdən dillənir,
İri daşlar təkisi geri gillənir...

V

Günorta. Otaqda gəzinir sərtib,^{*}
Yanına tiryəki bir şair gəlib.
Deyən Tehranlıdır sənət dəlləli,
Deyən tanımayır təzə mahalı.
Gəlib şeir oxusun sədaqətindən,
Tehran ordusunun “şücaətindən”...
Gözləyir.

Telefon birdən səslənir,
Sərtib dinlədikcə niyə hirslənir?
– Buyurun! Doğrudur! Acizlik mister!
Təyyarə göndərək? Yox, tanklar bəsdir.
Biabır olaraq dünyada axı?
Deyərlər bir hənglə** üç-dörd “qaçağı”
Susdura bilmirlər.

Bir də ki, şəhər
Təzədən, təzədən tüğyana gələr.
Baş üstə, gücümüz çatmasa hərgah,
İki təyyarə də göndərrik sabah.
Şair dinlədikcə bu söhbətləri,
Unudur yazdığı şücaətləri.
Gözlüyün dalında gözünü sıxır,
Şeiri oxumamış otaqdan çıxır...

* general

** polk

VI

Qalanın cadarlı torpağı üstə,
Qızmış tufənginin qundağı üstə
Şahin şeir yazır, təzə bir şeir!
O həm qəhrəmandır, həm də ki, şair...
O yazır...

Ağ kağız qaynağı altda,
Hərdən də oxuyur dodağı altda...
“Məni bir fədai doğmuşdur anam,
Səngərdə bələnib qundağım mənim!
Dünyanı duyduqca hər səhər-axşam
Döyüşdə bərkiyib ayağım mənim!

Neçə yol yansam da odlar içində,
Mən adsız qalmadım adlar içində.
Dedim ki, qaranlıq yurdlar içində
Şərqi günəşidir torpağım mənim!

Sanmayın yolumda çilçirəq oldu,
Səadət gah yaxın, gah uzaq oldu,
Yetim körpələrə sığınacaq oldu
Tufəngli, qatarlı qucağım mənim!

Mən öz əllərimlə nemət yaratdım,
Xalqlar arasında ülfət yaratdım.
Elə bir, elə bir dövlət yaratdım,
Dünyada tanındı növrağım mənim!

Mən təbib də oldum, mən tar da çaldım,
Karxana da aldım, torpaq da aldım.
Tozlu küçələrə asfalt da saldım,
Gəldi ölkələrdən qonağım mənim!

Mən şeir də yazdım sinəm deyəndə,
Gah sevinc yeyəndə, gah qəm yeyəndə,
Savalan dağına qələm dəyəndə,
Azərbaycan oldu varağım mənim!

Tikişi tikişdən aralansa da,
Gülləylə min yerdən yaralansa da,
Tüstüdə yazısı qaralansa da,
Hələ əyilməyib bayrağım mənim!

Ömrümü mərdliklə sürürəm yenə,
Döşümü odlara gərirəm yenə,
Ölsəm də, indidən görürəm yenə
Düşəcək dünyaya sorağım mənim!”

Şeir tamamlanır.

Şahin varağı
Qoynunda gizlədir. Sonra dodağı
Pıçıldayır: – Məni susdursa ruzgar,
Şeirəm, yalnız şeirim qalsın yadigar!

VII

Gecədir. Əlvida deyib ay göyə,
Batır, son dəhşəti görməsin deyə...
Atışma qızıdır. Dost az, düşmən çox.
Bir ümid, bir haray, bir təsəlli yox.
Düşmən qırılsa da kəpənək kimi,
Artır, hər an artır göbələk kimi.
Fişənglər qurtarır. Əsirmi qalmaq?
Düşmən gülləsinə nişanmı olmaq?
Birdən var səsiylə – yox! – deyir Şahin,
Şərəfi o qədər deyil düşmənin.

Zalim gülləsiylə ölmək nahaqdır,
Bu da istibdada təslim olmaqdır.
Yox, yox, nə qədər ki, nəfəsimiz var,
Yerə təslim olaq, bu şərəf olar!
Biz yerə borcluyuq, bəli, tək yerə.
Son anımızı da gərək yer görə!
Sonra o qaladan baxır aşağı,
Həsətli gözlərlə süzür torpağı...
Açıb yarasından qanlı örpəyi
Süngüyə keçirir...

Odlu diləyi –

Bayrağı qalanın başına taxır,
Rəhmətə, İmrana, Bətula baxır...
Bu qəti qərardı! Dostlar aramla
Tutub bir-birindən qalxır nizamla.
Qalanın tinində o kiçik cərgə
Yerin qucağına atılır birgə...
Yox, yox, “atılmayır”, yox, uçur necə –
Qırxbeşin qışında qarlı bir gecə
Boz qartala dönüb uçdu nehzətə,*
Bax! İndi də uçur əbədiyyətə!
Hər şey, hər şey yalnız bir anda olur,
Könüldə nisgil də, tufan da olur!
Bəli, o bir anda ömrün hər günü,
Fərəhi, kədəri, şəfəqi, çəni
Bir də xatırlanır! Ancaq o bir an
Tarixə əbədi yazılır, inan!
Yazılır, oxunur arzumuz kimi,
Yazılır, parlayır bir ulduz kimi!

* Milli hərəkat.

VIII

Deyirlər ki, gecə sirr saxlayandır.
Bəlkə bu doğrudur? Xeyr, yalandır!
Soyuq gecənin də qara dumanı
Gizləyə bilməyir nahaq qurbanı.
Yox, qəbul etməyir dörd cinayəti,
Hay salır çağırır bütün milləti...
Doğur! Bax, doğduğu o qanlı örpək
Sərnizə ucunda görünür titrək...
Səhərdir. Gün doğan yanar dağ tək,
Qara yapıncılı bir qaçaq tək –
Nəhəng səngərindən qaçmışdır gecə.
Nə qala səslənir, nə də ki, küçə...
Sərhəng ehtiyatla yerindən qalxır,
Bir də, bir də Ərkin başına baxır.
Nə adam görünür, nə də ki, yaraq.
Süngüyə taxılmış o bayraq ancaq
Hələ dalğalanır! Yox, o nə örpək,
Nə də ki, bayraqdır! O al, o titrək
Bəlkə də, bəlkə də doğma Təbrizin,
Başı keşməkeşli şəhərimizin
Qana batırılmış şən səhəridir,
Ağır yara almış ilk zəfəridir!
Ona min-min adam baxır bu yurdda,
Baxır, o zəfəri saldıqca yada –
Gözlərinə axır bu qızartılar.
Kindən göz də yanar, qaş da çatılar!
Sərhəng vəhmələnir, yenə – piş! – deyə
Şəmşirli əlini qaldırır göyə.

Kimsə tərpənməyir. İndi hirslənən
Tək sərhənk özüdür! Yerdə səslənən
Sanma tufənglərin tətikləridir,
Yalnız o cənabın təpikləridir.
Sərbazlar bilsə də bom-boşdur qarşı,
Nə silah görünür, nə insan başı,
Yenə də qalaya tərəf gəlməyir,
Yox, yox, qorxusundan gələ bilməyir!

IX

Köhnə qəbristanda dörd məzar durur,
Dörd hünər, dörd şöhrət, dörd vüqar durur...
Elə bil dörd yoldaş baxıb şəhərə,
Səngərə girmişdir, yenə səngərə!
Şəfəq burda yayır saçaqlarını,
Yox, günəş qırmızı bayraqlarını –
Şəhidlər üstündə baş-başa əyir,
Ölməz igidlərə – eşq olsun! – deyir.
Sən o baş daşına diqqətlə bax bir,
Oxu, gör sırayla yazılan nədir?
Şahinin şeiridir, Şahinin şeiri!
Yenə də inqilab deyir hər sətri...
“Tikişi tikişdən aralansa da,
Gülləylə min yerdən yaralansa da,
Tüstüdə yazısı qaralansa da,
Hələ əyilməyib bayrağım mənim”.
Görən o izləri kimlər itirdi,
Görən o mərdləri kimlər gətirdi?
Kimlər dəfn elədi? Bu xalq sirridir!
Bu sirr min-min sirdən yalnız biridir.
Bu gün bir millətin sinəsindədir,
Sabahsa həyatın səhnəsindədir!

Epiloq

Mən öz söhbətimi qurtaran zaman
Gördüm Qız qalası qaralır yaman.
Sandım qara bulud qonub çiyinə,
Ya matəm köynəyi geyib əyninə.
Ancaq o elə bil qabardı birdən,
Mənim yaratdığım təzə şeirdən
Qəhrəmanlıq duydu o ölməz əsər,
Vüqarla yüksəldi iki o qədr!
Dedi bu sahildə neçə ildir mən,
Nə dəhşət görürəm, nə də ki, düşmən.
Daşdan yaransam da doğma vətəndə,
İnan, azadlığı duyuram mən də!
Üfüqə bax!

Baxdım, üfüqlər aldı...
Yox, o al bayraqlı bir istiqbalı!
Odur, hər tərəfdə gəlhagəli var,
Azad Təbrizin də iki əli var.
Biri Göy məsciddir, birisi də Ərk...
Birini havaya qaldıraraq bərk,
Dünyaya göstərir divarlarını,
Hüsnü oğurlanmış hasarlarını...
Birini havaya qaldıraraq bərk,
Dünyaya göstərir...

Qabardıqca Ərk
Uzaqlar da görür əzəmətini,
Dörd nəfər igidin ülviyyətini.
Xeyr, bu nə əldir, nə də qaladır,
Başına dörd qartal qonmuş qayadır.
Harasa, uzağa baxır qartallar,
Birin çiyində al bayraq da var!

Bu qartal gəlindir, yaz çiçəyidir,
Qızıl bayrağı da öz örpəyidir!
Bəs onlar kimlərdir baxır kənardan?
Səyyahların gəlmiş? Hansı diyardan?
Bu Avropadandır, o Amerikadan.
Bu Asiyadandır, o Afrikadan...
Qabaqda gözən də azad Kamrandır,
İndi həm bələdçi, həm tərcümandır!
Hindli heykəltəraş zərif cınağın –
Üstündə qızaran o al bayrağın
Sirrini soruşur...

Bu zaman ancaq
Havada dolaşır həzin bir sazaq.
Bayraq dalğalanır, bayraq qırışıq,
Yox, o öz sirrini özü danışır!

1950.

YANIQLI TÛTƏK

Ərşədə kənd

Aprelin axırı... Ana təbiət
Yazdan dünya boyda fırça yetirmiş.
Hər yanı bəzəmiş... Bu yerdə fəqət
Nə çiçək açdırmış, nə gül bitirmiş.

Kəndin kənarından dağlar dalına
Xəlvət addımlamış bahar da, xəlvət.
Elə bil ki, o da kəndin halına
Nə etina etmiş, nə də mərhəmət.

Uzaq yaylaqlarda qaralır hava,
Gah göy guruldayır, gah şimşək çaxır.
Dolub boşaldıqca o dİbsiz səma,
Gah dolu tökülür, gah yağış yağır.

Min gurşad düşsə də hər oylaq üstə,
Bir damcı, bir damcı düşmür bu yana.
Sanki su da qorxur bu torpaq üstə
Hərərətdən qarsa, qovrula, yana...

Miknətsiz* kəndlinin ətəyi kimi
Daxma dəlik-deşik, örüş bombozdur.
Arpa kəpəyinin çörəyi kimi
Torpaq kələ-kötür, batlaq qır-duzdur.

*Tavansız, zəif

Kəndlilər nə etsin bu ağır çağda,
Bir urvalıq un da tapmır kəndidən.
Yığılıb, gələcək qəhətlik haqda
İndidən düşünür, bəli, indidən.

DAXMADA SÖHBƏT

Şöhrət bəy qaşqalı yorğa kəhərlə
Bir adam göndərmiş bu yoxsul kəndə.
O, çoban axtarır...

Murad qəhərlə
Gələni dinləyir bir qədər gendə.

Murad! Muzdur Murad! Üzü son bahar.
Gözlər, şəvə gözlər necə parlaqdır!
Yox! Nisgillə dolu o gözlər ki var,
Lalənin bağrında qaralan dağdır!

Sinəsi bir qədər çıxıb qabağa,
Sanki, dərd əlindən daha şişibdir.
Saçı, qıvrım saçı gəlmir darağa,
Bəxtinə bənzəyir, düyün düşübdür.

O orta boyludur! Talesiz kasıb
Yerdən görməyibdir nə qayğı, nə naz.
Elə bil ki, göy də çiyindənən basıb
Yazığı qoymamış ucalsın bir az.

O nə vaxt danışsa, həzin sözləri
Gileylənib susan tütək kimidir.
Nüfuzlu, mənalı, odlu gözləri
Qayaları dələn şimşək kimidir.

Gələn adam deyir: – Gedək, qış çağı
Yorğan da verərik sənə yatmağa.
Bu nə güzərandır? Sənin ki, axı
Bir daşın da yoxdur itə atmağa.

Sanki, o sirrini duymur həyatın,
Uzadıb üzüklü barmaqlarını,
Tənəylə qoparır yetim Muradın
Könül yarasının qaysaqlarını...

– Doğrudur, kasıbdır bu kiçik daxma,
Nə dolu farmaş var, nə pullu torba.
Hər dilsiz quşa da əzizdir amma
Öz qurduğu məskən, tikdiyi yuva...

– Nə məskən? Nə yuva? Nə quş? Nə budaq?
İnsaninkı geyim, bir də yeməkdir.
Yadında saxla ki, yaxşı yaşamaq
Özü də dünyada dövlət deməkdir.

O hələ danışır... Uşaq çağından
Murad sevməmişdir çənə döyməyi.
İndi də xoşuna gəlmir yaxından
Gələnin özünü tez-tez öyməyi.

– Yaxşı, siz gediniz! Mən dost-aşnanın
Bu haqda fikrini bilərəm, – deyir.
İş tapa bilməsəm, yəqin inanın
Tezliklə obaya gələrəm, – deyir.

“Qonaq” ata minib nəzərdən itir,
Muradsa düşünür öz əzabını...
Təzədən, təzədən oxuyur nədir,
Öz gənc həyatının ilk kitabını?

Odur! O qayğısız, dəstək uşaqdır,
Gah top-top oynayır, gah çilingağac.
Ya quraqlıq keçdi, ya yağış yağdı,
O bilmir nə qıtlıq, nə də ehtiyac.

Bir gün gözəl-göyçək cavan anası
Su gətirən zaman novlu bulaqdan,
Demə kənddə imiş kəndin ağası
O qəşəng gəlini görür qıraqdan.

Sonra da vurulur beş arvad əri!
Öz rəiyyətinə söz atır ağa...
Gəlin çiyni üstədən baxaraq geri
İstəyir qayıdıb ağanı boğa.

Fəqət o qayıtmır... Evdə danışır
Bu sözü ərinə həya içində.
Kişinin canında bir od dolaşır,
Bir fitil partlayır qaya içində...

O qapıb dəryazı çıxır daxmadan
Gedir... Hesablaşsın o yaramazla!
Şöhrətə, rütbəyə, ada baxmadan
Ağanın boynunu vurur dəryazla!

O gecə kənddəki həməndə daxmanı
Bir dəstə əmniyyə alır araya.
Kişini tuturlar... Gecə zamanı
Kənddə kim gələcək deyin, haraya?

Qadın nalə çəkir hər kəlmə başı,
Neçə sim qırılır sınıq bir tardan!
Ancaq hansı nalə, hansı göz yaşı
İnsan övladını qurtarıb dardan?

Murad nə çəkinir, nə də qışqırır,
Duymur hadisənin ilk mənasını.
Neçin gənc anası elə hıçqırır,
Hara aparırlar gənc atasını.

O sürgün edilir...

Yay havasında
Göyündən od yağan qərib şəhərə.
Gəlin həsrət qalır öz daxmasında
Bir parça məktuba, kiçik xəbərə...

O ağ hörə-hörə hörüklərini
Oğlunu böyüdür işgəncələrdə.
Murad da o zaman gördüklərini
Yalnız indi duyur düşüncələrdə...

Bir gün atasının dostları, onun
Ölüm xəbərini yazırlar kəndə.
Bəli! Öz hökmünü göstərir “qanun”,
İstər yaxında ol, istərsə gəndə.

Gecələr sərt keçir, günlərsə ağır,
Ana da gözünü yumur əbədi...
Dövrən öz əliylə dağdır axır
Yastı daxmadakı kiçik külfəti.

Murad yalqız qalır!

Bəzən gənc ömrü
Bəhs edir həyatın dedikləriylə.
Bəzən bir parçacıq çörəkdən ötrü
O od da götürür kirpikləriylə.

İranda tacir də, bəy də, ağa da
Qəddardır! Sən getsən Xorasana da!
Deyirlər ilanım hər bir kahada
Ağına da lənət, qarasına da!

Lakin neyləməli? Yaşayım deyə
Gərək iş görəsən dövlətli kəsə.
O razılıq verir könlündə bəyə,
Ehtiyac zor gəlir hələlik hirsə...

ARAZ QIRAĞINDA

Araz... Alaçıqlar sudan elə bil
Sahilə sıçramış boz dalğalardır...
Yaxında çığrısan ördəklər deyil,
Cındır bələklərdə ac çağalardır...

İt hürür... Bəzəkli bir alaçığın
Murad qapısından girir içəri.
Bəyin xanımına üstündə cığın
Soyuq qarşılıyır təzə “nökəri”.

Xanım nə məğrurdur! Baxıb uzağa
Hərdən nəsə deyir o ağız ucu.
Sanki bu xanıma müti olmağa
Muradın haqqı var, ya da ki, borcu.

Bu zaman qarıda görünür bir qız.
O iri səhənglə sudanmı gəlir?
Səhəngi endirir...

Əliylə yalnız
Üzünün, gözünün tərini silir.

O baxır Murada... Tutulur qəfil,
– Xoş gəlibsən! – deyir – pörtür həyadan.
– Sağ ol! Əks-səda gəlir elə bil
Neçə il lal duran tənha qaydan.

Elə ilk baxışda o qərib qonaq
Nədənsə xoş gəlir bu bəstə boyu.
Murad ağır-ağır düşünür ancaq,
Axı bəy qızı da gedərmi suya?

Qız görür hüsnü var gələn oğlanın,
Nə olar, kostyumsuz, malsız, pulsuzdur.
İşıqlı bir ulduz qara dumanın
İçində itsə də yenə ulduzdur!

Qız ondan soruşmur de toxsan, acsan?
Düzür qabağına süd, yuxa, pendir...
Yaxşı yesin deyə utancaq oğlan,
Özü alaçıqdan çəkilib gedir...

Bəy gəlir... Muradı görcək sevinir,
Axı öz xeyrini güdür bu adam!
– A qızım, Gülcahan! – deyə o dinir,
Muradı sürüyə apar, yorğunam!

– Gəlirəm, ay ata, – deyə Gülcahan
Eşikdən səs verir bəyin səsinə.
Murad kəlməsini eşidən zaman
Lalələr səpilir ağ çöhrəsinə...

Murad! Gözəl addır deyir Gülcahan,
Nə bəyə bildirir, nə də Murada.
Muradla yaşayır dünyada insan,
Muradla həyatda çatır murada.

Murad da düşünür...

– Gülcahan! Demək
Cahanın döşündə bir dəstə güldür.
Mehriban ülfəti sanki o qəşəng –
Gülün üzündəki qiymətli tülüdür.

Gülcahan gözəldir sübhün nurundan,
Bəlkə gözəl gündə doğulubdur o?
Xeyr! Savalanın bəyaz qarından,
Bir də ki, ətrindən yoğrulubdur o.

Yəl üstə titrəyən qoşa hörüyü
Xoşbəxt bir aşığın iki qoludur.
Qaş altda səf çəkən uzun kirpiyi
Püstə dodaqların qarovuludur.

Bir durna boynudur boynu elə bil,
Bir qurtum su içsə görünər tamam.
Fəqət ala gözlər kədərsiz deyil,
Qapqara bəbəklər ulduzsuz axşam...

Murad Gülcahanla gedir otlağa,
Nə oğlan danışır, nə qız danışır.
Ürəklər yol boyu hər bir yarpağa
Sirrini dedikcə yarpaq alışı.

Odur, təzə çoban baxır sürüyə,
Çoban Hilal ilə örüşdə qalır.
Qız çiçək toplayıb dönür geriyə,
Hərdən nə haqdasa xəyala dalır...

MƏSUMƏNİN TALEYİ

Günəşin gözündə min il yığılan
Alov Muğandadır, od Muğandadır.
Araz qırağında dünən dağılan
Obalar indi də Savalandadır!

Gör necə qabarıb köhnə alaçıq,
Qəzəbli şairin sinəsi kimi.
Keçələr yamaqlı, çubuqlar qırıq,
O da kasıb düşüb yiyəsi kimi.

Xəstə qız yataqda təzə oyanmış,
Bez köynək köhnəlmiş daha əynində!
Atası yanında səssiz dayanmış,
Əlləri qoynunda, başı çiynində.

Dünən papaq boyda bir toğlu üstdə
Qocanı o ki var, döydü bəy oğlu.
İndi gah sinəsi, gah qolu üstdə
Hələ də göynəyir göy qamçı zolu.

Hərdən pıçıldayır: – Qadan canıma,
Necəsən, Məsumə, necəsən, qızım!
Min quzu böyütdüm bəyə, xanıma,
Ancaq sənsən mənim yeganə quzum!

Zorla dirsəklənib hərdən o afət
Yollara boylanır, yollar uzanır.
Dumanlı gözlərdə sönən məhəbbət
Hilalı axtarır, ancaq utanır.

O sevir Hilalı! Bu məhəbbəti
Nə oba eşitmiş, nə də ki, aul.
Təmiz eşqindəki şeiriyyəti
Dilə salmağa da utanır yoxsul.

Bala məhəbbəti! Sən nə əzizsən.
Çoban bəy oğlunun yanına gedir.
Deyir sən həkimsən, sən bəyimizsən,
Qızıma şəfa ver, ümidim itir...

– Qızına şəfamı? Utanmırsan bəs,
Bəyin öz yeri var, acın öz yeri.
Get öz əllərinlə bir qurban də kəs,
Çörək yeyəninin əskilir biri.

– Necə? Doğma qızım ölsə də, nə qəm.
Sən həkim deyilsən, cəlladbaşısən!
Yox! Yox! Yerə, göyə nifrət edərəm
Bir insan adını sən də daşısən...

Mən indi bildim ki, səni zənən yox,
Canavar doğmuşdur yalnız, canavar –
Heybət bəyin oğlu gör nə deyir, ax!
Dəhşət! Deyə-deyə gedir ixtiyar...

İki günəş batır ana torpaqda.
Biri Savalanın boz zirvəsində,
Biri alaçıqda gecə yataqda
Yatan Məsumənin ağ sinəsində...

Biri doğacaqdır! Dağ, bulaq, tarla
Şəfəqlər içində uyuyacaqdır!
Biri əbədilik batacaq... Tənha
Atanın çadırı soyuyacaqdır...

Qızı yavaş-yavaş huşmu aparır,
Yatırmı? Azacıq dincəlsin deyə.
Bəs niyə atası fəryad qoparır,
Arıq əllərini qaldırır göyə...

– İlahi! Varsansa, daş ürəkləri
De, niyə görmürsən? Sən ki, alimsən.
Birdən alovlanır göz bəbəkləri,
– Yox! Elə deyəsən, sən də zalimsən!

TƏZƏ MƏZAR

Savalan gah tamam aşkar görünür,
Gah gizlənib itir bulud içində.
Döşündə bir təzə məzar görünür,
Yox! Yara görünür sükut içində...

O məzar uyuyur yol qırağında,
Bəzən yağış döyür, bəzən də sazaq.
Hələ bərkiməmiş boz torpağında
Nə ot göyərmişdir, nə də ki, alağ.

Bir az kənardasa sükutu yırtan
“Yarpızlı bulağ”ın şırıltısıdır.
Sanki o zümzümə məzarda yatan
Gözəlin sonuncu pıçılısıdır.

Yanında, bir çəmən daşının üstə
Hilal oturmuşdur xeyli zamandır.
Basıb təsəkini qaşının üstə
Qarğı tütəyini çalır haçandır.

O çalır, dərdinin bilinmir sirri,
Nəfəsi alovdur, səsi fəğandır!
Sanki dörd yanında yayılan sürü
Kiçik tərələri alan dumandır!

Bəzən gizli-gizli inləyir o səs,
Daşlara çırpılan arzudur, nədir?
Bəzən həzin-həzin mələyir o səs,
Anadan ayrılan quzudur, nədir.

Bəzən sızıldadır torpağı, daşı,
Zavala uğramış məhəbbət olur.
Bəzən meydan açır dünyaya qarşı
Dünyada ən böyük şikayət olur.

Xeyr! O adi səs deyil, inanın,
O, hərarətini insandan alır!
Neçə bədbəxt qızın, nakam oğlanın
Sinəsindən qopan fəğandan alır!

...Ala gözlü axşam gəlir uzaqdan
Qara çadra örtmüş bir ana kimi.
Hilal asta-asta qalxır otlaqdan,
O belə olmamış bu ana kimi.

Səs-küylü sürülər yolda qarışır,
(Dinlə quzuların şikayətini).
Murad qulaq asır, Hilal danışır
Bəlalı başının hekayətini...

MURADIN DÜŞÜNCƏLƏRİ

Günorta... Bürküdür... Günəşin özü
Başına buluddan boz çətir tutur.
Ah, necə yorğundur Muradın üzü,
Yırtıq çarığı yamayır, odur...

– Bərəkətli olsun! – deyər qıraqdan
Şöhrət bəy dillənir iki çodarla.
O özü ayırır yaşıl otlaqdan
Quyruqlu erkəklər satır qatarla...

Nizamla qatlayır əskinasları,
Könlünü günəş də qızdırmayır, yox!
Yalnız pullarının ehtirasları
Bəyi də, bəyi də isindirir çox!

Murad düşünür ki, çayda seçilən
Daşlar da pul olsa Şöhrət doyarmı?
Xeyr! Kişiliyi pulla ölçülən
Bu adam dinarı yerdə qoyarmı?

Nə qədər taleyi ehtiras uddu,
Bir daha çıxmadı təzə mövsümə.
Sənin eşqinəsə əskinas uddu,
Ay yazıq Məsumə, yazıq Məsumə!

Şöhrət bəy soruşur:

– Murad, de görüm

Niyə kədərlisən?

– Yazıq Məsumə!

– Əgər istəsən ki, çox ola ömrün,
Hər şeyin haqqında fikir eləmə!

– Dedim hər dərdimi, hər kədərimi
Qara daxmamızda dəfn edərim mən.
Kənarda unudub öz qəhərimi
Bəlkə də ağ günə tez yetərim mən.

Yox! Mən yanılmışam, nə fərqi vardır,
İstər çadırdə qal, istər komada.
Mənim ki, ruhuma əzəldən dardır
Keçəli çadır da, palçıq koma da.

Sanki öz rəyi var kor ruzgarın da!
Necə istəyibse, elə yazıbdır.
Bu doğma torpağın hər diyarında
Elə ağa ağa, kasıb kasıbdır!

...Erkəklər mələşir yaşıl ətəkdə,
Çodar da, davar da, Şöhrət də gedir.
Muradın köksündə dinan ürəkdə
Bu növrəğa olan hörmət də gedir.

AYLI GECƏDƏ

Gecə... Ay işığı... Murad qoruyur
Qoyun arxacını... Dinir bir tütək!
Göydə ala gözlü ulduz uyuyur,
Yerdəsə qırmızı yanaqlı çiçək.

Gülcahan yatmamış, yorğun olsa da
Qalxıb dirsəklənir yorğan içində –
Bir tufana dönüb o həzin səda
Könlünü titrədir bir an içində...

O dağlar gözəli, o aran qızı
Çox tütək dinləyib, çox çoban görüb.
Nə belə həsrətlə ağlayan arzu,
Nə belə kükrəyən bir üsyan görüb.

O gəlir... o gəlir... indi elə bil
İtirdiyi adam onu çağırır...
Bəs niyə, bəs niyə bayaqkı deyil,
Yaxına gəldikcə rəngi ağarır...

Çalan Muraddır ki! Nə yaman çalır!
Çay öz axınını saxlayacaqdır!
Bax! Buludlar donub yerində qalır,
Elə bil yaş töküb ağlayacaqdır!

Dinləyir daş, qaya, düzənlik, yarğan,
Sanki, bu yanıqlı səsdən halıdır.
Odur, saç-saqqalı dümağ Savalan
Bu açıq məclisin ağsaqqalıdır!

Doğrudur, o tütək öz xilqətiylə
Bir insan deyildir, yox, qarğıdandır!
Ancaq öz səsiylə, öz söhbətiylə
Necə təcrübəli bir tərcümandır!

Elə yana-yana çalır ki, Murad
Görmür yaxındakı su sonasını.
Elə bil indicə itirmiş həyat
İgid atasını, mərd anasını...

Murad od qatmışdır öz nəfəsinə,
Birdən kölgəsinə gözü sataşır...
Aman! O nə görür? Öz kölgəsinə
Başqa bir, baş bir kölgə qarışır...

O susur... alovşuz alışır bağı!
Baxır... xəyal olub kölgə əriyir.
Bir az aralıda çadıra doğru
Tələsə-tələsə bir qız yeriir...

Nə Murad göz yumur, nə də o dilbər,
İki ürək dinir iki sinədə!
Yox! Yox! Dan ulduzu batana qədər
İki tütək dinir iki sinədə...

MƏHƏBBƏTİN MƏNASI

Arada bir işi bəhanə edir,
Çobanın yanına gəlir Gülcahan.
– Xahişim var, Murad, tütəyi götür
Bir şey çal dinləyim, gözəl çalırsan!

Deməyir bəs onu bura gətirən
O qamış tütəkmi, odlu nəfəsmi?
Yoxsa ürəyini “zara” gətirən
Başqa bir duyğumu, başqa bir səsmi?

Murad duymasa da hələ həyatı,
Nədənsə o haqda dərin düşünür!
Bəzən gözlərinə bir bəy övladı,
Bəzən təvazökar bir qız görünür...

Yaşıl yamacların ətəklərində
Murad tütək çalır... Dinləyir dağ-daş...
Niyə Gülcahanın bəbəklərində
Üzük qaşılıb parıldayır yaş?

Murad heyrət edir... Axı bəy qızı
Neçin razı deyil öz qismətindən?
Könlündən keçsə də nə qədər arzu,
Bir söz soruşmayıb dağ afətindən.

Gözü qılgıncımlı sakit məhəbbət
Get-gedə alışır iki ürəkdə.
Necə palıd odu yanar... Nəhayət
Bir alova dönər iti küləkdə...

Məhəbbət deyilən ömür sevdası
Nə cinsi ehtiyac, nə də şəhvətdir.
Yox! Yox! Məhəbbətin əsl mənası
Gözəllik, sədaqət, qayğı, hörmətdir!

İndi məhəbbətə dönmüşdür, odur,
İki könüldəki gizli həyəcan!
Yaşıl çəmənlikdə iki gənc durur,
Bax! Biri Muraddır, biri Gülcahan.

– Gülcahan! Deyirəm sənın anan ki,
Hər şeyi duyandır! Kömək edərdi...
Gülcahan olsa da adın, inan ki,
Sənə məhəbbətim cahan qədərdir...

– Sən nə danışırısan? Hardadır anam?
Anam sağ olsaydı daha nə minnət.
Qızın tutqun üzü buludlu axşam,
Bir ipək səpmədir qırılan söhbət?

Murad ona baxır heyrət içində,
– Bəs o? Bəs o? Sənın öz anan deyil?
– Yox! – deyir Gülcahan rıqqət içində,
– O ögey anamdır, o yanan deyil!

– Bəs belə! Deyirəm axı, o arvad
Sənə bənzəməyir öz xislətində.
Baxışında şübhə, sözündə inad,
Bir də lovğalıq var təbiətində.

Eh, olsun, Gülcahan, öz xislətinlə
Dünyada hər şeydən əzəlsən mənə!
Gülü utandıran öz surətinlə
Bütün gözəllərdən gözəlsən mənə!

– Deyirlər dünyada gözəllik özü
Səadət gətirir qıza, səadət!
Xeyr! Yalan sözdür, qızı, o düzü
Bəzən xoşbəxt edir, bəzən də bədbəxt.

Eh, Murad, ciyəri yansın ruzgarın,
Anam doğrudan da çox gözəl idi.
Elə bil ən mahir bir sənətkarın
Mərmərdən yonduğu bir heykəl idi.

Deyirlər dünyanın əşrəfi insan
Nadir gözəlliyin heyranı olur.
Anam, yazıq anam, gəncleşən zaman
Yalnız öz hüsnünün qurbanı olur.

Bir gənclə sevişir kənddə o yazıq,
Oğlan onu sevir, o da oğlanı.
Arada olmayır nə sazlı aşiq,
Nə xonça, nə üzük, nə toy nişanı...

– Demək, sənin anan kəndli qızıdır,
Atansa bəy oğlu! Həm də köçəri...
– Elədir! Qismət də bir cür yazıdır,
Bu işdən göyün də yoxdur xəbəri...

Bir gün bazarlıqdan qayıdan atam
Öz dostları ilə gəlir o kəndə...
Günorta bostandan dönəndə anam,
Atam o bədbəxti görür bir tində.

Görür! Heyran qalır onun hüsnünə!
İzində dolaşır, qulaq da asır!
Bir gecə anamın cumub üstünə
Zorla kəhərinin tərkinə basır...

Anam geyinsə də ipək, şal, qumaş,
Aranda sevinmir, yaylaqda gülmür.
Bu dünya toy ola, ulduzlar şabaş,
Könül gülməyəndə, dodaq da gülmür.

Gah yaxada gəzir, gah da biləkdə
İri daş-qaşların parıltıları...
İsindirə bilmir nakam ürəkdə
İlk eşqin qazdığı soyuq məzarı!

Nə qiyməti qalır, nə hüsnü qalır,
Dəyəri azalmış sikkələr kimi.
Göz yaşı üzündə ləkələr salır
Ayın üzündəki ləkələr kimi...

O belə yaşayır, yanında əri,
Nakam könlündəsə o ilk məhəbbət.
Ancaq o atama gələndən bəri
Nə tərəddüd edir, nə də xəyanət...

Anam gözlərini yumur bir səhər,
Atamsa ağlayır, öpür, oxşayır...
Göz yaşı içində qızgın busələr
Yağış altda sönən oda oxşayır...

...Şöhrət bəy uzaqdan qızını görcək
Qışqırır... Elə bil kəməndə düşür...
Qız qaçır...

Qız gedir... qırmızı ləçək
Başından sürüşüb çəməndə düşür...

Gülcahan görünmür arxacda, suda...
Axı, alaçıqda göz dustağıdır.
Bəyə nişanlanır yaylaqda o da,
Ala gözlərindən yaşlar axıdır...

İlk sevgi şirindir! İlk sevgi əziz!
O ləkə düşməyən ipəyə bənzər!
Elə ki, dəyişdi... – Nə deyim? Şəksiz
Yamağı görünən köynəyə bənzər!

Ah, indi Murad da diksinir bəzən
Yaşıl bir çəməndə lalə görəndə.
Sanır Gülcahanın başından düşən
Qırmızı ləçəkdir qalır çəməndə...

TƏZƏ NİŞANLI

Heybət bəyin oğlu ata puluyla
Parisdə həkimlik oxumuş düzü.
Getmiş keyf yoluyla, işrət yoluyla,
İndi min həkimə möhtacdır özü.

Öz ətri var deyə hər bir gülün də,
Hər gecə bir yerdə qalmışdır qonaq.
Xoşladığı qızın incə əlində
Gah şərab içmişdir, gah da ki, konyak.

Qaynar gözləriylə həsədlə baxmış
Çılpaq gözəllərin çılpaq oynuna.
Sonra da əskinaz çələngi taxmış
Seçdiyi mələyin mərmər boynuna.

Heybət bəy bəylərin içində əlan
Pullusu, güclüsü, “vicdanlısı”dır.
Doğma obalara rişxəndlə baxan
Oğlu, Gülcahanın nişanlısıdır.

TOY MEYDANINDA

Toydur... Nağaranın, neyin, kamanın
Səsini əks edir dağ, dərə, orman...
Cavanlar güləşir...

Otlu meydanın
Bir yanı obadır, bir yanı yarpaq...

Qızlar oğrun-oğrun arxadan baxır,
Səssizcə danışır məhəbbətiylə...
Bəli! Qız könlü də sevinir axır
Sevdiyi oğlanın rəşadətiylə...

İrəliyə çıxır Muradın özü,
Bəyi dəvət edir güləşmək üçün!
Rədd edə bilməyir bəy də o sözü,
Qızıdır o məclis, o toy, o düyün...

Onlar güləşirlər... Bəy nə kiçilib!
Muradın önündə büdrəyir, qalxır...
Elə bil boyuna kədər biçilib,
Hələ çoban-çoluq tənəylə baxır...

Muradın gözünə görünür birdən
Ariq, qarayanız, quzuçu çoban.
Odur, bəy qışqırır durduğu yerdən:
– Quzunu neylədin, saqqallı qaban?

– Vallah, sel apardı, tuta bilmədim.
Haqqımdan çıxarsız...

Bəysə qızıdır...
– Ay kaftar, bəs niyə özün ölmədin?
O danışır... vurur... vurur... danışır...

Əlini qaldırıb qoca arada
Yalvarır... qamçını sən az çal, deyir.
Yox, sanki üzünü tutub Murada
Oğlum, qisasımı özün al, deyir...

Birdən gözlərindən çəkilir çoban,
Arada bir həsrət, bir hicran durur.
İlkin sevgisindən zorla ayrılan
Gözləri nisgilli Gülcahan durur.

Demə rəqib olan iki hərifin
Güləşi, döyüşü, qovğasıdır o.
Yox, varlı siniflə yoxsul sinifin
Meydanda bir kiçik davasıdır o!

Tanrının özü də gəlsə haraya,
Murad o davada dayanmayacaq.
Bəli! Nə tanrıya, nə də ağaya
Könlündə mərhəmət oyanmayacaq!

O qızır... unudur sanki hər şeyi,
Nə meydana baxır, nə də dövrəyə.
Qaldırır başına o təzə bəyi
Qayanın üstündən atır dərəyə...

Odur! Təzə bəyin bir qıçı sınır,
Dili də gəlməyir bir söz deməyə...
İndi də o yalnız Parisi anır,
Bəylər, bəyzadələr gəlir köməyə...

Bəyi aparırlar iri çadıra,
Təsəlli verirlər! Quru təsəlli!
Heybət bəy bağırır: – Gəlin bayıra!
– Bu nacins çobanı güllələməli!

Gülcahan təlaşla gəzir arada,
Gah yerə yalvarır, gah da ki, göyə...
Qoy kim ölür ölsün! Təki Murada
Kiçik bir xətər də gəlməsin deyə...

Sən həycan keçirmə dağlar gözəli!
Muradın dostları tezcə gələrlər.
Odur bax! Qınından çıxıb irəli
Xəncərlər parlayır, zağlı xəncərlər!

Hilal, çoban Hilal titrəyir tir-tir...
– Heybət bəy, sərhəd qoy öz söyüşünə.
Əgər istəyirsiz şahid olsun yer
Çoban-çoluq ilə bəy döyüşünə...

Yox! Bəylər çəkinir...

Murad əməlin
Qoynunda yüksəlir bir vüqar kimi.
El isə dayanır yalqız heykəlin
Dövrəsində duran bir hasar kimi.

Heybət bəy görür ki, ara qarışıb,
Macal tapa bilmir dəysin oğluna.
Narahat xanımla nəsə danışib
Atı məhmizləyir şəhər yoluna...

ZİNDANDA GÖRÜŞ

Murad zindandadır. Nə gün, nə külək...
Cismini dörd divar almış araya.
Çöllərə sığmayan o böyük ürək
Deyin, sığışarmı dar kameraya?

O yatmaq istəyir. Od tutub yanır
Acıqlı gözləri, bir də ürəyi.
Yalnız Gülcahanı həsrətlə anır,
Bir də o sahibsiz qalan tütəyi...

Gümrah doğulsa da anadan insan,
Çiçək kimi zərif, daş kimi sərtidir.
Həyat yollarından keçdiyi zaman
Həmdəmi gah sevinc, gah da ki, dərddir...

Qapı aralanır... Ajanlar birdən
Huşsuz bir oğlanı içəri atır.
Murad heyrlənir... Dik durur yerdən,
Həyəcan içində dustağa çatır...

Yıxılmış oğlanın alnını ovur,
Su da damızdırır ağzına bir az...
Elə bil dustağın üstündən qovur
Bir bölük düşməni o mərd, o qorxmaz...

...Qalxır yeni dustaq... Silir tərini,
Qapı deşiyindən baxır kənara.
Zindanda doğulan təzə şeirini
Dırnaqları ilə yazır divara...

Vətənin vardırısa, yaşarsan sən də,
Cahanın ən nadir daşları kimi.
Vüqarlar içində vüqarsan sən də,
Ən uca dağların başları kimi...

Vətəndir meyarın, inan, dünyada.
O ağ gündədirsə, dolan dünyada!
Üzünə açıqdır hər yan dünyada,
Azad təbiətin quşları kimi.

Dustaqsız, qiymətin olmayacaq, yox,
Tanrı ol, şöhrətin qalmayacaq, yox,
Sənə kimsə nəzər salmayacaq, yox,
Ucuz üzüklərin qaşları kimi.

Vətənsizlik dərdi üzəcək səni,
Yumağa döndərüb büzəcək səni.
Sonra zaman-zaman əzəcək səni,
Dəyirman daşının dişləri kimi.

Sən döyüş! Tapdanan gülşənim deyə!
Ya azad ol, ya öl, məskənim deyə.
Ömrün bir yol axsın Vətənim deyə,
Ağlayan gözlərin yaşları kimi.

– Nə yazdız? Oxuyun! Soruşur Murad,
Şair öz şeirini oxuyur bir də.
Sanki çobanı da söz, sənət, həyat
Həycana gətirir bu “sakit” yerdə...

Bəs necə? Çoban da sevir şeiri,
Firdovsi zamanı deyildir zaman.
Üzünü tük basmış dustaq şairi
Saqqallı keçiyə bənzətsin çoban.

– Nə gözəl sözlərdir? Kimindir şeir?
– Özümündür! – deyə dillənir məhbus...
– Könlümü dindirdiz elə bil, şair,
Qiymət qoymayırlar sizə də əfsus!

– Qiymət insanların öz vicdanıdır,
Bir də Vətəninə olan xidməti.
Vicdan nə qədər ki, pul qurbanıdır,
Var-dövlət udacaq əsl qiyməti!

– Bəs adınız nədir?
– Adımmı? İlham!
– İlham nə deməkdir?
– Sadəcə həvəs!
Həvəsi olmasa, dünyada adam
Bir toyuq hini də yarada bilməz!

– Gözəl adınız var!
– Sizinki necə?
– Mən çoban Muradam!
– Pisdirmi bu ad?
Ancaq yol itirmiş qərirdir mənə
Muradsız ilhamla, İlhamsız murad!

İlham, şair İlham! Sözün rübabı
Ucaboy, qaragöz, arıq cavandır.
Sanki yetimliyin ağır əzabı
Canından çıxmıyır neçə zamandır.

Səsi də, şeiri də, hərəkəti də
Nədənsə daima həyəcanlıdır.
Qaynar könlündəki məhəbbəti də
Günəşli, yağışlı, burulğanlıdır!

Murad qəhərlənir...

– Ajan, ay ajan!
Mənə bir tütək tap, sinəm dolubdur.
– Yoxsa toy edirsən özünə, oğlan,
Yazıq, sənin toyun çoxdan olubdur.

– Xeyr! Düz demədin ağayi ajan,
Dünyada yalan yox, düz söz qalacaq!
Mənim əsl toyum yaxın bir zaman
Sizin yasınızdan sonra olacaq!

İlham deyir: – Ajan, kəs bu səs-küyü,
Vicdanı tiryəkə satmısan, nədir?
Barmağına baxır... Al bu üzüyü,
Get, çoban qardaşa bir tütək gətir!

Bu o üzükdür ki, qaşığı parlaq, al...
Ana ölən zaman, sinəsində dağ,
Dedi: – Oğlum! İlham! Bu üzüyü al,
Hansı qızı sevsən, barmağına tax!

İlhamın yanında bil ki, daima
Bu üzük əzizdir anası qədər.
Sənət aşiqinin uğrunda amma
O bir üzük nədir, canından keçər...

Murad hirsdən didir dırnaqlarını,
Ajandan soruşur: – Hə, razı qaldın?
Ajan kömür rəngli dodaqlarını
Bir az aralayır: – Bax, indi çaldın.

O gedir...

Ah, çoban fikrə dalır ki,
Yox! Tütək gətirir tiryəki ajan.
Murad kamerada elə çalır ki,
Döyüş meydanına çevrilir zindan.

O çalır, elə bil Xətai o dəm
Zağlı qılıncını göydə yellədir...
Gözlərində qəzəb, ürəyində qəm,
Min düşmən başını yerə gillədir...

O çalır, elə bil Sərdari-milli
Odlu tüfəngini qaldırır göyə...
Mərdləri çağırır o ikiəlli,
– Vətəni zülmədən qurtaraq deyə...

O çalır, elə bil Şeyx Məhəmməd
Qalxıb məzarından istiqbal deyir.
– Hanı bərabərlik, hanı ədalət?
Yetər tapdalandı istiqlal deyir.

İlham heyran qalır o incə səsdə
Kədərlə qəzəbin birləşməsinə!
O bircə ürəkdə, o bircə hissdə
Böyük bir ölkənin yerləşməsinə!

YAXŞILIQ QALACAQ

Şeyx Səfi gümbəzi boyanır nura,
Sənə də, ey səhər, sənə də uğur!
Günəşin əksimi düşmüşdür bura,
Yaxud günəş özü buradan doğur?

Dostlar oyanmışlar...

İlham Murada

Söz açır inqilab – yüksək amaldan.
Bir kitab yoxsa da hələ arada,
Murad soraq tutur bütün dünyadan.

Bilir ölkələr var, yoxsul insanlar
Birləşib azadlıq bayrağı altda,
İstiqlal uğrunda axıdıb qanlar,
Hüquq da aldılar, torpaq da, ad da...

İlham həyranlanır: – Bəli! Cahanda
Yer var ki, azaddır insan da, söz də.
Gərək doğma yerdə, doğma mahalda
Elə bir cəmiyyət yaradaq biz də!

Ömrü yük sayacağı sürüməkdənsə
Düşmənlə üz-üzə gəlmək yaxşıdır.
Sarala-sarala çürüməkdənsə
Qızara-qızara ölmək yaxşıdır.

...Muradla görüşə gəlir Gülcahan,
Kandara gül-çiçək səpmək istəyir.
Məhəbbət uğrunda zindanda yanan
Oğlanı ilk dəfə öpmək istəyir.

Ancaq həya edir İlhamdan nəşə,
Həyasız gözələ gözəl deyilməz!
Qiymətli gövhərdir sevgidə busə
Hər yerdə, hər zaman görünə bilməz!

Qız açır heybəni ağ əlləriylə
Pul, paltar, yavanlıq, fətir çıxarır.
Sanki çəmənlərdə əməlləriylə
Güllərdən çəkdiyi ətir çıxarır.

O gedir... Yol uzaq, dərələr xəlvət...
De, hansı ömürə qıymamış dünya?
İnsandan insana həyatda fəqət
Yaxşılıq qalacaq, bir də ki, vəfa...

DAĞ YOLUNDA

Zindandan qayıdır yenə Gülcahan,
Düşünür yol boyu son ayrılığı.
Günəşdən od qapıb alışır, inan,
Naxışlı heybəsi, güllü yaylığı.

O dünən sürüdən neçə erkəyi
Hilalın özüylə satıb arada,
Kömək gətirmişdir, para köməyi,
O şair oğlana, bir də Murada.

Tər axır alnından ağ yanaq üstə,
Şəffaf xallar durur üzü boyunca.
O gəlir yoldakı bir bulaq üstə
Sudan ovuc layıb içir doyunca.

Yox! – deyir, – dolandım dağı, aranı,
Savalanın suyu buzlu şərbətdir.
Polada döndərir zəif insanı,
Gözəl su özü də böyük nemətdir!

Birdən göy gurulayır... qızın çiyinə
Ağara-ağara muncuq ələnir.
Gah saçına dəyir, gah da əyninə,
Təpədə, çəməndə, yolda tellənir...

Sanki milyardlarla mirvarısını
İndi rüşvət verir göy özü göyə.
Görməsin yerdəki göz ağrısını,
Gülcahan yağmura düşməsin deyə.

Yox! Yağan doludur! Tökülən buzun
Altında qırılır sünbül saplağı.
Lalə yanaqları bozaran qızın
Bənövşə rəngdədir titrək dodağı.

Bəli! Savalanın dərin dir sirri,
Yayda dolu yağır, yayda qar yağır...
Bir də görürsən ki, qar basıb yeri,
Yolda buyuxmuşdur nə qədər fağır!

Qız gedir... Döşləri qabarır hər an
Nişan üzüyünün halqalarıdır!
Xeyr! Dolu ilə döyüşə qalxan
Qaynar sinəsinin dalğalarıdır!

Dərələr bənzəyir buz örtmüş gölə,
Qız gəlir... obaya çatır nəhayət.
Ancaq bilmirəm ki, borana belə
İradə zor gəlir, yoxsa məhəbbət...

Gəlir xəstələnir, girir yatağa,
Nə söhbət eləyir, nə çörək yeyir.
Eşqinin ardınca düşüb sorağa
Elə yuxuda da o, Murad deyir!

İKİ BƏY

İri bir alaçıq... Ara xəlvətdir,
Farmaşlar, gəbələr, xalçalar, şallar...
Sərvət keçədə də elə sərvətdir,
Zəruri deyildir sütunlu zallar...

Şöhrət bəy danışır...

– Heybət bəy, qızım

Murad deyə-deyə əlimdən gedir.
Sürüm də dağılır... qoyunum, quzum
Sularda boğulur, yollarda itir.

Murad dustaqlıqda qalsa da yüz il,
Oğlunun bir qıçı sağalmayacaq!
Bu pul kağızıdır, götür, az deyil,
Muradı zindandan gətirim ancaq.

Düz sözə nə desin? Alıb kağızı
Heybət heybətini itirir, odur...
Dağ yuma bilməyən yekə ağızı
İndi əl boydakı bir varaq yumur.

ŞÖHRƏT BƏYİN ALAÇIĞINDA

Adamlar axışır boz alaçığa,
Sakit-sakit baxır xəstə Gülcahan.
Aman! Elə bil ki, düşüb acığa
Öz nadir gülünü soldurur cahan...

Cahan demişdir ki, gözəllik özü
Həyata dost ola, yaraşlıq ola!
Cahan deməmişdir canlı gül özü
Tamahkar bəylərin əlində sola...

Şöhrət bəy ağlayır... Öz günahını
O, göz yaşlarıyla yumaq istəyir...
Sanki, öz qızının könül ahını
İndi, yalnız indi duymaq istəyir.

– Bu ilxı, bu naxır, bu sürü, bu pul
Sənsiz de, nəyimə gərəkdir mənim?
Bala, mən qanmadım, sən insafli ol,
Bir danış, bir dillən, yanır bədənim.

Mən nə biləydim ki, saf məhəbbətin
Qüdrəti böyükmüş! Bu həqiqətdir!
Sonu müdhiş olan bir səadətin
Özü də dünyada bir fəlakətdir...

Qalx! Neylək! Raziyam məhəbbətinlə,
Sən öz yatağından uzaqlaş təki...
Atanı sevindir söz-söhbətinlə,
Belimi qırmasın ayrılıq yükü...

Sənə bir toy edim, mənim çiçəyim,
Qoy əzəmətindən İran danışsın.
Səni öz əlimlə elə bəzəyim
Göydə günəşin də gözü qamaşsın.

Qalx, mənim ömrümün təkcə meyvəsi,
Lap aydan yondurum baxt aynanı mən.
Şamların az olsa, o toy gecəsi
Xonçana düzdürüm kəhkəşanı mən.

Sənin rübəndini mahir xəyyata
Zərrin şəfəqlərdən tikdirim, qızım!
Sənin şəkilini neçə ustada
Yaşıl çəmənlərdə çəkdim, qızım!

Şöhrət bəy yalvarır... Dinmir Gülcahan,
Yox! Dinir (atanın üzü qaradı)...
Bir tütək çıxarıb başının altdan
Muradı çağırır, yalnız Muradı...

– Al, Murad! Bu tütək özünüdür, al...
Burda, yastıq altda mən gizlətmişdim!
Məni ayrılıqda üzdükcə xəyal,
Bu dilsiz qarğını əzizləmişdim.

İndi çal! Son dəfə qoy dinləyim mən,
Eh, nə amansızmış taleyin əmri...
Sıx meşələr salan insanın bəzən
Bir qamış qədər də olmayır ömrü.

Çal, Murad! Qoy o səs sənə qarşında
Mənim ilqarımın havası olsun!
O, yazıq anamın beşik başında
Mənə axırncı laylası olsun!

...Arada Muraddır, bir də o yanıq
Səsiylə kükrəyən tütəkdir indi.
Fəqət baxışlarda həmənlə alaçıq
Savalan dağından nəhəngdir indi.

Səs eşidən külək bir xəyal kimi
Girir alaçıqın bucaqlarına...
Qanadı yaralı bir qartal kimi
Döşənir Muradın ayaqlarına...

Sanki Gülcahanın qabağındakı
Məhkəmə zalıdır! Bəysə günahkar.
Sanki Muradın da dodağındakı
Tütək bir hakimdir! O verir qərar!

Bəs şahid hansıdır? Şahid zamandır!
Nə sübut gərəkdir, nə də ki, mədrək.
Gülcahanı toxtad; bəyi dayandır.
O yanıqlı tütək nə deyir görək?!

O tütək deyir ki, nə vaxta qədər
İnsan dözəcəkdir min ağır hala.
Məhəbbət, gözəllik, cəsarət, hünər
Şikar olacaqdır bir ovuc pula.

O tütək deyir ki... O çox şey deyir.
Duyanlar sözsüz də anlayır onu.
Adamlar tərənir... Yox, alov deyir,
Buzlu dağ çayının açılır donu.

KƏNDƏ DƏVƏT

Yaşıl çəmənlərin çeşməsi üstə
Ətirlər müxtəlif, çiçəklər əlvan...
Sanki göz işləməz sinəsi üstə
Gül-çiçək bazarı açıb Savalan!

Ona tək çiçəklər sahibi demə!
Savalan – zamanlar bəstəkarıdır!
Büllur bulaqların dediyi nəğmə
Notsuz yaratdığı mahnılarıdır...

Murad bir çomaqla dayanmış yalda,
Qüzeydə sürünün görünür sonu.
Portfelli bir adam görünür yolda
İt hürür... Muradsa saxlayır onu...

– Salam, Murad!

– Salam, xoş gördük İlham!
Dostlar qucaqlaşır, dostlar qımışır.
Axı nə ajan var, nə özgə adam,
Bulağın başında söhbət qızıdır.

– Sən çoban qalırsan yenə Şöhrətə?
Gülcahan necədir? Buna nə deyir?
– Gülcahan yaxşıdır!

(Murad söhbətə
Qulaq asa-asa başını əyir.)

– Şöhrət bəy işindən yaman peşmandır.
Bizim sevgimizə razıdır indi.
Deyir xatirimçin getmə, amandır,
Bayaq da yanımda hörmətlə dindi...

– Yenə inanırsan Şöhrətə məgər?
Sənə dil töksə də nə faydası var?
Yanımda dolaşan bu köpək qədər
Sənə nə ilqarı, nə vəfası var!

Sənə mehribanlıq göstərmiş üzde,
Bəy nədir? Sözü nə? Xatiri nədir?
Boğazdan yuxarı verdiyi söz də
Yalnız sürüsünün xatirinədir!

– Düzdür? Nəyi isə düşünür Murad,
Səni kim çıxartdı zindandan, İlham?
– Məni kim çıxartdı? Çaxnaşan həyat,
Bir də ki, zindana gələn izdiham.

Sonra bir jurnalı göstərir İlham,
Rəssam rənglə çəkmiş iri bir əksi.
Arazın sol tayı... Ağ sürü... adam...
Ancaq nə su səsi, nə qoyun səsi...

– Bu kimdir, qaşlar sıx, gözlər alıcı,
Nə xanım tanıyır, nə də ki, ağa,
Çiyində saçağı qara yapıncı,
Böyük bir sürünü haylayır dağa.

Tüklü yapıncının yaxası hərdən
Ürəyinin üstdən yana sürünür.
Bəlkə də iki yüz addımlıq yerdən
Döşündə parlayan medal görünür.

– O da bir çobandır! Sən də bir çoban.
Yox! Yox! Aranızda fərqiniz çoxdur.
O el sürüsüdür, o da qəhrəman,
Səninsə bir arıq quzun da yoxdur.

İlham qalxır...

– Dostum, kəndə gedirəm.
Sözümdən nə inci, nə də xiffət et!
Sən də gəl, yolunu kənddə güdürəm,
Bəyə xidmət etmə, xalqa xidmət et!

İLHAMIN ARDINCA...

Təpə... Yaşıl çəmən... Aşağıda yol.
– Gülcahan, bir məqsəd yaranmış məndə.
İlhamın yanına gedirəm, sağ ol,
İstəsən dalımca gələrsən sən də.

– Get, Murad, yubanma, sənə yaxşı yol.
Bir girəvə tapıb gələcəyəm mən.
Əgər lazım olsa, lap arxayın ol,
Sənin yolundaca oləcəyəm mən.

Deyən cəsarətə gəlir Murad da,
Gülcahanı öpür, səfərə hazır...
Yox, yox, iki gəncin yeni həyatda
Kəbin kağızına o möhür basır.

Oğlan uzaqlaşır...

Keçir elatı,
Aşır yemlik dolu gədikləri də.
Gülcahansa baxır... sanki Muradı
Müşayiət edir kirpikləri də...

Murad kəndə gəlir... Palçıq daxmalar
Kəndin sinəsində öz dərdləridir.
Murad elə bilir gördüyü ki var,
Başqa kənd deyildir, öz kəndləridir!

Yox! İndi qaranquş qatarı olub
Kəndlərə varaqlar qonur... Yox sonu!
Yenə qurtuluşun baharı olub
Təbriz öz əliylə uçurur onu!

Kimin savadı var, kənddə-kəsəkdə
Oxuyur firqənin sənədlərini...
Kəndlilər dinləyir... Milyon ürək də
Sətirlərdə tapır niyyətlərini...

GİZLƏDİLMİŞ SİLAHLAR

Obaya Hilalla gəlmiş Gülcahan,
Əlində tüfəng var, belində qatar.
Dünənki o dilsiz, fağır, mehriban
Qız fə dai olub, dəyişib ruzgar.

O neçə ərbabla bəlkə bir zaman
Təbrizdə vuruşan qaçaq Zeynəbdir.
Anbarları açıb, taxılı üryan
Aclara paylayan qoçaq Zeynəbdir!

Bu gün də silahla obaya gəlib
Bir bəylə dayanıb qabaq-qabağa...
İstəmir adına desinlər ölüb,
İstəmir döyüşdən düşsün irağa.

– Ata, silahları yığılıq tamam,
Sən də tüfəngləri çıxart aşkara.
– Məndə tüfəng yoxdur, qarşına qoyam,
Get başqa obaya, başqa diyara.

– Bunu Milli dövlət təzə fərmanda
Özü göstəribdir... İnad etmə sən!
– Bircə dövlət vardır, o da Tehranda,
İkinci bir dövlət tanımıram mən.

– Xeyr! Yanılırsan! Dediym dövlət
Arazdan uzanır Zəncana qədər!
Sən dinləməsən də bizdəki nehzət
İndi səda salıb Tehrana qədər...

...Səs-küyə toplanır nə qədər insan,
Kimi dodaq büzür, kimi qımışır.

– Ata, silahları...
– Əl çək yaxamdan!
Deyə yavaş-yavaş Şöhrət qızıdır.

– Yaxşı, yerlərini mən ki, bilirəm.
Özüm çıxararam tüfənglərini.
– İkicə dəqiqə! Dayan! Gəliyəm,
Şöhrət bəy çeynəyir cəhənglərini.

O gedir...
O gəlir... Tüfənglə gəlir.
Açılmış döşü də, bəyaz başı da.
O gəlir... Elə bil küləklə gəlir,
Bozara-bozara durur qarşıda...

Harada görünmüş, deyin harada,
Qız öz atasıyla dura göz-gözə?
Yox! Məslək döyüşü gedir arada,
İki sinfi düşmən baxır üz-üzə!

– Sən xəstə yatanda, yanında axı
Özüm qər q olardım öz göz yaşına.
İndi saqqalının ağaran vaxtı
Nə iş gətirirsən mənim başıma?

Silahın başqadır həyatda işi,
O namus, etibar, hünər, qeyrətdir!
Yox! Atsız, silahsız, papaqsız kişi
Ərini itirmiş bir dul övrətdir!

Nankor qız! De, səni onlar qurdumu?
Peşmanam oçağkı əməllərimlə.
İndi ki, belədir, qoy öz yurdumu
Özüm viran qoyum öz əllərimlə!

Qaldırıb tufəngi yanağı üstə
Ata öz qızını alır nişana...
Hilal atəş açır... Boğunuq səsdə
Şöhrət bəy tufənglə düşür yarıqana.

Gülcahan bir qədər saralır... Ancaq
Süzür adamların sakit səfini.
Ataya övladlıq borcu olaraq
Obaya tapşırır bəyin dəfnini.

Sonra ağsaqqala deyir: – Şöhrətin
Varisi tək mənəm! Bir də o ...Nobar!
Sürünün, gəbənin, pulun, sərvətin
Hamısını bölün! Bölün nə ki, var!

Xanımın payını özünə verin,
Arada itməsin hətta bir daraq!
Mənim haqqımısa düşünün dərin,
Yetimlər evinə göndərin ancaq!

Nə qədər tufəngi yığır Gülcahan
Hilalla qayıdır... azad kənd! Deyir.
Addımlar səslənir...

O səslər hər an
Bəyə, bəyzadəyə min lənət deyir!

TORPAQLAR BÖLÜNÜR

Torpaq bayramıdır! Dinlə bir məni,
Mənim doğma kəndim! Çanağbulağım!
(İndi uzaqlardan öpürəm səni,
Bəlkə də dəymədi sənə ayağım.)

Yolumu gözləyən Neştəri çayı
Gecələr hirsindən qaralır mı, de?
Alma bağlarının hər iki tayı
Gündüzlər həsrətdən saralır mı, de?

Yox, demə! Çox yazdım müsibətindən
Ay atamın kəndi! Anamın kəndi!
İstərəm bir illik səadətindən
Söz açım bir qədər, danışım indi.

Suları dumduru Qəcəl bulağı
Çağlayan könlüdür bir nəğməkarın.
Nizamla əkilmiş “Vəryan torpağı”
Təzə dastanıdır bir sənətkarın.

– Çək!

– Saxla!

Murad da, Hilal da gülür.
Gün altda qaralır alın tərləri.
Ucu doğanaqlı sicimlə bölür
Bu sulu yerləri, dəmyə yerləri!

İlham gülümsəyir bir az qıraqda:
– Uşaqlar! Diqqətlə işləyin! – deyər.
Torpaq kəndlinindir təzə növraqda,
Nə xana dəxli var, nə də ki, bəyə...

Torpaq! Qara torpaq! O kənd oğlunun
Ağ bəxti, ağ günü, ağ növraqıdır!
Torpaq! Kəndlərdəki döyüş yolunun
Həyat uğrundakı ilk bayraqıdır!

– Bu da sənin yerin! Ay Oruc əmi,
Əlli il sən əkdin, ağa apardı.
O yorğun gözlərdə toplaşan qəmi
Elə bil Muradın əli qopardı...

Oruc göyə baxır...

– Mən ki, a tanrı,
Səndən pay görmədim... İstəsən yoxla!
Bu kasıblar dostu dövlətin barı
Zəfər bayraqını ucada saxla!

Qoca, yazıq qoca, diz çökür, gülür,
Bəyaz saqqalını sürtür torpağa.
Xeyr! Mülkədarın izini silir,
Zəmidən biryolluq atır uzağa...

O kiçik sinəsi böyük dərddiyə
İlham: – Qalxın! – deyir. – Nədir bu zəhmət?
Hələ harasıdır? Yoxsul kəndliyə
Gör nələr verəcək Milli hökumət.

Oruc danışır ki, qonşu gəlinə
Arvadım bir cecim naxışlamışdı...
O baxıb uşağın qıvrım telinə
İri bir hinduşka bağışlamışdı.

Gədə ara-sıra höccətə girib
Nə suya gedərdi, nə də qoruğa.
Dənini, suyunu vaxtında verib
Meylini salmışdı dilsiz toyuğa.

Bir gün Əmirmənsur gəlmişdi kəndə,
Xərc çəkmək növbəsi çatmışdı mənə.
Çuvalın dibində yoxdu bir dən də,
O, özü qoymuşdu bizi pis günə.

Katda evə gəldi...

– Oruc, di tez ol!

Gözəl şam hazırla Əmirmənsura.
Dedim, nə düyü var, nə yağ, nə də pul,
Nə olar, ağa da qatıq buyura!

Dedi: – Nə? Dedim: – Hə! Yumurta yığım,
Qayğanaq bişirim ağaya axşam.
Dedi: – İstəyirsən evini yıxım?
Durma, hinduşkanı tez kəs, vəssalam!

Mən kəsdim... Bir yanda acgöz qonağım
Plov tıxa-tıxa pıqqıldayırdı,
Bir yanda – hinduşkam! – deyən uşağım
Küllükdə yorulub hıqqıldayırdı...

İndi zamana bax! Aydın səhərli!
Nə zor var, nə ağa, nə də mübaşir...
Savadlı, savadsız, kəndli, şəhərli
Bir süfrə başında dinir, danışır.

...Hilal Gülcahana yanaşır...

– Murad,

Bir tütək çalsana! Nə ney var, nə saz!
Sonra icazə ver, bu könlü azad
Şahsevən qızıyla oynayım bir az!

– Şahsevən! – İkrahlə dinir Gülcahan.
Dəyişir adını Şahsevənlər də.
Azadlıq sevəndir indi hər insan,
Keçə alaçıqlar, göy çəmənlər də!

– Olsun, ay Gülcahan!

Səslənir Murad.

Bir oyun havası çalır tütəkdə!
Cavanlar oynayır...

Elə bil həyat

Özü də oynayır təzə köynəkdə.

Quzuçu çoban da sevinc yaşını
Gözlərindən silir. Bol torpaq alır.
Tənha alaçığın atıb daşını
Mənim qonaqpərəst kəndimdə qalır.

Hilalın köksündə çırpınır ürək,
Elə bil dağ çayı sahili döyür.
Dinləyək! Vurğular nə deyir görək,
Azadlıq! Məhəbbət! Məsumə! – deyir.

VƏTƏNDƏN QAÇANLAR

Obaşdan çağıdır... Təpə başında
Qorxmaz fədailər səngərlərdədir.
İlham komandirdir!

Qaya qaşında

Gözləri sürünən nəfərlərdədir...

Arxa tərəfə də baxır qərarsız,
Dostları qalmasın mühasirədə!
Halqası dəmirsiz, ucu açarsız
İri bir qandaldır mühasirə də!

Durur iki cəbhə qabaq qabağa,
Hələlik döyüşsüz keçinmir həyat!
Odur, Gülcahan da sinib torpağa,
Solunda Hilaldır, sağında Murad...

Qız nədir? Səngər nə? Danla ruzgarı!
Bu da ağaların günahlarıdır.
Tüstülü dərədən üzü yuxarı
Dinən Amerika silahlarıdır...

Bax! Bizimkilər də atır...

Ayazın

Qapqara rəngi də tez dönəsidir.
Güllələr qızarır... Qara atlasın
Üstünə ələnən nar dənəsidir!

Atəş titrətdikcə torpağı, daşı,
Deyirsən o səslər son hücumlardır!
Xeyr! O fişənglər düşməyə qarşı
Gözlərdən səpilən qığılıclardır!

Qaçaqqlar içində neçə ev yıxan
İxtiyar da vardır, cavan da vardır.
Sərvəti, rütbəsi əlindən çıxan
Bəy də, əmniyyə də, ajan da vardır!

Heybət bəy başçıdır! Öndədir? Xeyr!
Arabir boylanır alça kolunda.
Xırıltılı səslə: – İrəli! – deyir
Şəriət, şahənşah, “namus” yolunda...

Səhər neçə sirri göstərir işıq,
Heybət atəş açır Murada sarı...
Muradın qolunu tufəng qarışıq
Bir an silkələyir isti bir ağrı...

– Nə oldu, Murad can? – deyir Gülcahan,
Həycanla soruşur, təlaşla baxır...
– Heç nə! – deyər Murad dinir astadan,
Elə bil azacıq yerindən qalxır...

– Dayan, belə olar intiqam alan,
Deyər nişan alır... Sağ qolu əsir.
İlham bir gülləylə kolluqda olan
Heybətın səsini biryolluq kəsir.

Döyüş davam edir... Düşməndir qarşı...
Hələ yarasını gizlədir Murad.
Birdən səngər üstə əyilir başı,
Tufəngi əlindən sürüşür, heyhat!

Gülcahan ağlayır... Səssiz ağlayır,
Ürək, yalnız ürək tufan qoparır...
Hilal öz dostunu dərhal yoxlayır,
Səngərdən arxaya çəkib aparır...

Qaçaqqlar qaçırlar... Fəqət əcnəbi –
Qutular içində gələnlər qalır.
Bir də dəyişdirib köhnə ləqəbi,
Şahənşah yolunda ölənlər qalır.

İlham baxır, baxır...

Özüdür ki, var!
Ajanın cəsədi qabağındadır.
Bir zaman zindəndə tütəyçin naçar
Verdiyi üzük də barmağındadır...

Əziz anasından qalan üzüyü
Düşmən barmağından çıxarır İlham.
Taxır barmağına... Nişan üzüyü
Bəlkə bu olacaq aylı bir axşam...

DOSTLUQ MƏKTUBU

Kədərli içində könlün tək qalsa,
Dağ olar ən kiçik bir kədər sənə.
Yanında dərd bölən sevgilin olsa,
Dağ boyda kədərli nə edər sənə?

Murad yaralıdır. Murad yataqda
Tez-tez gileylənir öz taleyindən.
Deyir: – Vuruş gedir ana torpaqda,
Niyə ilk vuruşda yaralandım mən?!

Hələ durulmamış çaxnaşan həyat
İlham da vaxt tapdı Təbrizə getsin.
Gülcahan dillənir: – Axı, ay Murad,
Partiya çağırıdı... İlham nə etsin?

Millət fədaidir! Təbriz qərargah!
Azəri torpağı dörd yanda səngər!..
Görürəm yamanca darırırsan, ah,
Ruznamə* oxuyum sənə bir qədər...

Götürür o təzə “Azərbaycan”ı
Bir şeir oxuyur... Şeir qəşəngdir.
İmzasına baxır.
– Kimdir yazanı,
Deyəsən qız yazıb, yeni ahəngdir.

“Azadlıq məşəli nə qəşəng yanır
Buludlara dəyən əlində, Vətən!
Dilin bağlanmışdı... Hamımız anır...
İndi sözün də var, dilin də, Vətən!

---

* Qəzet

Döyüş yolumuzun yoxuşu, düzü,
Sənin alnındakı qırışığındır.
Sən gözəlsən! Ancaq azadlıq özü
Sənin ən qiymətli yaraşığındır!

Qarşın aydın olsun! Məşəlin nurlu!
Sanma o beş hərflə addan yaranıb.
Xeyr! Yeddi milyon alovlu-qorlu
Ürəkdə qalanan oddan yaranıb!”

“Təbəssüm!” Bu gülən növrağımızda
Gözəl təxəllüsdür, özü də təzə!
Bəli! İndən belə dodağımızda
Gərək qəm olmaya, təbəssüm gəzə!

Nə qədər xoşbəxtdir hər şair olan,
Şair yaranmadım nə illətə mən?
Sinəmin altında yığılıb qalan
Diləyi döndərəm şeiriyyətə mən!

Murad gülümsəyir...
– Baxtından küsmə!
Şeiri təkçə o yox, bir millət yazıb.
Şair deyilsənsə, özünü üzmə,
Sağ olmuş nə yazıb, həqiqət yazıb.

Mənə elə gəlir indi hər nəfər
Şairdir... Sözləri bir təranədir!
Axı hər guşəsi gülzara bənzər
Vətənimiz özü şairanədir!

Gülcahan! Eşitdim atana dağda
Mükafat veribsən...

Qız baxır tərs-tərs...

– Bir də söhbət açsan əgər bu haqda,
Səni dindirmərəm!

– Köyrəlmədin bəs?

Xeyr! Ata ki, var, ağır zamanda
Övlada cibində tikə gətirir.
Bircə əməlində ləkə olanda,
Övladın adına ləkə gətirir...

Mən də qurban verdim atamı sənə,
Bir də o yola ki, ideyamızdır!
Atam bəy deyildir! İndi sərt dinə!
Atalar atası partiyamızdır!

Gülcahan ilk dəfə yavaş, mehriban,
Həm də ki, utancaq öpür Muradı.
Bu, qızın köksündə qaynayıb-daşan
Eşqin çeşməsindən axan damladır!

Birdən Hilal gəlir...

Deyən məktub var!

Gülcahan tez alır: – Xeyirdir yəqin.
İlham min ilhamla yazır ki, “dostlar,
Gülzarlar gülzarı Təbrizə gəlin!

Murad da sağalır... Qoy tez çoxalsın
Dostluq cəbhəsinin sıraları da.
Gün o gün olsun ki, elə sağalsın
Anamız Vətənin yaraları da!”

HİLAL KARXANADA

Karxana – tər tökən insanlarıdır,
Tər nədir? Zəhmətdən yaranan çiçək!
Bu dövrən dövrənı quranlarıdır,
İş səkkiz saatdır, maaşsa yüksək...

Rahat yataqxana... Qardan təmizdir
Ağ çarpayıların ağ mələfəsi.
Fəhlənin səhhəti axı əzizdir,
Keşikdə dayanmış tibb məntəqəsi!

Başda ağ örtüklü radio durur,
Haranı istəsən aç da, dinlə də!
Rəflərdə neçə min kitab var, odur,
İstəsən danışar, a dost, sənle də!

Min gözəl gəlinin büsatı kimi
Gözəl səliqə var yataqxanada...
Elə bil fəhlənin həyatı kimi
Ağ günə çıxmışdır yataqxana da...

Dostlar maaş alıb dünən günorta.
Kimi hazırlaşır kostyum almağa,
Kimi pul ayırır tələsir poçta,
Doğma külfətinə yola salmağa...

Hilal dirsəklənib çarpayı üstə,
Özü otaqdadır, fikri uzaqda...
Baharın son ayı... O da bir dəstə
Kəndliylə iş! Deyə gəzir quraqda...

Gedirlər...

Uzanır Nirin boz yolu,
Sanki nəyi isə soraqlayacaq!
Zəhmətkeş Sərabın pıtraqlı qolu
Sanki Miyananı qucaqlayacaq...

İydə ağacları yollar boyunca
Boz yerin boynunda bir yaşıl şərfdir.
Dayan, yolçu dostum, baxaq doyunca,
Gör iynə yarpaqlar necə zərifdir!

Yarpaqlar zərifdir ana torpaqda
Nazəndə qızların əlləri təki.
Yarpaqlar zərifdir yumşaq qundaqda
Məsum körpələrin dilləri təki...

İydələr qızarır...

Sanki al olan
Günəşin öz doğma çiçəkləridir.
Xeyr! İş başında yuxusuz qalan
Kəndli gözlərinin bəbəkləridir...

Hələ ətirə bax! Rayihəyə bax!
Sanki boz torpağa ətir ələnilib.
Bu kövşən, bu qaya, bu çəmən, bu dağ
Elə yarananda ətrə bələnilib.

Bəlkə bu ətirilər səmadan yağıb?
Xeyr! Səhv elədim, yerdən yaranıb.
Kəndli qardaşımın alnından axıb
Damcı-damcı düşən tərdən yaranıb...

Qoy gəlsin Parisdən neçə min əttar,
Gətirsin özüylə min nadir ətir.
O da ətir desin, mən də, a dostlar,
Görək hansı qəşəng rayihə səpir?

Dəstə addımlayır...

Bir kəndə çatır,
Çanaqlarda gəlir süfrəyə iydə...
Elə bil yanaşı qoyulub, odur,
Ətirli fətir də, qırmızı mey də...

Bu kəndin adamı qıtlıq görsə də
Dosta qurban kəsər son cöngəsini.
Xirtəyinə qədər borca girsə də
Kasıblarla bölər son tikəsini...

Dəstə addımlayır...

Qaflanguh* odur!
Bu “Qız qalası”dır, o “Qızıl özən”.
“Qız körpüsü” isə vüqarla durur,
Qızın heykəlinə oxşayır bəzən...

Dəstə işə girir nəhəng tuneldə,
O dəmir yolunu birləşdirəcək!
İndidən kim bilsin o bir özüldə
Nə qədər cəsədi yerləşdirəcək?

*Qaflanguh dağları

Hilal da səhərdən axşama qədər
Gah qayanı yarı, gah çinqıl atır.
Kəndlilər yorulur...

Axşam bir təhər
Divarları hisli mənzilə çatır...

Kimi gözlərinə baxıb gecənin
Elə əyləşdiyi yerdə uyuyur...
Kimi çaydanını “Qızıl özən”in
Suyuyla doldurub ocağa qoyur...

Elə bil o sular ana Vətənin
Gözünün yaşdır, daim şor axır.
Pürəng çayından da qurtum içənin
Ürəyini duzla yandırır-yaxır...

Ancaq bir günorta... ah, Hilal fağır
Anmaq istəməyir o günortanı...
Kəndlilər: – Su! – deyə qandırır axır
Daim kinli olan zorba almanı.

Hilal suya gedir...

Çay qırağında
Dəhşətli gürultü eşidir birdən.
Günəşmi partladı göy qucağında,
Ya yerin özümü ayrıldı yerdən...

Hilal səhəngini doldurub qaçır,
Baxır uçan dağa, gələn zavala.
Tunel qana batmış ağızını açır,
Gülür qəhqəhəylə, gülür Hilala...

Deyir: – Yerlilərin hanı, ay insan?
Səhəng düşür yerə... Su axır par-par...
Bayaqkı qorxudan bağı yarılan
Torpaq özü içir suyu, nə ki, var...

...O diksinir ...Murad gəlir bu zaman:
– Gülcahan süfrəni açıbdır, gedək!
– Bir şərtlə gedərəm, tütək çalasan.
– Əşi, min konsert var, daha nə tütək?

– Min konsert yarana, min də teatr,
Özülü tütəkdir! Dəlikli tütək!
– Deyəsən tütəyə həvəsin artır?
– Mənə o doğmadır!
– Çalaram, gedək!

Dostlar addımlayır baş xiyabanla,
Yaxında görünür “Gülüstan bağı”.
Sərdarın* heykəli min-min insanla
Söhbətə çıxmışdır gəzinti çağı.

Hilal, karxanada işlər necədir?
– Təzə yun parçalar toxuyuruq biz.
– Görmüşəm, kostyumu yaman incədir.
– Bu haqda kitablar oxuyuruq biz.

---

* Səttarxan

İngilis malları girməsin gözə,
Qoca sahibinin qəlyanı kimi.
Gərək öz parçamız əllərdə gözə,
Qətran Təbrizinin divanı kimi...

NƏDİR İSTİQLAL

Səhərdir, Təbrizin üfüqləri də
Öz tarixi qədər xeyli əlvandır!
Qızılgül dəstəli şəfəqləri də
Səhənddən Muğana axır haçandır...

Gəlir kargərlər, gəlir rəncbərlər,
Təyyarə meydanı dolur adamlarla...
Döşləri silahlı təzə əsgərlər
Fəxri qarovulda durur nizamlarla...

Vaxtında yaranıb Milli hökumət
Tehrana göndərir öz heyətini...
Dünən öz evində susan bir millət
Bu gün əmrə salır öz niyyətini...

Murad da, Hilal da, oxuyur, yazır,
Ana dilimizin qələbəsidir!
Gülcahan görünür dərslərdə hazır,
İndi universitet tələbəsidir!

Kimdir mikrafona yanaşan insan?
Tanıyın! O rəhbər, o bayraqdardır...
Qara zindanlara düşdüsə, inan,
Ağ gün deyə-deyə saçı ağardı...

O deyir: – Tehranlı ağalarla biz
Bir xalqın adından danışacayıq.
Böhtansız, təhdidsiz, müharibəsiz,
Sakit yaşamağa çalışacayıq...

Qorxaqlıq, yaltaqlıq, güzəşt, tərəddüd
Əsl inqilaba yabancındır çox...
Düşmənlər güzəştə bəsləsə ümid,
Bir addım geriyə çəkilmərik, yox!

Deməyin bu inad, göstəriş, söhbət
Özgənin yerində xətərli olar.
Xeyr! İstiqlalı olan bir millət
Millətlər içində hünərli olar.

Qızmar barmaqlığın dalında qalan
Dağlanmış dillər də istiqlal dedi.
Buzlu sürgünlərdə qabarlar çalan
Yumruqlu əllər də istiqlal dedi.

Qanlı sinələrdə qalanıb-şişən
Dustaq diləklər də istiqlal dedi.
Qəfil güllələrdən qanadı düşən
Dilsiz küləklər də istiqlal dedi.

Sahibi gözdikcə həycan içində
Qısılan daxma da istiqlal dedi.
Dörd yanı hasarlı zindan içində
Sıxılan hava da istiqlal dedi.

İstiqlal! İstiqlal! Nədir istiqlal?
Zəncirsiz, zülmüz, qurbansız həyat!
Xofsuz, gözətçisiz, qıfilsız xəyal,
Dirçələn, boy atan, qımışan Murad!

İstiqlal! İstiqlal! Nədir istiqlal?
Ayaqlar altına düşməyən vüqar!
Nəsildən-nəsilə qalacaq cəlal,
Hüsnü talanmayan günəşli bahar!

İndi hüdudsuzdur sevinc dalğamız,
Rahət nəfəs alır hər mahalımız.
Nə şərəkimiz var, nə də ağamız,
Öz əlimizdədir istiqlalımız!

Dünyada qurbansız yaranmır zəfər,
Tufan tufan olmaz qoymasa bir iz.
Bəxtiyar yaşamaq istəsək əgər,
Gərək ölümə də hazır olaq biz!

– Hazır! – Meydanın boz sinəsində
Alqış da gurlayır, söz də gurlayır.
Minlərlə gözlərin şən giləsində
Qəzəbli düşməyə kin də parlayır.

Dəstədən irəli gəlir Gülcahan,
Uğurlar diləyir mühüm səfərə.
Baxır dörd tərəfə, gülür Gülcahan,
Bir dəstə çiçəyi verir rəhbərə...

Təyyarə yollanır...
Öz sürətilə
Sanki azad göydə azad tərləndir.
O öz iradəsi, öz qüdrətilə
Təbrizin canından ayrılan candır.

TƏBRİZ FİLARMONİYASI

Firdovsi salonu... Yay zamanında
Filarmoniya açır Milli hökumət!
Sənət tarixinin öz dastanında
Bir varaq da yazır doğma məmləkət...

Bəli! Od ilhamlı Azərbaycanda
Bu bayram millətin öz bayramıdır.
Tək Təbrizdə deyil, bütün İranda
Sənət bayramıdır, söz bayramıdır!

Orkestr kurlayır! Gözəl sədadır!
Milli hökumətin dinir sürudu...^{*}
Fraklı serlər da qeyri-iradi
Bizimlə ayağa qalxırlar, odur!

Yağsa dillərindən min bir böhtan da,
Qəsdən çağırmışıq o cənabları...
Gəlsinlər, görsünlər həm güzəranda,
Həm də sənətdəki inqilabları...

---

^{*}Himni

Qara kəfənini atıb qızlar da
Budur, dəstə-dəstə axır səhnəyə...
Çayçı dükanında susan sazlar da
Səslənə-səslənə qalxır səhnəyə...

Növbə Muradındır! Gəl Vətən oğlu,
Ürək həsrətini de min ürəyə!
Amerika konsulu məzəmmət dolu
Gözünü zilləyir qarğı tütəyə!

Murad görür seri...

Çatılır qaşı.
Birdən sarı tütək dinir, nə dinir!?
Elə bil hər hansı ağaya qarşı
Min nisgil, min yara, min tənə dinir!

Dinən tütək deyil! Bulanıq suyu
Vüsala intizar Arazdır axır.
Qarlı Savalanın sənələr boyu
Qoşqar! Qoşqar! Deyən səsidir qalxır.

Dinən tütək deyil! Yox! Zaman-zaman
Sinədə toplanan söhbətimizdir.
Hər bir arzumıza barmaq uzadan
Hər lorda, yankiyə nifrətimizdir.

Dinən tütək deyil! İndi zaldakı
Minlərlə insanın həyəcanıdır!
Bu tütəyin səsi min mahaldakı
Hər dərdin, sevincin tərcümanıdır.

Konsul çeşməyini az qalır sala,
Ağ yaylıqla silir, təzədən taxır.
Bir o tərənədən titrəyən zala,
Bir də qarğıdakı qüdrətə baxır.

Nə olar! Qoy baxsın! Amerika cazı
Gurultu qoparan dilək kimidir.
Qulağı batıran soyuq avazı
Tozanaq qaldıran külək kimidir.

Mənim musiqimsə hərarətlidir,
Mehriban xalqımın ürəyi qədən!
Adi bir səsi də əzəmətlidir
Kədəri, sevinci, diləyi qədən...

Avropa düşündü – mənim ölkəmə
Şərqin sinəsində boz guşə dedi.
Amerika rişxəndlə yazdı aləmə,
Vəhşilər yaşayan sıx meşə dedi.

İndi dinləsinlər! Mənim torpağım
Nə səhra, nə dərə, nə də cəngəldir!
Yox! Yox! Öz hüsnüylə hər bir oylağım
Gözəl diyarlardan daha gözəldir!

Konsertin sonudur...

Qonaqlar gedir.

Konsulsa ləngiyir... dörd yanı “haylı”...
İlhamı çağırır...

– Ağayi müdir!

Murad bu taylıdır, yoxsa o taylı?

İlham baxır... baxır...

Kinlə qımışır.

Bilir ki, cənabın nədir məqsədi!
Muradı səsləyir... Murad yanaşır,
Baxır, bir də baxır konsul həzrəti!

Neçə sual verir, cavab alır o,
Görür ki, şimaldan gəlməyib Murad.
Yerə də, göyə də nəzər salır o,
Düşünür, doğrudan dəyişir həyat.

Konsul addımlayır... Hər şeyə baxan
Döş cibi diplomlu bir işçi gedir.
Yox! Saxta sənədi aşkara çıxan
Bir təftişçi gedir, təftişçi gelir!

SEVGİLİLƏR BİRLƏŞİR...

Toydur... Gülcahanın ağ ipək donu
Bir nişanəsidir dincliyimizin.
Murad azadlıqda tapmışdır onu,
Bu toy bayramıdır gəncliyimizin.

Aşıq qoşma deyir...

İlham da gəlir
Qucağında çiçək, yanında bir qız.
Qızın qoltuğunda görünən nədir?
Şəkilmə gətirmiş? Örtüyü də boz!

Hilal da, aşiq da, Təbəssüm də bax,
Gələn qonaqları salamlayırlar!
Sanki iki gəncin son varağı ağ
Sevgi dastanını tamamlayırlar...

Qızlar əl verirlər...

– Südabə – deyə

Qonaq qız dillənir... Gülcahan baxır.
Birdən düşünür ki, bəs bu qız niyə
İlhamda gördüyü üzüyü taxır?

– Anladım! İlhamın sevgilisidir!
Deyə öz könlünə o qulaq asır.
Axı o da eşqin nisgillisidir,
Birdən Südabəni bağrına basır!

Südabə rəssamdır... ürəklə duyur
Babası Behzadın sənətini o!
Qaynar ilhamının oduyla yuyur
Çəkdiyi əsərin surətini o!

Bəli! Qırmızı rəng fırçasından yox,
Rəssamın alışan üzündən axır.
Mavi rəng qabdakı boyalardan çox
Gölləri andıran gözündən axır...

Qara rəng vuranda düşünür dərin,
Elə bil öz qara saçını çəkir.
Təzəcə sevinən anamız yerin
Sınəsindən gedən acını çəkir...

Bu müəllim qızı sevir Vətəni,
Fırça yox, bir silah almış əlinə.
Dünən yaratdığı təzə lövhəni
Töhfə gətirmişdir təzə gəlinə...

İlham Gülcahana verir gülləri,
Şən həyat diləyir şən torpağında!
Sonra Südəbənin zərif əlləri
Boz örtüyü açır göz qabağında...

O kimdir tabloda qımışır elə,
Saçı elə bil ki, qara zülmətdir.
Girdə yanaqlar ki, alışıx elə,
Zülmətdən sıyrılıb çıxan surətdir!

Bu gözəl şəkildə “ağ günə çıxan
Bir azəri qızı” çəkmişdir rəssam.
Baxan gözlərimdir? Yox, yox, o baxan
Sevinc ulduzudur, bir də ki, ilham!

Qız Vətəndə gəzir... Nə qədər zolaq –
Təzəcə salınan yollardır, nədir?
Dövlətin kəndliyə verdiyi torpaq
Günəşin altında uzanıb gedir...

Sanki pıçıldaşan iri sünbüllər
Səadət haqqında nəğmə oxuyur...
Qüssədən saralan sarı bülbüllər
Sevincdən özünü gülə toxuyur...

Ancaq uzaqlarda qara qanadlı
Buludlar görünür, buludlar durur.
Dostlar həyəcanlı, dostlar səbatlı,
Susan dodaqlarda sükutlar durur...

Bəli! Təhlükələr kəsir qarşını,
Gəzir şəhəri də, gəzir kəndi də.
Dostlar təəssüflə çatıb qarşını
Rəhbərin sözünü anır indi də!

Dünyada qurbansız yaranmır zəfər,
Tufan tufan olmaz qoymasa bir iz.
Bəxtiyar yaşamaq istəsək əgər,
Gərək ölümə də hazır olaq biz!

Baxışlar suallı, baxışlar odlu,
Sanki tufanları kiridəcəkdir.
Qorxulu, əzablı, qanlı, buludlu
Dünyanı yerində əridəcəkdir...

Gülcahan xəyaldan ayrılır dərhal,
Həyəcanlı səs ilə qırır sükutu.
– Murad! Tütək hanı? Çal, hiddətlə çal,
Qov, qaytar, parçala gələn buludu!

Murad tütək çalır...

Birdən gürləyir
Sanki min şairin qəzəbli şeiri!
Sədalar altında gözlər parlayır,
Qara buludlar da çəkilir geri...

Dostlar bilirlər ki, düşmənlər əgər
Başını qaldırsa, vurmalıdırlar!
Buludsuz bir günə çatana qədər
Döyüşə tam hazır durmalıdırlar!

QƏHRƏMANLAR HARDADIR?

Oxucum, haçandır ana torpaqda
Nə milli dövlət var, nə də səadət.
Söz dildə dustaqdır, nəğmə varaqda,
Hər bağlı qapını döyür fəlakət.

Hardadır bilmirəm, hardadır əlan
Hilal, qoca çoban, Gülcahan, Murad.
Ancaq bilirəm ki, başqadır zaman,
Hamını döyüşə atmışdır həyat...

Qoy keçsin günləri həyəcanlarla,
Mərd meydanda gərək, nəğmə dodaqda!
Bir gün o tanınmış qəhrəmanlarla
Mən görüşəcəyəm azad torpaqda!

1962.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Əli Tudə	5
Redaktordan	9

Sənətkar və zaman

İlk dəfə	12
Hərərət	12
Bir qoşma	13
Söz	14
Şairlik	15
Şair ürəyi	18
Yenə də ürək	19
Susmasın	20
Məslək	21
Uca yer	23
Yenə də qələm	23
Laylay səsi	26
Niyyət	29
İmzalar	30

Etiraf

Bilmədim	34
Unutmamışam	36

Oldu	37
Etiraf	39
Arzular	42
Saçın nə tez ağardı	42
Könlüm	47
Yaşatdığım xatirələr	48
Şeir gecəsi	50
Təki	52
Beyin	54
İkilikdə	55
Ömrüm	55
İllər	56
Məhəbbət	58

Sözün qüdrəti

Babək	62
Xətai	63
Ay işığında	65
Tarixdən misralar	66
Məğrur İlham	68
Nizami danışır	71
Füzuli ilə söhbət	75
Nəsimi	78
Hafız	79
Sədi	80
Şairim	82
İçilən rübailər	83
Puşkin	85
Şeirin səmasında	87
Göyçəli aşiq	88
Naxışlar	89

Məşəl olan qələm	90
Ölməzlik	93
Kədərli gülüşlər	96
Təəssüf	98
Geniş ülfət	102
Həyat notları	106
Müğənni	108
Bəstəkar şair	111

Azərbaycan yurdum mənim

Təzə il	114
Salam, təzə il!	115
Bayramınız mübarək!	118
Qarabağ	119
Yollar	120
Meşələr	122
Yaşayanlar görəcəkdir!	124
Gözəllər	125
Nəğmələr	126
Şuşa oxuyur	128
Sənətkarın şöhrəti	130
Dağlar qızı	131
Qartal	136
Şuşa lövhələri	137
İsa bulağı	139
Göy göl	140
Qardaş torpağında	141
Qoşqar	141
Çinarlar	142
Bağlar	143
Quba almaları	144

Şah dağı	145
Yarpızın nağılı	146
Masallı	148
Viləş	149
Kənd axşamı	150
Kənddə toy	152
Astara yolu	153
Astara	154
Talış dağları	157
Eşitmişdim	158
Təbiətin simfoniyası	159

Ana təbiət

Torpaq deyir...	162
Tənhalıq	163
Cığırlar	165
Zirvələr	166
Əks-səda	167
Soruş	168
Dağ yolu	169
Yoxuşlar	170
Dağ çayı	171
Çay daşları	173
Şəlalə	173
Dağ çeşməsi	174
Deməyin ki...	176
Bulaq	177
Çay	178
Meşələr	179
Palıdlar oxuyur	181
Ağacların nəğməsi	182

Küləklər əsir...	184
Duman	185
Yağış	186
İldırım	187
Çinar	189
Yarpaq yağışı	189
Yarpaq	191
Payız düşüncələri	192
Payız lövhələri	194
Payız gələndə	195
Payız	196
Qış qapıdadır...	199
Qış	200
Qar	201
Yol üstündə	202
Göl	203
Yaz həsrəti	204
Yaz gələndə...	205
Təbiətə müjdə	208
Yenə də...	209
Bahar mahnıları	210
Qaranquş gəlib	212
Qönçələr	213
Yaraşır	214
Bahar yağışı	215
Göy qurşağı	217
Timsal	219
Bənövşə	221
Bulağın nəğməsi	222
Lalənin sirri	223
Çiçəklər	224
Ətir	225

Gül ətri	.226
Quşların mahnısı	.227
Durnalar qayıdır	.229
Zanbaq	.230
Kəndimizin yolu	.231
Zəmilər	.233
Yaylaq	.235
Bal arısı	.236
Bülbül	.237
Turac	.239
Kəklik	.240
Fəsilələrin söhbəti	.241
Meyvələr	.243
Səhərin gəlməsi	.244

POEMALAR

Səngərli qala	.248
Yanıqlı tütək	.265

Redaktor   *Natig Cavadzadə*
Rəssam   *Nazim Rzaquliyev*
Korrektor   *Fidan Ramazanova*
Kompüter yığıcı *Xanım Əzizova*
                      Yaqut Rəhimova
Kompüter işləri *Sevda Allahverdiyeva*

ƏLİ TUDƏ

YANIQLI TÛTƏK

IV cild

Kitab Natig Əli Tudə oğlu Cavadzadənin
şəxsi vəsaiti ilə çap olunub.

Çapa imzalanmışdır 23.06.2015. Kağız formatı 60x90¹/16.
Fiziki çap vərəqi 21,5. Şerti çap vərəqi 21,5. Qarnituru Times.
Sifariş 2082. Tiraj 500.

“Azərbaycan” nəşriyyatının mətbəəsində çap edilmişdir.
Az 1073, Bakı, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə.
Tel.: (99412) 5380010. Faks: (99412) 5380014.
E-mail: azerbneshr@yahoo.com

